

LITERÁRNĚHISTORICKÝ KOMENTÁŘ A EDIČNÍ POZNÁMKY

Čtvrtý svazek básní Stanislava K. Neumanna obsahuje autorovu veršovanou tvorbu z období 1925—1935, tedy z let mezi jeho padesátkou a šedesátkou. Kromě veršů knižně nevydaných, tj. básní sebraných po časopisech a sbornících nebo tištěných z rukopisu, dále několika čísel zařazených do románu *Zlatý oblak* (1932) a do prvního dílu reportážní *Československé cesty* (1934), spadají sem dvě sbírky, *Láska* (1933), psaná v letech 1925—1932 a skládající se ze tří samostatně vydaných, ale tematicky, žánrově i stylově shodných sbírek, a *Srdce a mračna* (1935). Nečetné první básně této druhé knížky se sice objevily už v roce 1933, její záměr se však vyhranil až na jaře 1934 a byl realizován v témže roce a roce následujícím. Nehledíme-li k jednotlivostem, je tedy mezi ukončením posledních básní *Lásky* a počátkem soustavnější práce na *Srdci a mračnech* dvouletá pauza.

V průběhu let Neumann nejednou zdůrazňoval integritu svého díla: jednotu mezi tvůrcem a občanem, mezi básnictvím a publicistikou, mezi estetikou a politikou. Vzájemná korespondence všech těchto oblastí je skutečně pro Neumanna příznačná. Například v době *Knihy lesů*, *vod a strání* a *Nových zpěvů* publikoval básník současně fejetony rozvíjející obsahově problematiku obou sbírek. Podobnou těsnou souvislost mezi básnickým dílem (*Rudé zpěvy*) a publicistikou (články v *Červnu*, *Kmeni* a *Proletkultu*) nacházíme i v první polovině dvacátých let. Kolem roku 1925 dochází v tom k viditelné změně. Souvislosti mezi jednotlivými složkami a žánry Neumannovy práce nejsou už tak jednoznačné, nejvýrazněji se pak mění samo jeho pojetí básnického díla. V *Glose k dílu* (*Panoráma* 6, č. 7—8, str. 206—209 z 5. prosince 1928) naznačil básník svůj názor na současný vývoj poezie, která se podle jeho mínění stala „duchaplnou hříčkou nebo vážnou nemocí“, i na svou vlastní situaci: „S touto literární dobou nemohu jít a před svou dobou jít nedovedu. . . . Opravdu, málo láká mne verš a rým v této době, kdy chvalozpěvy, které miluji, nemohou vypučeti z nitra staženého smutky a vzteky. A ani bojovat se téměř nechce, když vidíš kolem sebe tak málo odpůrců hodných rány a spolubojovníků hodných stisku ruky. . . . A tak jen zřídka dovolí mi sváteční chvíle intimní sloku, tribut srdci. . . .“ Poezie se tedy pro autora *Rudých zpěvů* stává jakýmsi privatissimem, záležitostí navýsost intimní. Zároveň se právě počátkem našeho období ve srovnání s první polovinou dvacátých let značně přesouvá těžiště Neumannovy aktivity mimobásnické. I když ještě

v obou ročnících Reflektoru (1925, 1926) se básník pokouší v polemických komentářích o přímou účast na každodenních politických zápasech, je stále zřejmější, že začíná hledat už jinou, sobě pro ten čas vlastnější formu, jak promlouvat „k demokratům všeho druhu“. Na stránkách téhož časopisu totiž uveřejňuje od prvního ročníku cyklus článků O lásce a manželství, první ukázky z řady popularizačně naukových prací, v nichž se vrací — ovšem s neustálým úsilím o nový, marxistický postoj — ke své staré lásce, k historii: v návaznosti na své zájmy už z doby předválečné vydává nyní svérázné svody materiálů a úvah k dějinám sexuálních vztahů, šestisvazkové *Dějiny lásky* (1925—1927), „populární obrazy z dějin snubnosti, manželství a prostituce od pravěku až po dobu nejnovější“, které „podle výsledků bádání moderního a z vědeckých děl nejspolehlivějších“ sestavil pod pseudonymem dr. Hynek Záruba a Jiří Votoček, a čtyřsvazkové *Dějiny ženy* (1931—1932), „populární kapitoly sociologické, etnologické a kulturně historické“. V mezidobí mezi oběma těmito encyklopediemi pak vychází vypsání dějů *Francouzské revoluce* (3 svazky, 1929—1930). Ani tato práce, která z jeho „čítanek pro demokraty“ měla u čtenářů i kritiky největší ohlas, nebyla pouhou kompilací pramenů a literatury různé provenience, ale pokusem o koncepčně vyhraněné dílo, jemuž básník vtiskl jednotícím třídním hlediskem značnou aktuálnost. Tyto literární úkoly, doprovázené ještě dalšími méně rozsáhlými pracemi, jakými byly studie *Maxmilián Robespierre* (1927), v mnohých soudech průkopnický využívající cizí, zejména francouzské literatury, a *Monogamie* (1932), jejíž podtitul Od Masaryka k Russellovi, od Russella k socialismu přesně vystihuje její polemický ráz, dále redigování knižnice Zahrada Priapova, pro niž sestavil a zpracoval knihu *Jošivara, japonské město milování* a připravil několik překladů, stejně jako další činnost překladatelská, stály básníka pochopitelně mnoho námahy. Nadto — odhlédneme-li od knih vyrovnávajících se ještě s válečnou tematikou a známých většinou už z dřívějších časopiseckých otisků (prózy *Válčení civilistovo*, 1925, *Bragožda a jiné válečné vzpomínky*, 1928, a z roku 1927 sbírka básní *1914—1918*) — začíná Neumann otiskovat v roce 1927 časopisecky své memoáry, bohužel nedokončené, shrnuté roku 1931 do svazku *Vzpomínky*; ty jsou originálním a promyšleným pohledem na vlastní účast v literatuře na přelomu století, citlivě evokujícím dobovou atmosféru a některé její protagonisty a konfrontujícím jejich tehdejší význam se skutečným významem historickým, což umožnil až časový odstup.

Teprve ve třicátých letech ožívá znovu Neumannova politická a kulturně politická publicistika, a to v souvislosti s jeho vůdčím postavením v Levé frontě, organizaci levicových intelektuálů blízkých komunistic-

ké straně, a v jejím stejnojmenném časopise. Zároveň se v brožůře *Krise národa* (1930) vyrovnává se svou spoluúčastí na vystoupení sedmi spisovatelů proti politice strany v období nástupu Gottwaldova vedení. Po dvouletém období Levé fronty vrací se znovu v roce 1933 k vlastní tvůrčí práci, tentokrát však už příznačně zaměřené k domácí současnosti: po cestě na Zakarpatskou Ukrajinu, z níž vznikla kniha *Enciány z Popa Ivana* (1933), uskutečňuje na základě dohody s redakcí Lidových novin velkou cestu po republice a píše z ní fejetony později zpracované do dvou svazků *Československé cesty* (1934, 1935). Touto živou publicistickou tvorbou, mnohostí kontaktů s různými prostředími, získal Neumann řadu podnětů i pro vlastní uměleckou tvorbu prozaickou a básnickou. V roce 1932 vydává lyrický a publicistický román *Zlatý oblak*, první díl proponované, ale nedokončené trilogie. Zatímco spojitost básnickovy milostné poezie konce dvacátých a počátku třicátých let s jeho zájmem o postavení ženy v různých historických formacích, jak jej prezentoval ve zmíněných *Dějinách lásky* a *Dějinách ženy*, je pouze zdánlivá (neboť snaha o maximální objektivnost, věcnost a informativnost situuje tyto populárně historické práce do jiných souvislostí), *Zlatý oblak* nesporně koresponduje s milostným triptychem *Láska*, a to tematicky i v zamýšlené kompozici (s titulem *Lyrická léta* a s díly *Zlatý oblak*, *Mračna* a *Křehká pohoda*). Rovněž sledujeme-li Neumannovu produkci básnickou, otiskovanou časopisecky od roku 1933, v souvislosti s jeho ostatní tvorbou, zřetelně se tu vybavuje proces znovu se vytvářející jednoty umělcova díla, pro Neumanna tak typické: na tomto pozadí vzniká druhá básnická sbírka tohoto období, *Srdce a mračna* (1935).

Tento přehled byl potřebný, aby se stal zřejmým široký kontext společenské aktivity, z níž vyrůstá poezie publikovaná v této knize. Není dnes pochyb, že nejvýznamnějším plodem tohoto období je právě ona; nicméně je nutno mít na mysli, že nebýt všeho ostatního, nebýt zejména oné Neumannovy schopnosti intenzívně reagovat na okamžitý podnět společenského a kulturního rázu a zároveň vidět tento podnět s odstupem a nadhledem historikovým, měla by i jeho lyrika nepochybně jinou podobu, než jaké skutečně nabyla. Vždyť právě v *Lásce* našel Neumann verš, který je příznačný pro jeho zralá díla pozdějších let; a historické exkursy mu umožnily opřít vlastní publicistiku o širší dějinné perspektivy.

V polovině dvacátých let bydlel Neumann už mimo Prahu. Po rozchodu s Boženou Neumannovou začátkem roku 1922 se ze Santošky, kde bydleli, odstěhoval na krátký čas ke starému příteli Antonínu Boučkovi na Zderaz a v pozdním létě do Úval. Následujícího roku si

pak našel byt v Čerčanech. V roce 1925, kdy se seznámil s Lídou Špačkovou, pracoval jako překladatel v ústředním sekretariátu KSČ, jejíž obrázkový čtrnáctideník Reflektor také redigoval. Dívku znal jen z běžného pracovního styku, a teprve když v červenci přijela po čtyřměsíčním pobytu z Vídně, kde působila v redakci české mutace mezinárodního komunistického týdeníku Imprekor (Internationale Pressekorrespondenz), došlo mezi oběma ke sblížení. V Praze se Lída vrátila znovu do oddělení nazývaného Čekanka (Československá komunistická korespondence), jehož úkolem byla vzájemná výměna informací mezi Prahou a venkovem. Od roku 1927 po odchodu z Reflektoru žil Neumann jako spisovatel z povolání. Existenční zajištění mu poskytovala spolupráce s nakladatelem L. Šotkem, s Komunistickým nakladatelstvím, později s Františkem Borovým a s Melantrichem. Na produkci těchto nakladatelství se podílel redakčně, překladatelsky i jako autor rozsáhlých naukově popularizačních děl, o kterých jsme se již zmínili. I když mu Lída Špačková byla v mnohém neocenitelnou pomocnicí, přesto denní dojíždění z Čerčan komplikovalo a ztěžovalo tyto všestranně náročné práce; proto si Neumann v roce 1931 pronajal pokoj v penziónu Rodina na Kollárově náměstí v Praze na Žižkově. Zde bydlel až do jara 1933, tj. do odjezdu na cestu kolem republiky, Čerčan se pak definitivně vzdal o rok později. Tehdy se jeho zdravotní stav natolik zhoršil, že se po čtyřtýdenním léčebném pobytu v Poděbradech rozhodl po poradě s lékařem odstěhovat se sem počátkem června se svou přítelkyní natrvalo. Teprve události z podzimu 1938 i bezprostřední ohrožení přinutily oba, aby 15. března 1939 Poděbrady opustili a odstěhovali se do Prahy: Neumann bydlel u syna v Olšanské vile, později u Lídiny sestry na Spořilově, Lída u své matky.

Jestliže předchozí svazky Neumannových Básní v naší edici mohly vždy přinést souhrn prací z relativně přesně časově ohraničených a umělecky vyhraněných tvůrčích období, je sestava tohoto svazku dána spíše technickými zřeteli: básnickou produkci z posledního dvacetiletí autorova života bylo nutno rozdělit zhruba rovnoměrně. Je přitom na první pohled zřejmé, že mezi závěrečnou sbírkou našeho svazku Srdcem a mračny (1935) a Sonátou horizontálního života (1937), která zahajuje svazek následující, je po všech stránkách přechod velmi plynulý, prakticky neznatelný. To ovšem nelze říci o vztahu mezi Láskou a Srdcem a mračny, takže uvnitř našeho svazku je výraznější předěl než na jeho konci. Začátek období je naproti tomu vymezen dostatečně spolehlivě, neboť Láska, jak o tom ještě promluvíme, představuje zcela odlišné pojetí socialistické poezie, než jaké nacházíme v Rudých zpěvech a jejich dozvucích, uzavírajících svazek předchozí.

A přece má toto vnějškově motivované členění i svoje výhody, a není to jen z nouze ctnost, hledáme-li v něm podněty k zamyšlení nad hlubokou a dynamickou jednotou celé poezie Neumannovy. Jestliže autor *Srdce a mračen* a později *Sonáty* horizontálního života se už při návratu k tematice velkých společenských proměn a konfliktů zároveň nevracel k „agitační poezii“ a k Rudým zpěvům, ale — s využitím básnické zkratky a namnoze i klasického pravidelného verše — vycházel spíše z konkrétních postav, osudů, výjevů a zážitků, a také ze své vlastní přímé zkušenosti, jestliže mu subjekt nepřestává být aktivním účastníkem velkých dramat kolektivních a jestliže autor jeví takovou vnímavost jak pro morální stránku těchto dramat, tak pro přírodní a často i exotické kulisy, v nichž se odehrávají, — pak se v těchto proměnách projeví i výtěžky onoho „lyrického intermezza“, jež i se svou intimností a subjektivností je neodmyslitelnou součástí Neumannovy socialistické tvorby.

Historické hledisko, kterým se řídíme v celé edici *Spisů St. K. Neumanna*, jsme uplatnili i v tomto svazku: v chronologickém sledu jsou řazeny první tři oddíly, *Láska*, *Ž Písní o jediné věci* (dvě básně, které Neumann do *Lásky* nepojal) a *Srdce a mračna*, chronologii zachováváme i uvnitř dvou oddílů závěrečných, v *Básních z časopisů a sborníků* a v *Básních z rukopisu*.

Výchozím textem básní v této knize je — pokud existuje — jejich text uveřejněný za autorova života; u obou sbírek je to shodnou okolností jejich první vydání, zahrnuté do Neumannových *Spisů* v nakladatelství Františka Borového. V ostatních případech vycházíme z rukopisu nebo z časopiseckého či jiného knižního otisku (mimo uvedené sbírky). Od znění výchozího se odchylujeme jen tam, kde lze důvodně předpokládat cizí zásah nebo náhodné poškození: v takových případech se opíráme o některou ranější verzi, je-li k dispozici, přičemž ovšem všechny odchylky kromě očividných tiskových chyb registrujeme v poznámkovém aparátu. Výjimečně tiskneme znění, ke kterému jsme došli a které se liší od všech autorových textů.

Základní text pravopisně upravujeme ve shodě s dnešní normou, aniž bychom jakkoli měnili jeho zvukovou stránku.

Při přípravě textu tedy postupujeme podle zásad vyložených v prvním svazku *Spisů* (*Básně I*, str. 299) a doplněných a zpřesněných v obou následujících svazcích básnických (*Básně II*, str. 384, *Básně III*, str. 433). Komentář k *Lásce* a k milostným veršům rukopisným jsme přizpůsobili odlišnému materiálu tohoto svazku: na konci obecných údajů o básni uvádíme přehled všech dochovaných verzí (zkratkami a ve stejném pořadí jako v soupisu variant, viz níže); přitom sem přiřazu-

jeme — oddělené středníkem — i zkratky těch pramenů, které sice pocházejí z doby po autorově smrti, mohly však zachovat svědectví o některé dnes nedochované verzi starší.

Úprava různocnění se od předchozích svazků liší ve dvou směrech. a) Znění, která vznikala básníkovými dodatečnými opravami přímo v jednotlivých rukopisech, pokládáme za samostatné verze a označujeme je tak, že před zkratkou pramene, v němž byly opravy provedeny, dáváme zkratku „opravy“ (o; např. *opL* = verze vzniklá opravami v předloze k prvnímu vydání Lásky). — Jiným případem jsou ovšem ty změny v rukopisech, které vznikaly přímo při jeho prvním vytváření jako výsledek bezprostředně probíhající autorovy práce na básni; k jejich záznamu užíváme špičatých závorek, kterými oddělujeme starší škrtnuté znění. b) Za číslem verše, stejně jako v předchozích svazcích, uvádíme jako první to znění, které tiskneme v textu; jeho původ však označujeme zkratkou pouze oné verze, kde se toto definitivní znění objevilo poprvé. (Např. pochází-li námi tištěné znění z knižní podoby Lásky, její předlohy a z Písní o jediné věci, označujeme je pouze *PJ*.) Rozumí se pak už samo sebou, že ve všech pozdějších pramenech stálo znění přesně totožné. Tiskneme-li v textu znění lišící se od všech autorských pramenů, označujeme je *ed.*; znění výchozího textu pak registrujeme za hranatou závorkou jako první.

Úprava dalších částí soupisu variant je už stejná jako v předchozích svazcích: po citaci znění, které tiskneme v textu, uvádíme za hranatou závorkou znění odchylná, vždy se zkratkami příslušných pramenů. (Je-li u jednoho znění uvedeno více zkratk, znamená to, že ve všech takto označených pramenech vystupuje příslušné místo ve stejném znění.) Jednotlivá znění řadíme chronologicky, od mladšího k staršímu. Čtenář může tedy sledovat plynule vývoj příslušného místa, a to zpětně, od výsledného znění přes verze stále starší až k první dochované verzi. (Tento zpětný postup je zdůvodněn tím, že pro identifikaci sledovaného místa v textu je nezbytné jako první uvést vždy to znění, které tiskneme v základním textu, a to je v naprosté většině případů znění nejpozdější.)

Str. 9 LÁSKA

Když na konci léta 1925 padesátiletý Stanislav K. Neumann věnoval dvacetileté Lídě Špačkové milostnou básničku s akrostichem LIDKO BUĎ ŠŤASTNA, otvíral tím nové období nejen svého života, ale i novou možnost své poezie. Básně pokračující v linii jeho Rudých zpěvů (1923), ale nedosahující jejich účinnosti, které otiskoval až do té

doby nejprve v Proletkultu, ojediněle v Rudém právu a pak hlavně v časopise Reflektor, se vymykaly tehdejšímu ovzduší společenskému i literárnímu, zejména však už neodpovídaly soudobé etapě revolučního dělnického hnutí, které v podmínkách stabilizace spíše než na frontální útok proti kapitalismu muselo pomýšlet na dlouhé období organizačního úsilí, hospodářských zápasů, ideového zrání svých příslušníků, na uchování velkého snu o novém světě i v okolnostech každodenního prozaického života.

Pro Neumanna byla nepřijatelná experimentální tvorba generace Devětsilu, které svými Novými zpěvy v leccems prorážel cestu, a neměl rád ani filozofickou reflexi a nadčasovou tematiku, která už tehdy začínala pronikat do tvorby umělecky mu nejbližšího druhu Josefa Hory: v tom všem spatřoval nebezpečí idealismu a sociální pasivity i neodpovědnosti. V intimní lyrice, zaznamenávající takřka den po dni naděje, porážky i triumfy milostného citu, v lyrice započaté zprvu zajisté spontánně a bez literárně programové reflexe (k žádné jiné etapě Neumannova básnictví nemáme tak málo komentářů autorových jako k Lásce — je to vlastně jen citovaná Glosa k dílu z roku 1928, podnícená vydáním výboru jeho veršů v Družstevní práci), našel však pro sebe takřka náraz schůdnou básnickou cestu; objevila se možnost socialistické poezie vyrůstající z přímé zkušenosti subjektu a *takto*, prostřednictvím osobních prožitků, spjaté se sociální skutečností, s perspektivami a cíli proletariátu i s jeho revolučními idejemi. (Podobně postupovali i jiní proletářští básníci, jmenovitě Jindřich Hořejší v Korálovém náhrdelníku.) V takovém případě ovšem takřka vše záleželo na subjektu, totiž na hloubce a intenzitě jeho socialistického přesvědčení, jež prostoupilo jeho senzibilitu, jeho citové prožívání: socialistický ráz této poezie byl pak dán, nezávisle na tematice básně; a nemohla ho ohrozit ani jakákoli politická a ekonomická situace; neboť nikoli několikaleté epizody dějin, ale činitelé daleko zásadnější a epochálnější určovaly vztah této poezie k životu, skutečnosti, k lidskému osudu i ke konkrétnímu druhému člověku.

Erotických básní před Láskou napsal Neumann celou řadu; rozsáhlý výbor z nich byl zařazen i do Spisů (Kniha erotiky, 1922). Básní přímého citového výrazu, či spíše klasické lyrické stylizace jako protikladu vypjatých autostylizací dekadentních a jiných, tu však nenajdeme mnoho. Všechny pocházejí z prvního desetiletí nového věku (sbírky Sen o zástupu zoufajících a jiné básně a Hrst květů z různých sezón). Ale i ve srovnání s nimi se Neumann v Lásce — zejména z hlediska hudebního utváření verše — vydává na cesty pro sebe poměrně nové. Doprňuje to, co ve zmíněných básních bylo jen naznačeno. Přitom se mu však znovu připomíná básnický systém, který mu byl v oné dvě

desetiletí staré erotické poezii nejbližší, který tehdy touto poezií spolu-vytvořil — systém výrazových prostředků rané generace Gellnerovy a Tomanovy. V jejích stopách stylizuje většinu svých básní do podoby písňe (a jinak je také nenazve, například velice často v časopiseckých otiscích; srov. patetičtější pojmenování „zpěvy“ v období předchozím), využívaje často i dobových, sociálně a kulturně vyhraněných žánrových podob tohoto útvaru (tramská píseň, šlágr apod.); znovu uvádí a dále přetváří autostylizační typ tuláka a vydědence, tak příznačný pro Radosti života a Melancholickou pouť; podobně jako Gellner (kterého ostatně v básni *Na tvrdé lavici tvrdě natažen*... přímo cituje), byť v méně konfliktním vyostření, staví proti tradičním poetickým slovům a představám výrazy racionalistické sebeanalýzy a motivy soudobého prozaického velkoměstského světa.

První (a za autorova života jediné) vydání *Lásky* vyšlo na jaře roku 1933 v nakladatelství Františka Borového s podtitulem *Lyrické intermezzo 1925—1932*. Knihu, jež byla 10. svazkem Neumannových spisů a jejíž obálku navrhla Toyen, vytiskla Akciová moravská knihtiskárna Polygrafia v Brně. Sbírka má tři oddíly, z nichž každý předtím vyšel jako samostatná knížka. Z těchto tří bibliofilů, které Neumann postupně vydal v letech 1927 (*Písňe o jediné věci* — jediné v tomto případě je nadpis oddílu *Lásky* oproti samostatnému vydání pozměněn na *Jediná věc*), 1931 (*Žal*) a 1932 (*Srdcová dáma*), vzbudila nejživější ohlas právě první z nich.

Neumannova časopisecky uveřejňovaná veršovaná produkce ze čtyř let, která uplynula od vydání Rudých zpěvů, nedávala totiž určitější představu o jeho současné básnické tvorbě. Jednu z nových básní zařadil autor roku 1925 do druhého vydání Bohyň, světic, žen, z dalších patnácti, svým charakterem blízkých Rudým zpěvům, osm začlenil až později do oddílu Zpěvy poválečné ve druhém vydání Nových zpěvů (1936), ostatní zůstaly mimo sbírky. Teprve 1. listopadu 1925 — a to je také počátek našeho svazku — se objevuje v tisku první milostná báseň (později v *Písňích o jediné věci*), ale poté během téměř dvou let už jen dvanáct dalších, roztroušených po časopisech; jen tolik mohlo předem naznačovat novou orientaci Neumannovy lyriky.

Když tedy na podzim 1927 vyšly u Borového jako 21. svazek edice Zlatokvět v nákladu 600 číslovaných výtisků *Písňe o jediné věci*, drobná knížka s vrocením 1925—1927 (v rozsahu 77 stran, v úpravě O. Mrkvičky, s obálkou a čtyřmi kolorovanými kresbami Josefa Šímy, vytiskla Polygrafia v Brně), z jejichž 31 básní více než polovina (18) přešla do sbírky přímo z rukopisu, byla reakce kritiky mimořádná. Josef Hora a Bedřich Václavěk se k ní vrátili, každý dokonce třemi recenzemi,

dvakrát o ní referoval A. M. Piša, z dalších pak např. František Götz, Arne Novák, Josef Knap a Pavel Eisner.*

Ať už kritika přijala knížku, signalizující životní i básnické renouveau dvaapadesátiletého autora, jako další etapu jeho uměleckého zrání (Götz), „cosi jako nový básníkův křest“ (Knap), nebo si neodpustila často až nemilosrdný šleh, a kladouc důraz především na „smutek marnosti a děs pomíjivosti“ nových veršů „stárnoucího fauna“, označila je spíše za „lidský dokument než zralé dílo básnické, rovnocenné předchozím dílům jeho tvůrčí zralosti“ (A. M. Piša), — vždy spontánně ocenila až zranitelně upřímnou otevřenost básníkova citového vyznání, prostého gest. Pokud pak posuzovala sbírku v kontextu s Neumannovou předcházející tvorbou (zejm. Hora a Piša), nacházela tu návaznost jak na jeho dřívější verše smyslového opojení, nyní poznamenané až zbytečně akcentovanou rezignací a pocitem stárnutí, tak i na sociálně revoluční tematiku, zde ovšem transponovanou do intimních lidských vztahů jako touhu milenců po životě svobodném, neztěžklém všedností a chudobou (Hora, Václavek). S poukazem na nové pojetí tématu vyjádřeného i novými výrazovými prostředky naznačila kritika souvislost Neumannovy poezie především s poezií Nerudovou, majíc na mysli Prosté motivy (Hora, Novák), s posledními verši Vrchlického (v obojím případě vazby pociťované i z Neumannovy strany), ale také s Tomanovými Měsíci a s Antonínem Sovou (Piša).

Na rozdíl od Písní o jediné věci nevyvolaly další dvě bibliofilie — *Žal a Srdcová dáma* — výraznější pozornost. Nemohly se stát čtenářskou záležitostí už vzhledem k nepatrnému nákladu (120 prodejních a 20 neprodejních výtisků), a protože tu Neumann pokračoval v tendenci započaté už předchozí knihou, nebyly překvapením ani pro kritiku;

* J. H. [= Josef Hora]: S. K. Neumann, Písně o jediné věci, Literární noviny 1, č. 11, str. 3, 29. 9. 1927; týž: Básníkovo citové dostaveníčko, Rudé právo 8, č. 287, str. 9, 4. 12. 1927; týž: Nové básně St. K. Neumanna, Kmen 2, č. 2, str. 43, únor 1928; Josef Knap: Dva o jedné věci, Sever a východ 3, č. 9—10, str. 389—391, říjen 1927; A. N. [= Arne Novák]: Neumannova lyrika touhy a odříkání, Lidové noviny 35, č. 536, str. 9, 23. 10. 1927; A. M. Piša: S. K. Neumann včera a dnes, Literární svět 1, č. 4, str. 3—5, 17. 11. 1927; týž: Neumannovy Písně o jediné věci, Právo lidu 36, č. 269, str. 9, 13. 11. 1927; F. Götz: Neumannova intimní lyrika, Národní osvobození 4, č. 328, str. 4, 27. 11. 1927; B. V. [= Bedřich Václavek]: Panoráma, ReD 1, č. 6, str. 230, březen 1928; týž: Písně o jediné věci, Tvorba 2, č. 9—10, str. 299 až 301, květen 1928; Paul Eisner: Lyrik des Klimakteriums, Prager Presse 8, č. 227, str. 5, 16. 8. 1928.

kromě toho v době, kdy se objevily na trhu (duben 1931 a říjen 1932), přitahovaly pozornost kulturní veřejnosti nejen další Neumannovy práce prozaické a populárně naukové, ale i jeho návrat k politické aktivitě v Levé frontě.

Jak uváděly údaje v tiráži, vyšly obě péčí nakladatelky Erny Janské jako 4. a 5. svazek řady Editio princeps, kterou redigoval nakladatelčin muž Karel Janský. Knihy o formátu 23,5 cm × 16 cm, šité, v kartónových deskách s odlišně barevným papírovým přebalem vyzdobila Toyen — v Žalu čtyřmi kresbami, v části nákladu kolorovanými, v Srdcové dámě leptem ve frontispisu, grafickou úpravu navrhl Karel Teige (bez velkých písmen, tisk černý, v Žalu navíc sépiový, v Srdcové dámě červený), vytiskla Státní tiskárna v Praze. Obě knížky byly oceněny v roce svého vyjití v soutěži o nejkrásnější knihu v kategorii bibliofilských tisků mezi osmi nejsličnějšími (srov. sborník Český bibliofil 4, 1932, a 5, 1933). Kromě toho s titulem *Žal* vyšly v roce 1930 (tedy rok před vydáním stejnojmenné sbírky u Janské) ještě čtyři Neumannovy básně (*Nic na cestu již nezbylo, Chtěl bych mít boha, abych proklínal, Zbledl mi svět jak hvězdnatá noc k ránu a Jak teskno stromu košatému kdysi*) jako nestránkovaná bibliofilie Josefa Portmana z Litomyšle, který ji sázel, vytiskl na ručním lisu a vydal vlastním nákladem, ve světlé šedomodré obálce (12,4 cm × 16,7 cm) s červeným tiskem (jméno autora, titul, jméno nakladatele, místo vydání) a s frontispisem Jana Konůpka; tyto čtyři básně, v textu označené pouze římskými číslicemi, vyšly ve stejném pořadí a pod týmž společným titulem *Žal* už předtím v časopise Plán (roč. 2, č. 2, 1930), odkud nakladatel Portman přejal i text.

Hora i Šalda ve svých kritikách* ocenili (často i v doslovně shodných formulacích) některé básně z těchto sbírek jako nejlepší z české lyrické produkce posledních let. Zatímco Hora, citlivý sledovatel básnickovy tvůrčí cesty, rozvedl v komentářích myšlenku (formulovanou už při posuzování *Písní o jediné věci*) o logice Neumannova uměleckého vývoje při specifčnosti jeho jednotlivých tvůrčích etap, Šalda recenzi *Žalu* zaměřil především proti kritikům autorovy předchozí sbírky, ironizujícím erotický náboj jeho veršů. V „erotickém pocitu života“ (Hora) spatřuje i Šalda základ každé silné lyriky: v *Žalu*

* J. H. [= Josef Hora]: Neumannova lyrika intimní, *Literární noviny* 5, 1930—1931, č. 10, str. 2, červen 1931; týž: Neumannova nová kniha, *Rozhledy po literatuře a umění* 2, č. 1, str. 2, 1. 2. 1933 (s opravou titulu na str. 19); F. X. Šalda: Stanislav K. Neumann, *Žal*, *Šaldův zápisník* 3, č. 13—14, str. 439 až 440, červen 1931; týž: Říkání o čtyřech básnících, *Šaldův zápisník* 5, č. 4—5, str. 123—137, leden 1933.

„zušlechťuje se toto silné, vitálně smyslové cítění a vidění Neumannovo dotykem opravdové tragiky, která není o nic menší intenzity proto, že jí schází metafyzické trans“. V Srdcové dámě pak postihl i onu pro Neumannu tak typickou jednotu intimní a sociální sféry jeho poezie, dané „nelomenou a nerozdvojenou“ osobností básníkovou. (Obdobně charakterizoval Neumannu i Hora ve své recenzi *Žalu*).

Hlavní kritické střetnutí nad Neumannovou milostnou poezií se odehrálo už při vyjití *Písní o jediné věci*. Proto když na přelomu dubna a května 1933 vyšla *Láska*, byl to pro kritiky především důvod k bilanci posledních sedmi let Neumannovy tvorby, obsažené — až na několik málo básní — ve svazku kompletně.*

Převážná většina recenzentů knihu uvítala a jejich reakci lze charakterizovat soudem Arne Nováka, který napsal: „Je dozajista příznivým svědectvím pro Neumannovy básnické cykly, že zařazením ve vyšší jednotu knižního celku získají, nabývajíce perspektivické hloubky ztypizovaného osudu, jakým život zasáhl poetu... , tato Neumannova hedžra nejen zažehuje individuálním žárem, ale také přesvědčuje lidskou pravdivostí.“

Už při posuzování *Písní o jediné věci* nazval Josef Hora jednu ze svých kritik Básníkovo citové dostaveníčko, aby naznačil jistou dočasnost autorovy situace a aby zdůraznil, že „i zde vyšlehuje starý vášnivý piják života, proudícího veřejným světem, jenž s melancholickým dojetím spojuje i radost z tohoto stavu, aby mohl zase načerpat z tohoto citového ticha nové široké rytmy, spojující srdce se světem, jež jsou jeho vlastní polohou“; tuto skutečnost potvrdil i Neumann sám, když *Lásku* v podtitulu označil jako *intermezzo*; dokládala to ostatně také jeho nová poezie, kterou začal v té době publikovat.

Přesto však *Láska* veřejnému sporu neunikla. Na návrh uměleckých porot udělovalo město Praha každoročně ceny za poezii, krásnou prózu, naukovou literaturu a za hudební kompozici. V listopadu 1934 navrhla

* G [= František Götz]: *Lyrika lásky a přátelství*, Národní osvobození 10, č. 91, str. 11, 16. 4. 1933; -pa- [= F. S. Procházka]: *Literatura*, Zvon 33, 1932—1933, č. 32, str. 446, 26. 4. 1933; P. E. [= Pavel Eisner]: *St. K. Neumanns Liebesbuch*, Prager Presse 13, č. 135, str. 6, 17. 5. 1933; A. N. [= Arne Novák]: *Neumannovo milostné intermezzo*, Lidové noviny 41, č. 268, str. 9, 28. 5. 1933; Josef Hora: *Neumannova Láska*, Čin 5, č. 10, str. 228—230, 14. 9. 1933; a: Stanislav K. Neumann, *Láska*, Rozhledy po literatuře a umění 2, č. 12, str. 88, 15. 9. 1933; Miroslav Rutte: *Dva protinožci*, Národní listy 73, č. 287, str. 5, 19. 10. 1933; Bedřich Václavek: *Přehledka lyrické tvorby roku*, Index 5, č. 13—14, str. 125—128, prosinec 1933.

umělecká komise (J. Vodák, K. Sezima, A. M. Piša a M. Rutte) udělení Máchovy lyrické ceny St. K. Neumannovi za Lásku a Jiráskovy prozaické ceny Janu Weissovi za román Mlčeti zlato. V městské radě a později také v ústředním zastupitelstvu pražském se však vyhranila konzervativní pravicová opozice, která se pokoušela bojovným hlasováním, při němž už vůbec nešlo o uměleckou hodnotu jmenovaných děl, ale jen o politickou prestiž, zvrátit výrok odborné poroty ve prospěch básníka Kolmana Cassia a prozatérky Růženy Jesenské, kteří se předtím ocitli v nejužším výběru s Neumannem a Weisssem. Protinávhrhy sice neprošly, ale útoky pravicového tisku se soustředily jednak na nositele obou cen, jednak na členy umělecké komise, jejíž jednomyslný verdikt se snažily zproblematizovat. Ve střetnutích, která jen zostrčila a rozšířila polemiku o „pravou“ a „levou“ literaturu, probíhající už delší dobu, angažovali se při obhajobě návrhu poroty vedle komunistických novinářů nejen levicoví umělci a kritici jako Hora, Piša, Šalda a Bass, ale například i Bedřich Fučík, a svůj hlas pro Neumanna obhajoval také Miroslav Rutte. Zejména jeho podíl na celé aféře byl předmětem kritiky z jeho vlastního tábora, neboť Rutte, literární redaktor národně demokratických Národních listů, hlasoval v komisi proti udělení ceny svému politickému souběžci Kolmanu Cassiovi z redakce Poledního listu.

Všechny tři bibliofilie mají ve srovnání s Láskou, která obsahuje dalších 27 básní navíc a celou tvorbu bezprostředně předchozího období jednotně pořádá a rediguje, vysloveně přípravný ráz. Je proto Láska zcela jiný případ, než s jakým jsme se setkali u Neumannovy rané tvorby, z níž autor bez ohledu na její historickou podobu pořídil počátkem dvacátých let pro své Spisy zcela nové soubory. Tam jsme se v tomto kritickém vydání vraceli k původní sestavě každé z příslušných sbírek, zde naopak vycházíme z podoby sbírky, jak byla zařazena do Spisů, a můžeme využít veškeré práce, kterou básník při tomto shrnutí své pozdní básnické erotiky vykonal. Textová historie Lásky není ovšem — právě vlivem předběžných samostatných vydání — u jednotlivých oddílů shodná. Proto bude nutné po vypsání záležitostí obecně platných věnovat ještě detailní pozornost každému oddílu zvlášť.

První vydání Lásky (*L*) obsahuje 107 básní (s Prologem 41 v prvním, 37 v druhém a 29 ve třetím oddílu). Autor přitom na rozdíl od bibliofilii rozšířil první oddíl o 12, druhý o 11 a třetí o 4 básně. Vyřazeny byly pouze dvě básně neerotického charakteru, a to *Mudřec a Píseň* (Kdo hrdý a sebou si jist), všechny původně z Písní o jediné věci. Přes toto rozšíření zbyla ještě řada nikde nepublikovaných rukopisů, převážně též z období prvního oddílu. (Některé z nich otiskla Lída

Špačková po básníkově smrti.) Při doplňování básní nedbal autor příliš na chronologii jejich vzniku, řídě se spíše záměrem dosáhnout prožitkové jednoty oddílů. Tak například báseň *Slavík na střeše mrakodrapu*, v *Lásce* nově zařazená do posledního oddílu *Srdcová dáma*, byla časopisecky publikována už roku 1928; *Ó světlo, světlo, jak ti vděčen jsem* a *Má radost z květiny, jež sladce voní* byly včleněny do prvního oddílu *Jediná věc*, ale vznikly až koncem roku 1928. Stejně si Neumann ostatně počínal i při sestavování obou pozdějších bibliofilí, pro něž využil velkého počtu básní ze starších zásob, z nějakého důvodu nezařazených do *Písní o jediné věci*, eventuálně i do *Žalu*. Problematiky chronologie si ještě podrobněji povšimneme.

Záslouhou Lídy Špačkové se nám v případě *Lásky* zachovala daleko rozsáhlejší dokumentace pro jednotlivá stadia vzniku a publikace sbírky, než je tomu u jiných Neumannových knih (a proto i ediční poznámky k této části svazku mají jiný charakter).

Především máme k dispozici předlohu, podle níž se tisklo definitivní vydání *Lásky* (dále *pL*); u bibliofilí *Žal* (dále *Ž*) a *Srdcová dáma* (*SD*) se dochovaly také předlohy jejich samostatných vydání (*pŽ*, *pSD*). Konečně nejstarší podobu větší části básní máme doloženu v rozmanitých rukopisech (*R*), psaných rukou nebo strojem a často dodatečně datovaných (převážně rukou Lídy Špačkové). Od rukopisů části básní z období *Písní o jediné věci* existují i strojopisné opisy (*O*), které pořídila Lída Špačková snad před rokem 1930. Všechny zde uvedené nevěřejné prameny obsahují autorovy vlastnoruční zápisy, opravy a jiné stopy práce na textu. Nadto se dochovala velká složka jednotně upravených strojových opisů básní z *L* i veršů z téhož období do sbírky nezařazených (*S*); tyto opisy pořídila Lída Špačková nedlouho po básníkově smrti, snad v jednotlivých případech i s použitím pramenů dnes nedochovaných.

Podíváme-li se před detailnějším průzkumem na souhrn změn, k nimž při básníkově práci došlo, konstatujeme, že výsledky nejsou nijak nápadné. Jsou tu ovšem pronikavé zásahy, zejména škrtý, zápisy a nové redakce celých slok, jimiž byla báseň teprve v pravém slova smyslu dotvořena; tak v básni *Již soumrak houstne nad poli a lesy* škrt závěrečného čtyřverší je vyloučením textu, který příliš otevřeně a moralisticky doříkával myšlenku. Záměna v *Mardi gras*, kde původně stálo

K půlnoci přišlas. Já čekal tě.

Z hospody vyšel jsem.

Do tmy jsem odcházel se svým
svatým obrázkem...

a bylo nahrazeno textem

K půlnoci přišlas, zjevení,
touho má daleká.
V tmě naslouchali jsme spolu
v dálku, jež haleká,

je proměnou žánrového výjevu v ideově závažné a emocionálně vzrušující poselství.

Ale zásahy zpravidla nejsou tak nápadné; jde tu především o drobnou práci na jazykové podobě básní, jejíž smyslem je větší mluvnost a přirozenost řeči, odstranění nepřesností a šroubovaných obrátů vzniklých z nepřekonaného odporu metrické normy a rýmů atd. K této práci dostal básník v průběhu vzniku básní podnět, který pokládal za velmi významný a který se na jazykové podobě knihy projevil: byl to článek Jiřího Hallera *Básnická řeč St. K. Neumanna* (Naše řeč 15, 1931, str. 123 a 147). V diskusi, jež se rozvinula po kritice moderních lingvistů na adresu puristické teorie i praxe Hallerovy *Naší řeči*, pak Neumann napsal: „Bibliofilská nakladatelka mých dvou předešlých sbírek lyrických... předložila je p. prof. Krčmovi, aby zkontroloval jejich jazyk. Byl jsem této kontrole rád a nebál jsem se jí. V první sbírce nevytkl mi prof. Krčma nic závažnějšího kromě komparativního instrumentálu (např. „slétl běláskem“ místo „slétl jako bělásek“); tu jsem však neuposlechl, protože tento instrumentál nemohu pokládati za nesprávný, a nehledíc k tomu, že je praktický pro verše, mám v něm i jakousi soukromou zálibu. V druhé sbírce vytkl mi tvar „čnicí“ místo „čnějící“, ale dodal, že podle lingvistů (Mukařovského) je to dnes již dovolená deformace básnická. Odmítl jsem s díky tuto lingvistickou ochotu a příslušný verš jsem změnil, ač to dalo trochu práce, poněvadž to byl verš o nemnoha slabikách. S Písňemi o jediné věci, které vyšly u Borového, bylo to již horší; tu mi vytkl prof. Haller několik poklesků (např. „leč“ nesprávně a mechanicky užívané), a já téměř všechny opravím v druhém vydání této sbírky, poněvadž je za poklesky uznávám, a neuznávám básníkovu práva na deformaci v té míře jako lingvisté. Neuznávám deformace z nevědomosti, pohodlnosti nebo pro rým, uznávám jen deformaci vědomou a opravdu účelnou.“ (Přítomnost 9, č. 46, 16. 11. 1932, knižně *Spisy VII*; Krčmova připomínka ke tvaru „čnicí“ se týkala básně *Co bych byl bez tebe*.) Tento záměr provedl básník v *Lásce* se značnou důsledností; místem oprav byly přitom buď opisy raných rukopisů (tato vrstva změn je tím datována až do přípravy definitivního vydání *Lásky*), dříve už pořízený text *pL* nebo konečně až nedochované korektury *L*. Týká se to především náhrady knižní, v ně-

kterých případech negramatické spojky *leč* (stylově ostatně spjaté spíše s předchozím Neumannovým obdobím patetických „zpěvů“) běžnějším a přitom též jednoslabičným *však*. Není přitom vyloučeno (srov. Lída Špačková, Takový byl, 1957, str. 22), že básník vydal jen obecný pokyn, aby se tato náhrada prováděla, a přitom mohlo znovu dojít k narušení jazykové správnosti: „však“ po opravě stálo prostě na místě „leč“, ačkoli podle normy patří spíše až za první přízvučný člen věty. Je například zajímavé, že v jednom textologicky jinak celkem bezvýznamném Neumannově vlastnoručním opisu *Žalu* (*OŽ*) v básni *Bludička dobrá nebo zlá*... čteme správné „*Provždy však zhasne-li*“, zatímco v *pL* i *L* stojí mechanicky opravené „*Však provždy zhasne-li*“. Také jiné prohrěšky, které mu Haller vytkl, autor v *pL* poctivě opravoval, i když zdaleka ne všechny; tak například v básni *Touha má brázdí Tichý oceán* nahradil proskribované „kol“ nezávadným „kol kolem“; v téže strofě však nepřijal kritiku malebného anakolutu a nevložil na předposlední místo věty „po které vzletím nebo klesnu / a naposled“ slůvko „to“ (jak Haller z pozic jazykové správnosti požadoval, nic se neohlížeje na neblahé důsledky, jež by to mělo z hlediska stylistického i rytmiického).

S důsledky závažnými pro kompozici, žánrový charakter i celkové vyznění sbírky probíhaly změny nadpisů jednotlivých básní. Ve stadiu *R* a ovšem i *O* byly básně většinou bez názvu. Při přípravě samostatných bibliofilských edic Neumann básně otituloval, a to zřejmě všechny zároveň a na některých místech ne právě šťastně. (Provedl to někdy, zejména v *Žalu*, připsáním záhlaví do původních rukopisů, v *Srdcové dámě* u většiny básní — opět rukou — až do strojopisné *pSD*).

Přítomností titulů je vnější dojem ze sbírky dost odlišný od její výsledné podoby, je to spíše souhrn jednotlivých samostatných čísel než souvislý cyklus. Při vytváření definitivní redakce *L* byla naprostá většina titulů odstraněna a všechny básně, včetně těch, kterým titul zůstal, byly očíslovány (římskými číslicemi, zprvu s jistým kolísáním: v *pL* jsou i arabské) podle pořadí básní v knize, a to průběžně, bez ohledu na členění v oddíly. Římské číslice se ostatně už vyskytovaly u 14 nejstarších básní v *R* a pak v celém *O*; zde byly nejspíše praktickou pomůckou pro vyznačování chronologie vzniku básní, resp. pořadí, v jakém byly básně odevzdány adresátce. Setkáváme se s nimi také v záhlaví jednotlivých básní při časopiseckých otiscích, které často měly jen jeden společný nadpis, jako *Z nových písní apod.* V rukopisech a opisech nacházíme několikero různých číslování, za nimiž se snad skrývají i několikere, dnes už těžko dešifrovatelné kompoziční záměry.

V obsahu na konci *L* jsou básně označeny číslem a plnou citací prvního verše (až na zkrácený titul jediné básně — *Pro jednu ženu*),

skutečné původní tituly, pokud zůstaly zachovány, byly v obsahu odlišeny kurzívou.

Tyto zdánlivě zcela technické úpravy mají závažné stylové a významové důsledky. Při vnímání každé básně je tak neustále přítomno povědomí o její příslušnosti k cyklu, o tom, že vyznačuje jednu z fází jediného procesu situací, citů a prožitků. Při takové kompozici pořadí básní získává na důležitosti, neboť je obrazem (fiktivní) následnosti v čase; cyklus se stává zobrazením lyrického děje. Kromě toho se sbírka touto úpravou zřetelně začleňuje do tradice heinovských volných deníkových lyrických cyklů, vyznačené u nás jmény Neruda, Machar a Gellner.

Z období Písní o jediné věci (dále jen *PĚ*; za jeho koncovou hranici bereme červen 1927, tj. datum posledních časopisecky tištěných básní této bibliofilie) se dochovalo 47 původních rukopisů. *R* poslední básně *Žhavý oblak zlatý po mém nebi pluje*... má pozdější dataci (9. 11. 1927) než otisky básně v časopise (červen 1927) a v *PĚ* (září 1927). Pokud tyto *R* pocházejí z let 1925 a 1926, jsou k nim — s výjimkou dvou — dochovány rané strojové opisy (*O*) pořízené Lídou Špačkovou, o nichž už jsme hovořili výše; jsou v nich četné opravy autorovou rukou, využitě pak v pozdějších verzích. Datování vzniku *O* není jasné; protože známe pouze jeden *O* básně, od níž se nám zároveň nedochoval i *R* (Sám sedím v pokoji tichém... , což je ale formálně i obsahově výjimečný případ), je pravděpodobné, že *O* vznikl až poté, co nezachované *R* už nebyly k dispozici; ale v té době už tu musela být řada rukopisů pozdějších básní, takže *O* by byl jen torzem opisovačského záměru, který nebyl doveden do konce. 28 básní tohoto období nebylo nikdy zařazeno do žádné sbírky a jen tři z nich byly otištěny časopisecky. Část jich později publikovala Lída Špačková až ve výboru *Z intimní poezie 1925—1947*; tyto básně tiskneme podle *R*, tři zmíněné pak podle časopiseckého otisku v příslušných oddílech našeho svazku. Zbývajících 19 rukopisů je východiskem textového vývoje těchto básní v prvním oddílu sbírky. Není bez zajímavosti otázka, kam se poděly nezachované rukopisy. (Přitom můžeme ponechat stranou básně vydané v tisku *Díkučinění — XXXVIII a XXXIX* —, které byly napsány až 1928, mají *R* z této doby a byly zařazeny až do *L*). Zde je zdá se důležitý fakt, že není dochován ani jeden *R* od básní, které byly v období *PĚ* otištěny časopisecky; u básní, které se objevily v *PĚ*, máme rukopisy většinou jen k těm, kde mezi verzí v *R* a verzí v *PĚ* je značný rozdíl. Nedochovaných *R* bylo tedy použito patrně buď jako předlohy pro časopis, nebo jako součásti (nedochované) předlohy *PĚ*.

Zajímavou skupinu tvoří 9 básní (dle číslování v *L* jsou to *VII, XI, XIV, XVI, XVIII, XXIII, XXVIII, XXIX, XXXII*) otištěných v *PĚ*,

a přece zachovaných v *R* a *O*. Při přípravě *pL* jen dvě z nich (*XVI*, *XXVIII*) autor ponechal s mírnými změnami v podobě, k níž došly v *PJ*; z dalších se jedna (*XIV*) textově vyvíjela dál, takže pro *pL* bylo nutné pořídit nový strojopis; všechny ostatní se pak — také na základě nového strojopisu — vracejí ke zněním *R*, tedy k podobě starší než v *PJ*. Jen podrobný textologický rozbor, pro který zde není místo, by si mohl položit otázku, nakolik rozdíly mezi *PJ* na jedné a *R*, *O* a *pL* na druhé straně jsou výsledkem okamžitých úprav pro *PJ*, nebo zda v něčem *PJ* odráží nějaké starší, jinak nedochované znění.

Výchozí podobu ostatních básní otištěných v *PJ* tedy neznáme; bylo-li však rukopisů skutečně použito pro *PJ*, nemohly být změny příliš četné, jak dosvědčují — s výjimkou cyklu *Rok chudého na slunci*, který se později značně měnil — i rané časopisecké otisky, neboť ty se jistě od výchozího textu básní příliš neodchylovaly.

Přecházíme k závěrečné fázi textového vývoje Jediné věci. Jak známo, dochovala se předloha tohoto oddílu Lásky. Je zkombinována z dokumentů různé provenience. Kromě uvedených sedmi (*VII*, *XI*, *XIV*, *XVIII*, *XXIII*, *XXIX*, *XXXII*) jsou všechny básně, které už vyšly v *PJ* (22), prezentovány v podobě opravených tištěných stránek této bibliofilie, a podobně jsou převzaty i dvě pozdější básně dotud publikované v drobném tisku Díkučinění (Portman, Litomyšl 1930; jsou to *XXXVIII* a *XXXIX*). Zbývajících 10 básní, které před *L* nikdy nevyšly knižně (a časopisecky, pokud vůbec, až těsně před vyjitím *L* a podle jejího textu) a které všechny shodou okolností patří do prvního roku práce na *Lásce* (*I*, *II*, *III*, *VI*, *IX*, *X*, *XIX*, *XX*, *XXI*, *XXII*: vedle č. *XIX* a *XXI* jsou to všechno nejméně typizované záznamy jedinečných situací individuální erotické psychologie, a to snad zprvu bránilo jejich publikaci), je zastoupeno v *pL* novým strojopisem, ačkoli *R* a *O* tu byly k dispozici: na rozdíl od období přípravy *PJ* se nyní už původní rukopisy staly zřejmě památkou osobní i literární. Předlohou pro tyto strojopisy v *pL* byly *O*, přičemž drobné opravy byly učiněny buď v *O* (podle povahy těchto oprav se zdá, že k nim došlo až právě při přípravě *L*, nikoli dříve), ve strojopisech *pL* samých anebo — jednotlivě — až mezi *pL* a *L*, tedy v (nedochovaných) korekturách.

Ještě k hmotné podobě tohoto oddílu v *pL*: obsahuje text patitulu psaný inkoustovou tužkou na osu (1. / Jediná věc / 1925—1927), ostránkování inkoustovou tužkou vpravo dole označeno číslicí 5; vlastní text básní, pokud je převzat z tisku bibliofilie a Díkučinění, je korigován inkoustovou tužkou; strojopisná část předlohy (13 básní) na 28 volných listech o formátu 15 cm × 21 cm (s milimetrovými diferencemi) jsou z větší části originály, někdy kopie (nejednotnost je i uvnitř jedné básně — 1 list originální, 1 list kopie), s korekturami a pří-

pisů provedenými perem, řidčeji inkoustovou tužkou nebo, i v textu jedné básně, obojím. Celá předloha je průběžně označena římskými číslicemi. Pokyny pro sazeče a upozornění na drobná přehlédnutí v textu jsou pak psány obyčejnou tužkou a červenou a modrou pastelkou.

Druhý oddíl Lásky — *Žal* — prošel obdobnými vývojovými stadii, ale jejich dodnes dochovaná dokumentace je poněkud odlišná. Časové zařazení rukopisů je nejisté, protože datování je dodatečně připisováno a 12 rukopisů básní (*XLIV, XLV, XLVII, LI, LXII, LXIV, LXV, LXVI, LXIX, LXX, LXXVI, LXXVII*) z období *Ž* není časově určeno vůbec, ani datem časopiseckého otisku. Přesto však lze soudit, že básně z druhého oddílu Lásky nevznikaly po celé období mezi vydáním obou prvních bibliofilů. Mezi cca 55 rukopisy a 10 dalšími časopiseckými otisky, jejichž texty časově nebo místem knižní publikace patří do tohoto období, se kromě tří výjimek z let 1927—1929 a dvou výjimek z roku 1931 objevují verše *Žalu* v podstatě všechny zároveň v průběhu roku 1930.

Tvorba z dlouhého období mezi létem 1927 a jarem 1930 je méně četná a její výtěžky — pokud nezůstaly vůbec v rukopise a neobjevují se na veřejnosti až v citovaném výboru Lídy Špačkové nebo dokonce až v tomto našem svazku — byly zařazeny až do Srdcové dámy, nebo při souborném vydání Lásky do prvního oddílu, anebo ojedinelé až do Srdce a mračen.

Toto datování většiny básní *Žalu* do krátkého období necelého roku problematizuje existence 11 básní, které vyšly až v *Lásce*. Dvě z nich podle data v *R* patří až do roku 1931 (*XLIII, LXIII*), přičemž druhá byla podle dodatečně doplněné datace napsána až po vyjití *Ž*. Jednu (*LXIX*) řadí do roku 1930 životopisné souvislosti. Další dvě jsou dodatečně datovány na rukopisu kolem 1930. Zbylých šest nelze bezpečně časově zařadit, pokud se neodvážíme dělat závěry z podoby dochovaných rukopisů. Způsob uchování je u nich totiž stejný jako u oněch dvou datovaných rokem 1930: text vložený dnes mezi *R* je u všech osmi průklepem (v jednom případě originálem) strojopisu, jehož originál (průklep) je součástí předlohy Lásky. Buď bylo tedy pro *pL* užito strojopisu pořízeného (s průklepem) hned v době vzniku všech těchto básní, nebo průklepy strojopisů napsaných až pro Lásku nahradily dodatečně ve složce rukopisů ztracené předlohy.

Na rozdíl od předchozího oddílu se dochovala strojopisná předloha bibliofilského vydání *Ž*. Není to však přímo exemplář, z něhož se sázelo, ale souhrn strojopisných kopií, jejichž originály byly nesporně předlohou pro sazbu *Ž*. Tato složka obsahuje později připojený, inkoustovou tužkou psaný patitul k druhému oddílu Lásky (formát 15 cm ×

× 21 cm); text je orientován na osu (2 / Žal / 1928—1930); rubem patitulu je škrtnutá strojopisná kopie titulního listu k bibliofilii Srdcová dáma. Do této složky je dále založena strojopisná kopie titulního listu bibliofilie Žal (o formátu 17 cm × 21 cm), uspořádaného rovněž na osu: pod básníkovým jménem název sbírký a dále — vždy na samostatné řádce — vrocení (1928—1930), místo (Praha) a rok vydání (1931). Na volných listech papíru téže kvality, téhož formátu (17 cm × 21 cm) a týmž typem stroje jsou psány i texty básní. (Výjimkou je pouze báseň *Bez konce a Kdybys byla z mramoru*: u obou bylo použito jiného papíru i typu stroje; druhá báseň se sem navíc dostala omylem, její originál je uložen ve třetím oddílu *pL*, kam také patří). Kopie jsou neseřazeny, nestránkovány a nekorigovány. Tato předloha Žalu (*pŽ*) byla z větší části nepochybně (a zbytek pravděpodobně) pořízena podle dochovaných *R*; za tím účelem byly do většiny *R* v době přípravy *pŽ* připsány nové tituly. Také básníkovy úpravy byly provedeny napřed v *R* a pak teprve byla nová verze načisto přepsána v *pŽ*. Větší vývoj v tomto stadiu lze však zaznamenat pouze u básně *LXXVI* (Když mezi láskou a sudbou svou), což ovšem neznamená, že neprocházely proměnami texty, jejichž *R* nám není znám. — Další lehké korektury byly provedeny v originále *pŽ* nebo v korekturách *Ž*. V případě této knihy se však nesetkáváme s ničím podobným jako u *Písní o jediné věci*, tedy s žádnou dočasnou odchylkou řady textů v bibliofilii a s pozdějším návratem k verzi z *R*. Malé rozdíly mezi jednotlivými verzemi nám také nedovolují rozhodnout, zda strojopisná předloha oddílu Žal v *Lásce* (*pL*) byla pořizována podle *R* nebo podle *Ž*, ale právě pro tyto malé rozdíly na tom ani příliš nezáleží. Druhá eventualita se zdá pravděpodobnější. V případě Žalu už ovšem k zhotovení *pL* nebylo užito tištěných stránek, jak jsme to viděli u prvního oddílu: místo použití vzácného a exkluzivního exempláře bibliofilie byla raději volena cesta pracnější, pořízení nového opisu. Do něho pak byly vloženy další strojopisy 11 básní v *Ž* netištěných (tak jako u ostatních zčásti originál, zčásti kopie), jak jsme se už o tom zmiňovali ve výkladu o *R*; jsou psány většinou na jiném papíře a jiným typem stroje než zbytek tohoto oddílu *pL*, ale úprava a formát (17 cm × 21 cm) až na jednu výjimku jsou shodné, což svědčí o tom, že tato součást *pL* vznikla patrně celá zároveň. Změny mezi předchozími podobami textu a *pL* jsou nepatrné a týkají se jen interpunkce a jednotlivých mluvnických tvarů, nepočítáme-li ovšem zmíněné už vypouštění datace a titulů, které byly nahrazeny pořadovými číslicemi (přitom původně zamýšlené římské číslice byly v *pL* nahrazovány arabskými, ale v tištěné *L* se autor vrátil k římským). Korektury provedl básník vesměs perem, sazeči byly určeny poznámky v textu i pokyn na patitulu: „Báseň VI z první části odpadla, pročez

pořadové číslování je změněno a nutno je změnit také v první části.“ K vyřazení čísla VI však v definitivním uspořádání nedošlo, a proto bylo v Lásce obnoveno původní číslování. Další změny pokračovaly v korekturách trilogie, kde ještě autor stačil vyplnit některá zbylá *leč*. Několik oprav *leč* na *však* je také jedinou textologickou zajímavostí dokumentu *OŽ*, což je — včetně titulního listu — vlastnoruční básníkův opis už vytištěného *Žalu*, vytvořený jako soukromý dar sběrateli Karlu Teytzovi (nyní uložen v literárním archivu Památníku národního písemnictví); zdá se, že *OŽ* je první dokument, kde se opravy tohoto typu vyskytují, a že byl pořízen brzy po uveřejnění citovaného článku Hallerova. Jinak se od své předlohy, tj. *Žalu*, liší jen přepsáními a několika mimoděčnými návraty k starším hláskovým podobám autora osobního vyjadřování (hedbávný, sklízeň, ukřížovaný apod.).

Zvláštní situace *Srdcové dámy* záleží v tom, že časové rozestupy jejího bibliofilského vydání jak od předchozího *Žalu*, tak i od následující souborné *Lásky* jsou podstatně menší než u obou předchozích oddílů. Jen polovina jejích básní (17), včetně tří ze čtyř, které byly doplněny až v *L*, vznikla v období mezi jarem 1931 (vydání *Ž*) a podzimem 1932 (vydání *SD*). Řídíme-li se však daty na rukopisech, lze omezit vznik té části *SD*, jež byla v uvedeném mezidobí skutečně vytvořena, na několik málo prvních měsíců roku 1932: sem je datováno 10 básní. Přínos roku 1931 je malý a do léta 1932 spadají nanejvýše 2 básně, a i ty mohou patřit do začátku roku. Jestliže přesto mohla být *SD* a s ní i celá trilogie dokončena, mají na tom závažný podíl zásoby z předchozích let, z období *Ž*, jehož vyhraněné citové ladění si vyžádalo ponechat stranou mnoho ukončených veršů. Tak například už z roku 1927 pochází sedm básní; báseň titulní a jí stylově i rytmiicky blízké č. *XCVII* (Slyšeli jste tu píseň) jsou z roku 1929.

Dokumentace vzniku *SD* je podobná jako u *Ž*, ale vztah mezi jednotlivými stadii textu je poněkud odlišný. Také zde je nejstarší fáze reprezentována texty *R* (pouze u 4 básní se nedochovaly). Ve fázi *R* se pak odehrály všechny stylisticky a významově důraznější úpravy. Není jisté, zda podle dochovaných *R* byla opsána předloha *Srdcové dámy* (*pSD*), neboť jen ojediněle byly do *R* dodatečně doplňovány tituly (případně i datace). Celý textový vývoj v rámci *R* se však v *pSD* odrazil. Dochovaného *pSD* (dnes uloženého v literárním archivu PNP) bylo tentokrát skutečně použito pro sazbu *SD*: na přeloženém archu papíru, do něhož jsou texty básní vloženy, je na přední straně poznamenáno jméno autora a titul sbírky, nikoli však rukou autorovou, a jsou zde stejně jako na dalších jednotlivých listech tužkou a červenou a modrou pastelkou předepsány technické údaje pro sazeče.

Ze strojopisů 25 básní na 29 volných listech o rozměru 15 cm × 21 cm (opět s milimetrovými diferencemi) pouze 4 jsou kopie (*XC*, *XCIV*, *XCIX* a *CV*), opatřené na rubu razítkem se jménem a adresou nakladatelky Erny Janské; byly s příslušnou poznámkou o místě zařazení vloženy do celé složky až poté, co byla již průběžně ostránkována. Pořadí básní v *pSD* odpovídá tisku bibliofilie, až na přehození čísel *Prosa* a *Nic hlasitého*.

Předloha tohoto oddílu pro Lásku (*pL*) obsahuje 29 strojopisných básní psaných na 33 volných listech (většinou o rozměru 15 cm × 21 cm, stejně jako patitul, upravený podobně jako předlohy obou oddílů předchozích: pouze 7 listů má rozměr jiný, 17 cm × 21 cm, básně jsou však psány stejným typem stroje). Tento oddíl *pL* — a s ním ovšem i definitivně vydaná trilogie — byl oproti *SD* rozšířen o další 4 básně (*LXXXV*, *LXXXVI*, *LXXXVII* a *CIII*). Tato nově zařazená čísla dodal autor v podobě dvou rukopisů psaných perem a dvou strojopisných kopií patřících k originálům ve složce *R*; u ostatních básní byla předloha pro pořízení *pSD* a *pL* společná: tyto dokumenty jsou totiž více než z poloviny (16) originálem a průklepem (jednou je tomu naopak) téhož strojopisu, v několika málo případech pak jsou *pSD* a *pL* dva různé originály, jindy dvě kopie k témuž nedochovanému originálu, ojediněle jsou originálem a kopií k nedochovaným protějškům. Drobné úpravy provedené už v *pSD* jednak perem rukou básníkovou, jednak tužkou (zde jde zřejmě už přímo o vlastnoruční zásahy Krčmovy, týkající se drobných pravopisných přehlédnutí, v jednom případě slovosledu a pak upozornění na nevhodný tvar *čnící*) bylo proto nutno v *pL* provádět znovu (a to perem). V jednotlivých případech bylo přitom něco opomenuto, takže v tomto smyslu *SD* reprezentuje vlastně pozdější verzi než *L*. Přitom naprosto nelze mluvit o kruhovém vývoji; jde také o záležitosti z významového hlediska zanedbatelné. Jako u předchozích oddílů knihy skončily jazykové proměny textu až v korekturách *L*, jak je vidět z rozdílů mezi *pL* a *L*. V korekturách se odrazily vedle Krčmových i gramatické připomínky Hallerovy. V předloze k třetímu oddílu *L* upravil básník nově i všechna záhlaví stejným způsobem jako u oddílu předchozího: u všech básní vymazal původní římské číslice, většinu titulů, ev. své jméno, dedikaci i datace — ať už psané strojem, či inkoustovou tužkou, a nahradil je číslicemi arabskými, které navazují na oddíl *Žal* jak číslováním původním, tak opraveným. Průběžné je rovněž stránkování.

Vydavatelky děkují všem, kteří jim při práci pomáhali radou, zejména pracovníkům literárního archivu Památníku národního písemnictví a svým spolupracovníkům. Zvláštní dík patří paní Lídě Špačkové za

laskavou ochotu, s níž nabídla k dispozici svůj archiv, bez něhož by tento svazek nemohl být připraven v té úplnosti, v jaké se badatelům dostává do rukou.

Po stránce uspořádání i po stránce textové vychází naše vydání z vydání prvního z roku 1933. V různověstění pak přihlíží k textům básní ze samostatně vydaných sbírek *Písň o jediné věci* (*PĚ*), *Žal* (*Ž*) a *Srdcová dáma* (*SD*), dále k jejich znění v přípravných materiálech uložených v archivu Lídy Špačkové, tj. k předlohám pro sazbu *Žalu* (*pŽ*), *Lásky* (*pL*), k opisům *O* a *S* a k rukopisům (*R*), právě tak jako k dokumentům stejného charakteru z fondů literárního archivu Památníku národního písemnictví, tj. k předloze pro sazbu *Srdcové dámy* (*pSD*), k básníkovu vlastnoručnímu opisu *Žalu* (*OŽ*) a k několika rukopisům jednotlivých básní (*R*). Dalším pramenem pro sledování vývoje textu byly první otisky básní v různých časopisech a publikacích, dále přetisky ve výběrech z básníkovy díla, u nichž se lze domnívat, že autor mohl ovlivnit jejich podobu.

Z časopisů jsou to především *Rudé právo* (*RP*), *Reflektor* (*Rf*), *Tvorba* (*T*), *Rozpravy Aventina* (*RA*), *ReD* (*RD*), *Plán* (*Pl*), *Literární rozhledy* (*LR*), *Kvart* (*K*), *Literární noviny* (*Ln*), *Lidové noviny* (*LN*) a *Přítomnost* (*Př*), v níž však šlo jen o přetisky básní ze sbírky, která právě vycházela, určené pro nakladatelskou reklamu; z ostatních publikací to byly dva tisky litomyšlského nakladatele Portmana *Díkučinění* (*D*) a *Žal* (*ŽP*), *Almanach Kmene* (*AK*) na léta 1930—1931 (red. F. X. Šalda) a 1931—1932 (red. Josef Hora), *Milostný almanach Kmene* (*MAK*) na rok 1932 (red. Libuše Vokrová), a konečně tři výběry z díla: *Básně* (*BDP*) — uspořádali roku 1928 pro Družstevní práci Josef Hora a Jaroslav Seifert, *Sedm vybraných básní* (*SVB*) — připravil St. K. Neumann v roce 1946 pro stejnojmennou řadu F. J. Müllera, a zmíněný posmrtný svazek *Z intimní poezie* (*IP*).

Str. 11 *Prolog*. *Rudé právo* 7, č. 292 (12. prosince 1926), *Dělnická besídka* str. 1, s označením *II* (*RP*), kde spolu s básněmi *I* (*Lidé si kupují pečené kaštiny...*) a *III* (*V zlatých a stříbrných strunách...*) pod společným titulem *Ž nových veršů*. Knižně poprvé v *PĚ* s názvem *Pojednou...*, který je v *pL* (tisk *PĚ*) škrtnut a nahrazen definitivním titulem. — *L*, *pL*, *PĚ*, *RP*; *S*.

1 a 5 šel jsi *PĚ*] jsi šel *RP*; 1/2 Ptáci zpívali / a bylo *ed.*] Ptáci zpívali, / a bylo *L*, *pL*, *PĚ*, *RP*; 3 na svět se dívaly / a všechno *ed.*] na svět se dívaly, / a všechno *L*, *pL*, *PĚ*, *RP*; 7 před oknem *PĚ*] u okna *RP*; 10 parkem šel jsi *PĚ*] jsi šel parkem *RP*; 12 však *L*] leč *pL*, *PĚ*, *RP*; 17/18 ulicí: / jak *PĚ*] ulicí: / Jak *RP*; 18 leč *RP*] jen *S*; 23 jméno tomu dáš *L*] jméno pro to máš *pL*, *PĚ*, *RP*.

Str. 15 *I* (Jak je to pitomé, když odvahy již není...). Knižně poprvé v *L*; *pL* (strojopis kor. perem), *O* (s označením *II*, kor. tužkou), *R* (1 list, 17 cm × 20,8 cm, strojopisná kopie kor. inkoustovou tužkou). — *L*, *pL*, *O*, *R*; *S*.

2 jízvu *opL*] jízvu *pL*, *O*, *R*; 8 sličném *O*] sličném *R*; 9 chodí *oR*] chodívá *R*; 10 bubikopf *opL*] bubenkopf *pL*, *O*, *R*; 12 Zlá? *oR*] Zlá. *R*.

Str. 16 *II* (Když o pěti ráno vyskočím...). Knižně poprvé v *L*; *pL* (strojopis kor. perem), *O* (s označením *IX*, kor. perem, ojediněle tužkou), *R* (1 list, 20,9 cm × 33,1 cm, strojopis); v těchto třech zněních jsou první dvě strofy v opačném pořadí, v *pL* naznačeno definitivní řazení šipkou. — *L*, *pL*, *O*, *R*; *S*.

1 Když o pěti ráno *oO*] *O* pěti ráno když *O*, *R*; 5 < ráno vcházíš pak > ráno pak vcházíš *opL*] ráno vcházíš *pL*, *O*, *R*; 7 sedím však *oO*] leč sedím *O*, *R*; 9 A když pak stojím *opL*] Když však stojím pak *pL*, *oO*] Leč když pak stojím *O*, *R*; 15 brzy auto mě přejede *R*] brzy mě auto přejede *S*.

Str. 17 *III* (Když dneska ráno mimochodem...). Lidové noviny 41, č. 52 (29. ledna 1933), str. 1 (*LN*), s názvem *Nesmělý*. Knižně poprvé v *L*; *pL* (strojopis kor. perem), *O* (s označením *III*, kor. perem), *R* (1 list, 10,5 cm × 23,5 cm, strojopis); v *O* a *R* v záhlaví básně údaj *V pátek 9. 9. 1925*. — *L*, *pL*, *LN*, *O*, *R*; *S*.

5/6 tančila mi, / a já *pL*] tančila mi / a já *LN*] v *O* a *R* jako v *pL*; 9 svou hlavu byl bych *oO*] byl bych svou hlavu *O*, *R*; 11 jen na okamžik *oO*] na okamžik jen *O*, *R*; 13 Však *oO*] Leč *O*, *R*.

Str. 18 *IV. Balada*. Rudé právo 6, č. 260 (8. listopadu 1925), Dělnická besídka str. 1 (*RP*), kde 2., 4. a 7. verš každé strofy vysunut o šest typů. Knižně poprvé v *PĚ*; *pL* je tisk *PĚ*. — *L*, *pL*, *BDP*, *PĚ*, *RP*; *S*.

13 však *L*] leč *pL*, *BDP*, *PĚ*, *RP*; 18/19 běda ti: / Cizinče *RP*] běda ti: / cizinče *pL*, *BDP*, *PĚ*; 40 já mnil *PĚ*] já mněl *RP*.

Str. 20 *V. Wagons-lits*. Knižně poprvé v *PĚ*; *pL* je tisk *PĚ*. — *L*, *pL*, *PĚ*; *S*.

19 Leč *PĚ*] Však *S*; 28/29 Oči — snad pozdě — prožřely. / Pohřebních vozů *PĚ*] Oči — snad pozdě prožřely. / Pohřebních vozů *L*] Oči — snad pozdě prožřely, / pohřebních vozů *S*.

Str. 21 *VI* (Lahodným vánkem je mi pokojný tvůj krok...). Knižně poprvé v *L*; *pL* (strojopis kor. perem), *O* (s označením *I*, v záhlaví

datum 3. září 1925; kor. perem), *R* (1 list, 17 cm × 20,7 cm; strojopisná kopie kor. tužkou, za básně připsáno datum 27. 8. 1925). Akrostich *LIDKO BUĎ ŠŤASTNÁ* je v *pL*, *O* a *R* zvýrazněn velkými písmeny, v *R* podtrženými tužkou. — *L*, *pL*, *O*, *R*; *S*.

3/4 bok. / Kolika *oO*] bok — / Kolika *O*, *R*.

Str. 22 VII (Ty nevíš ještě, jak se někdy řítí...). Knižně poprvé v *PJ* s názvem *A pomyslit...*, bez první, šesté, sedmé a osmé strofy; *pL* (2 listy strojopisu kor. inkoustovou tužkou), *O* (2 listy, označeno *XI*, kor. perem), *R* (1 list, 20,8 cm × 34 cm, strojopis kor. perem). V *R* v záhlaví údaj *Dnes ráno* (též v *O*, kde škrtnut), za text připsáno tužkou datum 15. 2. 1926 a na rub listu poznámka soukromého rázu. — *L*, *pL*, *PJ*, *O*, *R*; *S*.

2/3 čas. / Ty *pL*] čas, / ty *O*, *R*; 5 nebojím *pL*] nebojiš *PJ*] v *O* a *R* jako v *pL*; 7 uvítal bych *pL*] uvítal bys *PJ*] v *O* a *R* jako v *pL*; 9 Však *L*] Leč *pL*, *PJ*, *O*, *R*; 21 strome? *oO*] Lidko? *O*, *R*] drahá? *S*; 29 *A* < nyní uvaž > uvaž teď *R*; 33 *A* uvaž jen *pL*] *A* pomyslit *PJ*] v *O*, *R* jako v *pL*; ztrácím *pL*] ztrácíš *PJ*] v *O*, *R* jako v *pL*; 35 mařím *pL*] maříš *PJ*] v *O*, *R* jako v *pL*; 36 u tvého prahu! *pL*] na prahu světa! *PJ*] v *O*, *R* jako v *pL*.

Str. 24 VIII (Motýl mi sedl na ruku...). Knižně poprvé v *PJ* s názvem *Motýl mi sedl na ruku...*; *pL* (tisk *PJ*) kor. inkoustovou tužkou. — *L*, *pL*, *PJ*; *S*.

Str. 25 IX (Úsměv svých zoubků jsi mi darovala...). Přítomnost 10, č. 13 (29. března 1933), 3. strana obálky, s titulem *Láska*. Knižně poprvé v *L*; *pL* (strojopis kor. perem), *O* (s označením *XVII*, kor. perem), *R* (1 dvoulist, 16,6 cm × 20,8 cm, strojopis, psáno na první straně). — *L*, *pL*, *O*, *R*; *S*.

3 cokoliv *pL*] cokoli *O*, *R*; 6 odvěti — *pL*] odvěti, — *O*, *R*; 9 Zaň však *oO*] Leč zaň *O*, *R*.

Str. 26 X (Jednou zrána, když jsi četla...). Lidové noviny 41, č. 26 (15. ledna 1933), str. 1, s názvem *Scherzo* (*LN*). Knižně poprvé v *L*; *pL* (strojopis kor. perem), *O* (s označením *VIII*), *R* (1 list, 20,9 cm × 33,2 cm, strojopis). — *L*, *pL*, *LN*, *O*, *R*; *S*.

6 tvůj — *R*] tvůj. *S*; 15 dveře *O*] dvěře *R*; 17 a 19 Dítě sladké! *opL*] Lidko sladká! *pL*] v *LN* jako v *opL*] v *O* a *R* jako v *pL*; 20 nepovím!... *O*] nepovím!...! *R*.

Str. 27 XI (Proč se ti nelíbí Veliký Dug?...). Knižně poprvé v *PJ*

s titulem *Divák z bia* a s motem: „*Ten Fairbanks nelíbí se mi docela nic: takový zubatý hromotluk.*“ *Krásná dáma před biem.* *pL* (2 listy) je strojopis kor. perem; definitivní závěr básně přepsal básník perem na samostatný list — *pLr* (původní strojopis s verši 25—31 přiložen za celou složku *pL*); v *PJ* při oslovení partnerky nahrazena všude 2. os. jednotného čísla vykáním (*ty-vy, jsi-jste* apod.), což dále neregistrujeme; *O* (s označením *XXXVII*) a *R* (1 list, 20,7 cm × 33 cm, strojopis) v záhlaví s datací 9. října 1926. — *L, pLr, pL, PJ, O, R; S.*

2 Tys plachá *pL*] Jste křehká *PJ*] v *O, R jako v pL*; 4/5 uchopiti, / a chtěl *pL*] uchopiti / a chtěl *PJ*] v *O, R jako v pL*; 7, 18, 31 má lásko. *pL*] ó paní! *PJ*] v *O, R jako v pL*; 14 v *PJ* začíná nová strofa; 20 Ostatně, *pL*] Ostatně *PJ*] v *O, R jako v pL*; 21 svatební bez svatby *pL*] bez svatby svatební *PJ*] v *O, R jako v pL*; 24 míti však *R*] však míti *S*; 25 Znam jednu košatou smokvoň na Adrii *pLr*] Znam jeden košatý fíkovník v Albánii *pL*] v *PJ jako v pLr*] v *O a R jako v pL*; 26 mořské vlny *pLr*] Adriie vlny *pL*] v *PJ jako v pLr*] v *O, R jako v pL*; 27 Po noci vlahé měli bychom *pLr*] Po noci vlahé zažil jsem pod ním *pL*] Zažili bychom tu vlhou noc a *PJ*] v *O, R jako v pL*] Po noci < vlahé > vlahé < zažil jsem > měli bychom *S*; 28 nad kukuřičným polem zpívaly by nám modré hlubiny. *pLr*] třebaže nad hlavou zpívaly nám granátové střepiny. *pL*] nad kukuřičným polem zpívaly by modré hlubiny. *PJ*] v *O, R jako v pL*; v *pL, O a R následují dva verše*: Byla to tehdy malá aeroplánová bitka — / teď by mi po boku ležela Lidka; 29 odpočatí *pLr, pL, PJ, O, R,]* odpočali *L.*

Str. 28 *XII. Březen.* Knižně poprvé v *PJ*; *pL* (tisk *PJ*, kor. inkoustovou tužkou). — *L, pL, PJ; S.*

8 tu místo *pL*] namísto *PJ*; 14 Však *pL*] Leč *PJ*.

Str. 29 *XIII. Náměsíčník.* Knižně poprvé v *PJ*; *pL* je tisk *PJ*. — *L, pL, BDP, PJ; S.*

10/11 strží, / nemůžeš *L*] strží / nemůžeš *pL, BDP, PJ*; 19/20 slohu, / bez pověr *BDP*] slohu / bez pověr *L, pL, PJ*; 20/21 bohů / mozek *BDP*] bohů, / mozek *L, pL, PJ*; 24 a 32 Však *L*] Leč *pL, BDP, PJ*; 29 po římsách *L*] po římsách *pL*] v *BDP jako v L*] v *PJ jako v pL.*

Str. 31 *XIV. Mardi gras.* Knižně poprvé v *PJ*, v *O* s údajem *Masopustní úterý* (který je škrtnut), v *R Masopustní úterek*; *pL* (2 listy, strojopis kor. perem), *O* (s označením *XIII*, kor. perem a červenohnědou pastelkou), *R* (1 list, 16,5 cm × 20,8 cm, strojopis, kor. inkoustovou tužkou). V *R* je báseň rozvržena do osmi dvouveršových strof stejně jako v *O*, kde je pastelkou naznačeno definitivní členění. Viz též pozn. k básni *Aspoň za*

něco již děkuji ti (zde na str. 407), která tuto báseň datuje 20. 2. 1926. — *L*, *pL*, *PĚ*, *O*, *R*; *S*.

8 prostě tu *oO*] tu prostě *O*, *R*; 9 bezzubí *oO*] bez zubů *O*, *R*; 10 na tygra. *pL*] na tygra... *PĚ*] v *O*, *R* jako v *pL*; 14/15 dnes. / Abychom *pL*] dnes; / abychom *PĚ*] v *O*, *R* jako v *pL*; 22/23 děťátky / těšily se dnes na rej *oO*] děťátky, / ty se dnes těšily na rej, *O*, *R*; 25/26 zapít / pochybným pivem cos. *oO*] zapít žal, zapomenout cos. *O*, *R*; 28 první kos? ... *oO*] první to byl snad kos? *O*] první to byl kos? *oR*] první < byl > to byl snad kos? *R*; za veršem 28 následuje v *O* a *R* řada pomlk, která je v *O* škrtnuta; 29—30 *K* půlnoci přišlas, zjevení, / touhu má daleká. *pL*] *K* půlnoci přišla za mnou / má touha daleká. *PĚ*] v *oO* jako v *pL*] *K* půlnoci přišlas. Já čekal to. Z hospody vyšel jsem. *O*, *R*; 31—32 V tmě naslouchali jsme spolu / v dálku, jež haleká. *oO*] Do tmy jsem odcházel se svým svatým obrázkem... *O*, *R*.

Str. 33 *XV*. *Fred*. Rudé právo 7, č. 303 (25. prosince 1926), Dělnická besídka str. 1 (*RP*), kde spolu s básněmi *Mudřec* a *Rozmluva* pod společným titulem *Nové verše*. Knižně poprvé v *PĚ*; *pL* je tisk *PĚ*. — *L*, *pL*, *PĚ*, *RP*; *S*.

Str. 34 *XVI* (Má touhu bláznivá, mé odříkání věčné...). Knižně poprvé v *PĚ* s názvem *Má touhu bláznivá...*; *pL* (tisk *PĚ*), *O* (s označením *XIX*, kor. perem), *R* (1 list, 14,5 cm × 21,5 cm, strojopis); ve složce *R* je uložen ještě další text básně (1 list, 14,8 cm × 20,8 cm, strojopis kor. perem), který se rozměrem a kvalitou papíru i typem stroje shoduje se strojopisnou *pL* a jejíž označujeme *r*; jeho zařazení do textové tradice není zcela jasné. — *L*, *pL*, *r*, *PĚ*, *O*, *R*; *S*.

1—2 v *r*, *O* a *R* jsou první dva verše v opačném pořadí; 3 'teď mé dny *or*] teď mé sny *r*] v *PĚ* a *oO* jako v *or*] moje dny *O*, *R*; 6 a — jednou zašlápnu snad jako květ *oO*] a jednou zašlápnu jak útlý květ *O*, *R*; 7 Nepřijde *pL*] Vid', přijde *or*] Vid', přijdou *r*] v *PĚ* jako v *pL*] v *O* jako v *or*] Vid', přijde *R*; 9 snem? *PĚ*] sen. *r*] snem. *O*, *R*; 10 tvrdě *oO*] náhle *O*, *R*; 12 nemám báseň plést si *L*] nemám báseň splést si *pL*] v *r* jako v *L*] v *PĚ* jako v *pL*] nesmím báseň plést si *oO*] nesmím báseň splést si *O*, *R*; 16 svět již, rudý oblak *oO*] svět a rudý oblak *O*, *R*; 17 < nad ztichlý[m] > nad zkrhlým *R*; 18 a na dlažbě dal zabít *pL*] a zabít na dlažbě dal *r*] v *PĚ* jako v *pL*] v *O* a *R* jako v *r*.

Str. 35 *XVII* (V zlatých a stříbrných strunách...). Rudé právo 7, č. 292 (12. prosince 1926), Dělnická besídka str. 1 (*RP*), kde s označením *III* (dále viz pozn. k básni *Prolog*, zde na str. 350). Knižně poprvé v *PĚ* s názvem *Píseň* stejně jako v *BDP*; *pL* je tisk *PĚ*. — *L*, *pL*, *BDP*, *PĚ*, *RP*; *S*.

3 dunách *PĚ*] dumách *RP*; 6 před západem *PĚ*] již před západem *RP*; 5 procítají *PĚ*] procítají *RP*; 15/16 rubín / rozkvetlý *BDP*] rubín, / rozkvetlý *pL*, *PĚ* a *RP*.

Str. 36 *XVIII* (Pták ještě zpívá. Květů všude plno...). Knižně poprvé v *PĚ* s názvem *Žtracené jaro*; *pL* (2 listy, strojopis), *O* (s označením *XXIV*, pův. *XXV*, kor. perem) a *R* (1 list, 20,8 cm × 33,5 cm, strojopis). — *L*, *pL*, *PĚ*, *O*, *R*; *S*.

2/3 rozlévá se, / a nedosažitelné pro mě, *L*] rozlévá se, / a nedosažitelné pro mě, *pL*] rozlévá se / a — nedosažitelné pro mě — *PĚ*] v *O*, *R* jako v *pL*; 4/5 zase, / mimo mne *PĚ*] zase / mimo mne *L*, *pL*, *O*, *R*; 7 vše pronikajíc, nepronikne *pL*] vše pronikajíc nepronikne *PĚ*] v *O*, *R* jako v *pL*; 10 do hájů *pL*] do polí *PĚ*] v *O*, *R* jako v *pL*; 15 tvoje něha *pL*] touhy něha *PĚ*] v *O* a *R* jako v *pL*; 18 na kterém *pL*] po kterém *PĚ*] v *O*, *R* jako v *pL*; 18—20 zjevuje se / postava tvoje, vzdálená i blízká, / po lukách prochází se, bloudí v lese. *pL*] rozvíjí se / svět s novou osou, jinak zlý a slunný, / s ovocem tropů v domorodé míse. *PĚ*] v *O*, *R* jako v *pL*; 21 ó sladkohořká *oO*] ó drahá, drahá *O*, *R*; 23 být mohlo! *pL*] mi bývá! *PĚ*] v *O*, *R* jako v *pL*; 25 sobě, tobě *pL*] mocností všem *PĚ*] v *O*, *R* jako v *pL*; 26—28 miluji tě, / že všude vidím tě a ve všem slyším, / ty sladká ženo a ty strašné dítě! *pL*] omámený / tě všude cítím, všude s sebou nosím, / přízraku živý se sterými jmény. *PĚ*] v *O*, *R* jako v *pL*.

Str. 37 *XIX* (Bloudím lesy...). Knižně poprvé v *L*; *pL* (1 list, strojopis kor. perem), *O* (zde s označením *XXXIII*), *R* (1 list, 17,2 cm × 21 cm) je psán perem a stejně jako v *O* s datací *Úterý ráno 22. 6. 1926* v záhlaví básně. — *L*, *pL*, *O*, *R*; *S*.

8 již *O*] jež *R*; 16 prací *opL*] z práce *pL*, *O*, *R*; 20 vznětem. *O*] vznětem! *R*.

Str. 38 *XX* (O půl šesté ráno podle zahrad...). Přítomnost 10, č. 16 (19. dubna 1933), 3. strana obálky, s titulem *Láska*. Knižně poprvé v *L*; *pL* (1 list, strojopis), *O* (s označením *XXXI*, pův. *XXXII*, kor. perem), *R* (1 list, 17 cm × 21 cm, strojopis); v *R* k údaji *Dnes ráno* v záhlaví básně připsáno tužkou 21. 6. 1926, v *O* celý údaj (*Dnes ráno 21. 6.*) škrtnut. — *L*, *pL*, *O*, *R*; *S*.

2 znova *pL*] znovu *O*] v *R* jako v *pL*.

Str. 39 *XXI* (Tuším již, co nechceš říci...). Lidové noviny 41, č. 11 (7. ledna 1933), str. 1 (*LN*), s názvem *Otázka*, kde otištěny jen poslední čtyři strofy básně. Knižně poprvé v *L*; *pL* (2 listy, strojopis kor. inkousto-

vou tužkou), *O* (2 listy, s označením VII, kor. perem), *R* (1 list, 20,8 cm × 33,5 cm, strojopis); v *R* za básní připsán tužkou letopočet 1926. — *L*, *pL*, *LN*, *O*, *R*; *S*.

6 klidna již! *L*] klidná již! *pL*, *O*, *R*; 8 políček *pL*, *O*, *R*] políček *L*; 13 přijmouti *O*] přijmouti *R*; 15 čísla studenými *L*] studenými čísly *pL*, *O*, *R*; 23/24 skal / v mnoha *O*] skal, / v mnoha *R*; 26 na výšinách *L*] ve výšinách *pL*] v *LN* jako v *L*] v *O* jako v *pL*] v *R* jako v *L*; 30 mučednice *O*] mučednice *R*; v *pL*, *O* a *R* navíc úvodní strofa, která je v *pL* škrtnuta:

Měl bych čekat na svůj ortel.

Ale pro sobeckou rozkoš
mám tě nutit k tomu gestu,
kterým bys mě odhodila,

5 nebo na milost mě vzala?

Nemohu.

5 mě *oO*] mne *O*] v *R* jako v *oO*.

Str. 41 XXII (Jsi stále se mnou, třeba daleko jsi...). Knižně poprvé v *L*; *pL* (2 listy, strojopis kor. perem), *O* (s označením XVIII, kor. perem), *R* (1 list, 16,5 cm × 20,8 cm, strojopis). — *L*, *pL*, *O*, *R*; *S*.

13 Vždyť *oO*] Neb *O*, *R*; 18 něhu *oO*] něhy *O*, *R*; 25 Nemysli však *oO*] Leč nemysli *O*, *R*; 26 stín: *L*] stín —: *pL*, *O*, *R*.

Str. 43 XXIII (Již soumrak houstne nad poli a lesy...). Knižně poprvé v *Př* s titulem *S břemenem stesku*; *pL* (2 listy, strojopis kor. perem a inkoustovou tužkou), *O* (2 listy, s označením XXIII, pův. XXIV, kor. perem), *R* (2 listy, 21 cm × 34 cm, strojopis kor. inkoustovou tužkou); v *R* v záhlaví údaj *Večer, v pondělí 12. 4. 1926* (též v *O*, kde škrtnut). — *L*, *pL*, *Př*, *O*, *R*; *S*.

1, 21 houstne *L*] houštné *pL*] v *Př* jako v *L*] v *O*, *R* jako v *pL*; 9 zešeření *L*] sešeření *pL*] v *Př* jako v *L*] v *O*, *R* jako v *pL*; 11 snad rozpovídám se, a s čistým srdcem *pL*] se rozesníme, s roztouženým srdcem *Př*] v *oO* jako v *pL*] snad rozpovídám se. A s čistým srdcem *O*, *R*; 13—14 Chtěl bych ti tolik krásných věcí říci, / o věcech velikých ti vypravovat. *pL*] Chce se mi z dálky chápat krásné věci / a drobným věcem kol je vypravovat. *Př*] v *O*, *R* jako v *pL*; 15 Chtěl bych tvou mysl *pL*] Chtěl bych tě, touhu, *Př*] v *O*, *R* jako v *pL*; 17 vesele tvé krásné touze *pL*] vesele ti, touhu krásná, *Př*] v *O*, *R* jako v *pL*; 18/19 dáti / a vštípit ti *oO*] dáti, / a vštípit ti *O*, *R*; 23 u mne *oO*] u mě *O*, *R*; vždy, a jako *pL*] vždy a jako *Př*] v *O*, *R* jako v *pL*; 24 mé břímě stesku *oO*] má smutná touha *O*, *R*; 25 v houšti *pL*] v houští *Př*] v *O* jako v *pL*] v *R* jako

v PĴ; 26 doubí pL] loubí PĴ] v oO jako v pL] loubí, O, R; 27 a iluzí pln čeká, čeká, čeká: oO] a iluzí pln, marně čeká, čeká: O, R; 28 Se slunkem oO] se slunkem O] se sluncem R; nezasnoubí? oO] nezasnoubí. O, R.

Mezi pátou a šestou slokou bylo v pL, O a R dalších šest strof, které autor v pL ještě zredigoval, ale v PĴ a L už vypustil. Dále uvádíme text i různocnění těchto netištěných veršů:

Toť dialektika však. Ty víš však také,
jak miluji tě bláznivě a čistě.
Pojď v jarní soumrak ten, a chceš-li, zmlknu
a zulíbám tě na každyčickém místě.

5 To víš, že v srdci i mně dříme touha
vzdát bytosti tvé hold i vzpláním těla.
S polibky plaše skloniti se k tobě,
až by ses celá sladce uzarděla.

10 Nejvíc však dychtím po tvém nitru dívčím,
po tom, co myslí, cítí, po čem touží,
ó, nejvíc dychtím po tom tajemství tvém,
jež, nejvíc milováno, nejvíc souží.

S tím zasnoubit se, jaké opojení!
A jaká rozkoš vědět dozajista,
15 že v polibku na ruku tvou a šíji
důvěra s důvěrou se snoubí čista.

Pojď se mnou lesem! Snad se rozpovídám,
snad také ty však daruješ mi slovo,
abychom lehce šli jak šťastné děti
20 a láska nebyla již nad olovo.

Anebo rozptýlíš má marná snění,
a moje hlava pokorně se skloní.
Pojď se mnou lesem! Žal i radost snazší,
když z květin, mechu, větví jaro voní — — — —

1 Ty víš však opL] Leč ty víš pL, O, R; 9 < Nejvíce > Nejvíc však dychtím pL, oO] Leč nejvíc dychtím O, R; 16 čista pL, oO] čistá O, R; 20 nebyla již pL, oO] nebyla by O] nebyla mi R] nebyla už S; 23 Žal pL] žal O] v R jako v pL; 24 voní — — — — pL, O, oR] voní. R.

Str. 44 XXIV. *Rok chudého na slunci*. Rudé právo 8, č. 31 (6. února 1927), Dělnická besídka str. 1, s názvem *Milostný rok chudých* I—VI, a č. 43 (20. února 1927), Dělnická besídka str. 3, s názvem *Milostný rok chudých* VII—XII (RP). Knižně poprvé v *PĚ* s definitivním titulem, v *BDP* básně 7 a 9 s názvy *Paprsek sladký červenový* a *Uhaslo touhy mámení*; *pL* (tisk *PĚ*) kor. inkoustovou tužkou. — *L*, *pL*, *BDP*, *PĚ*, *RP*; *S*.

1 3/4 nevěstě; / já snad *PĚ*] nevěstě. / Já snad *RP*; 5 Svatba však *pL*] Leč svatba *PĚ*, *RP*; 5/6 daleka, / jsme oba *PĚ*] daleká; / jsme oba *RP*; 6/7 chudí, / vánice *PĚ*] chudí. / Vánice *RP*; 7/8 haleká, / a věci kolem studí *L*] haleká, / a věci kol jen studí *pL*, *PĚ*] haleká / a všechny věci kol studí *RP*; 10 se k nevěstě své tisknu *PĚ*] k nevěstě své se tisknu *RP*; 11 a když se krásně zasměje, *pL*] a — když se krásně zasměje — *PĚ*] a když se krásně usměje, *RP*;

2 3/4 vypoví / křišťálovou *PĚ*] vypoví, / křišťálovou *RP*; 5/6 cupe-me, / veselé *PĚ*] cupeme / a veselé *RP*; 7 Nežli však město *pL*] Leč nežli město *PĚ*] v *RP* jako v *pL*; 10 kynu. *PĚ*] kynu! *RP*.

3 1/2 jsme, / je *PĚ*] jsme. / Je *RP*; 4 pukající ledy *PĚ*] praskající ledy *RP*; 6 umouněné tváře *PĚ*] své umouněné tváře *RP*; 9 Čím bledší je však *PĚ*] Čím je však bledší *RP*; 11 Aspoň *PĚ*] Och, aspoň *RP*.

4 3 Mdlý cudností i touhou změk *PĚ*] Cudností mdlý, i touhou změk *RP*; 11 Brzy však *PĚ*] Leč brzy *RP*.

5 2 a vlajky větru *PĚ*] a prapory větru *RP*; 6 Všecky vykasané! *PĚ*] Všecky jsou vykasané. *RP*; 9 Já však nevěstu již mám *PĚ*] Leč já již nevěstu svou mám *RP*; 11 líp chutnal *PĚ*] lépe chutnal *RP*; 12 napítí dám *PĚ*] dám napítí *RP*.

6 2/3 po ulici, / a všecka *PĚ*] po ulici. / A všecka *RP*; 6/7 Istivou; / jdu lesem podle potoka *PĚ*] Istivou. / Chodívám podle potoka *RP*; 9 Tu chci ji pevně sevřít *L*] Chci-li ji pevně chytiti *pL*, *PĚ*] Chci-li však pevně ji chytiti *RP*; 10 plaše však unikne *PĚ*] hádětem unikne *RP*; 12 sám jdu zas *PĚ*] jdu sám zas *RP*.

7 1 Paprsek sladký *PĚ*] Sladký paprsek *RP*; 2 v náruči *PĚ*] v náruči *RP*; 5/6 Čím svět je kolem s vůněmi, / čím *PĚ*] Čím svět mi kolem s vůněmi! / Čím *RP*; 8 jež bije *PĚ*] jak bije *RP*; 9 Leč procitaje ustrnu *PĚ*] Když procitnu však, ustrnu *RP*; 10/11 Kolem jsou přísné chlomy: / zlatou *L*] Kol přísně hledí chlomy: / Zlatou *pL*] Kol přísně hledí chlomy: / Zlatou *BDP*, *PĚ*] Kol přísně hledí chlomy. / Zlatou *RP*.

8 9 V teplo tvé *RP*] V teple tvém *S*; 11/12 za mořem / u dalekých cest *PĚ*] za mořem, / u dalekých cest *RP*.

9 3 Na těle *PĚ*] Dnes na těle *RP*; 5 jen vzpomínám *PĚ*] pouze vzpomínám *RP*; 6/7 spalující; / lenivě *PĚ*] spalující! / Lenivě *RP*; 9/10 půjdu za tebou, / u vody *PĚ*] půjdu však za tebou. / U vody *RP*;

11 Zkus ještě zoubků hru tu zlou! *PĚ*] Zkus ještě, chceš-li, hru zoubku zlou! *RP*; 12 to nejde tak *PĚ*] to nepůjde *RP*.

10 6 zářijový *PĚ*] zářijový *RP*; 11 ruměnec *PĚ*] růměnec *RP*.

11 1 v městě *PĚ*] ve městě *RP*; 2 jenž mi bledne *PĚ*] který bledne *RP*; 3 na římse *PĚ*] na římse *RP*; 8 touhy palčivější *PĚ*] touhy jsou palčivější *RP*.

12 3/4 hledí, cukroví / chroupaje *PĚ*] hledě a cukroví / chroupaje *RP*; 6/7 bývá, / a já jsem *PĚ*] bývá. / A já jsem *RP*.

Str. 50 *XXV* (Touha má brázdí Tichý oceán...). Knižně poprvé v *PĚ* s názvem *A naposled*; *pL* (tisk *PĚ*, kor. inkoustovou tužkou). — *L*, *pL*, *PĚ*; *S*.

9 nenajdu nakonec srdce z ledu *pL*] nenajdu srdce pouze z ledu *PĚ*; 13 kolkolem osy z pravdy i ze snu *L*] kol osy z pravdy nebo ze snu *pL*, *PĚ*.

Str. 51 *XXVI* (Máš-li velkou touhu, co se může státi?). Knižně poprvé v *PĚ* s názvem *Tré možností* stejně jako v *BDP*; *pL* je tisk *PĚ*. — *L*, *pL*, *BDP*, *PĚ*; *S*.

Str. 52 *XXVII. Rozmluva*. Rudé právo 7, č. 303 (25. prosince 1926), Dělnická besídka str. 1 (*RP*); dále srov. bibliografický údaj k básni *XV. Fred*, zde na str. 354. Knižně poprvé v *PĚ*; *pL* (tisk *PĚ*, kor. inkoustovou tužkou). — *L*, *pL*, *PĚ*, *RP*; *SVB*, *S*.

2 lodi *L*] lodě *pL*, *PĚ*] v *RP* jako v *L*; 7 chudé však *pL*] leč chudé *PĚ*, *RP*; vozí *PĚ*] vodí *RP*; 15 a 40 chudý však *pL*] leč chudý *PĚ*, *RP*; 31 chudí však *pL*] leč chudí *PĚ*, *RP*; 39 naděje; *PĚ*] naděje, *RP*; 42 Věř *PĚ*] věř *RP*.

Str. 54 *XXVIII* (Do okna jsem se posadil celý...). Knižně poprvé v *PĚ* s názvem *Červnová noc*; *pL* (tisk *PĚ*, kor. inkoustovou tužkou), v *R* (1 list, 17 cm × 21 cm, psáno perem) je údaj *V pondělí večer* v záhlaví básně doplněn tužkou datem 21. 6; v *O* (označeném *XXVI*, pův. *XXVII*, kor. perem) je tento údaj, upřesněný o letopočet 1926, škrtnut. — *L*, *pL*, *PĚ*, *O*, *R*; *S*.

2/3 krásná, / jako *PĚ*] krásná / jako *O*, *R*; 3/4 volání tvoje, / ty moje touho temná i jasná *PĚ*] jako tvá ústa, / ty moje temná, ty moje jasná *O*, *R*; 7 se leskne *PĚ*] se leskne mdle *O*, *R*; 10 nadějí, snem, jež červen tu vznítí... *PĚ*] jako tvá nadra, má bílá břízko, *O*, *R*; 12 tak blízko nepocítil *PĚ*] nepocítil tak blízko *O*, *R*.

Str. 55 *XXIX* (Kdyby mi bylo 30 let...). Knižně poprvé v *PĚ* s titulem *Kdyby mi bylo 30 let* stejně jako v *BDP*; v *PĚ* při oslovení partner-

ky nahrazena všude 2. osoba jednotného čísla vykáním (ty — vy, jsi — jste apod.), což dále neregistrujeme; *pL* (4 listy, strojopis kor. inkoustovou tužkou a perem), *O* (2 listy, s označením *XX*, kor. perem), *R* (2 listy, 20,8 cm × 33,2 cm, strojopis kor. inkoustovou tužkou); v *R* je báseň uspořádána do patnácti čtyřveršových strof, v *O* definitivní členění naznačeno perem. — *L*, *pL*, *BDP*, *Př*, *O*, *R*; *S*.

1, 49 a 81 Kdyby mi bylo *oO*] Kdyby mi bylo tak *O*, *R*; 2 třeba i více *oO*] třeba ještě více *O*, *R*; 3/4 kdyby tak mnoho / mi nebylo *oO*] kdyby mi tak mnoho nebylo *O*, *R*; 6 zrumělil *Př*] zrumělil *O*, *R*; 7 severní slunce *oO*] a severní slunce *O*, *R*; 9 v životě svém *oO*] v životě *O*, *R*; 16 nanovo putovat *oO*] dále putovat *O*, *R*; 17/18 mívál někdy, / dobře *oO*] mívál a dobře *O*, *R*; 19 optimisticky jsem hleděl *pL*] hleděl jsem optimisticky *BDP*, *Př*] v *O* a *R* jako v *pL*; 21 tušil jsem slunce *pL*] slunce jsem tušil *BDP*, *Př*] v *O* a *R* jako v *pL*; 23—24 o každé bolesti věřil, / že jednou dobolí *oO*] věřil, že každá bolest jedenkrát dobolí *O*, *R*; 27 a napěchované dni mé *oO*] a dni mi *O*, *R*; 29 mívál jsem zářivou oblohu *oO*] zářivou oblohu pozdní *O*, *R*; 31 v pokojném nitru... *Př*] v pokojném nitru. *oO*] mívál jsem v nitru pokojném... *O*, *R*; 32 v *BDP* a *Př* oddělen verš mezerou od předcházející i následující strofy; v *pL*, *O* a *R* jím začíná nová sloka, avšak v *pL* je už naznačeno členění jako v *BDP* a *Př*; 33 kam zmizely věci pokojné *oO*] kam věci pokojné zmizely *O*, *R*; 35 náhle mi *oO*] mi náhle *O*, *R*; 40 žel? *oO*] žal?... *O*] žel?... *R*; 48 vzlet! *pL*] vzlet... *BDP*, *Př*] v *oO* jako v *pL*] vzlet...! *O*, *R*; 51/52 kdyby tak mnoho / mi nebylo, *pL*] kdyby tak mnoho / mi nebylo: *BDP*, *Př*] v *oO* jako v *pL*] kdyby mi tak mnoho nebylo, *O*, *R*; 53 do tvého života slétl bych *pL*] do světa širého letěl bych *BDP*, *Př*] v *O*, *R* jako v *pL*; 54 jako vlasatice *oO*] jak vlasatice *O*] v *R* jako v *oO*; 55/56 vím: / v srdcích by zvonilo! *oO*] vím, / že v srdcích by stejně zvonilo! *O*, *R*; 59/60 by čekala na nás / překrásná loď. *L*] by čekala / na nás krásná loď. *pL*] by čekala na nás / nejkrásnější loď... *BDP*] by čekala / nejkrásnější loď... *Př*] v *oO* jako v *pL*] by čekala na nás nejkrásnější loď — — *O*, *R*; 62 Letíme, nemajíce *pL*] Letíme nemajíce *BDP*, *Př*] v *O*, *R* jako v *pL*; 65 Hleď *pL*] Hle *BDP*, *Př*] v *O*, *R* jako v *pL*; 65/66 tančí, / jak *Př*] tančí jak *O*, *R*; 66 v srdcích láska *oO*] v srdcích nám láska *O*, *R*; 67—68 na stole paluby slunné / štěstí je prostřeno. *oO*] paluba stůl je, na kterém štěstí je prostřeno, *O*, *R*; 69/70 Uchop jen pevně číši, / jež *pL*] Sem s plným pohárem, / jenž *BDP*, *Př*] v *oO* jako v *pL*] uchop jen pevně číši, jež *O*, *R*; 72 hladí ti rameno. *pL*] hladí ti srdce i rameno! *BDP*] hladí srdce i rameno! *Př*] hladí ti rameno! *oO*] hladí ti rameno... *O*, *R*; 73 Jak sladko blouzniti, *oO*] Och Lidko, sladko je blouzniti, *O*, *R*; 74/75 když pro tě zpěv svůj hudu! / Na tichomořském *pL*] když tuhle píseň hudu! / Na

tichomořském *BDP*, *Př*] v *oO* jako v *pL*] když pro tě zpěv svůj hudu: / na tichomořském *O*, *R*; 76 mohl bych stanouti jen *pL*] moh bych se zastavit jen *BDP*, *Př*] v *O*, *R* jako v *pL*; 78 na vlažnou půdu *oO*] na horkou půdu *O*, *R*; 79 aby ti mléko jejich *pL*] aby to mléko jejich *BDP*, *Př*] v *oO* jako v *pL*] abych ti jejich mlékem *O*, *R*; 80 osvěžovalo sen... *pL*] osvěžovalo ti sen... *BDP*] v *Př*, *oO* jako v *pL*] osvěžoval sen... *O*, *R*] osvěžovalo sen. *S*; 83/84 kdyby tak mnoho / mi nebylo: *oO*] kdyby mi tak mnoho nebylo...! *O*, *R*; 85 motory, kola, plachty *oO*] A přece jsem ještě lev *O*, *R*; 86 má sladká holubice, *pL*] kovové holubice *BDP*, *Př*] v *O* a *R* jako v *pL*; 87—88 nestačily by srdci, / jež by se řítily... *oO*] jemuž se v šlechtěné krvi dosud nesešerilo. *O*, *R*; 89—119 v *BDP* a *Př* *chybějí*; 91—92 přece však tu a tam ještě / mám odvalu a krev. *oO*] přece mám <ještě> tu a tam ještě odvalu, statečnost, krev! *O*, *R*; 93—94 A tak si myslím někdy, / tebou jsa opojován *oO*] A tak se zdá mi někdy, když Tebou jsem opojován *O*, *R*; 95/96 na každém kroku, / nalézaje tvůj zjev, *pL*] na každém kroku / nalézaje svůj zjev, *oO*] na každém kroku provází mě Tvůj zjev — *O*, *R*; 98 statečné gesto tvoje *oO*] statečné Tvé gesto *O*, *R*; 102 svatá panno, *oO*] Svatá Panno, *O*, *R*; 104 To je však *oO*] Leč to je *O*, *R*; 106—111 je to jen z lásky a iluzí / utkaná pohádka, / když z hlubin očí tvých sladkých / úsměvy piji, / čekaje den ze dne věrně / na tato cukrátky. *oO*] z lásky a iluzí utkaná pohádka. / A hoře, když ze sladké hlubiny očí Tvých piji / Tvé úsměvy, čekaje věrně na tato cukrátky, *O*, *R*; 112 A moje hoře, toť že vím, *oO*] mé hoře, toť že vím, ó Lidko, *O*, *R*; 117 změnila *oR*] proměnila *R*; 118/119 bylo asi, / asi tak *oO*] bylo asi tak *O*, *R*.

Str. 59 *XXX* (V severní louži k holému břehu...). Knižně poprvé v *Př* s názvem *Oblaka bílá*...; *pL* je tisk *Př*. — *L*, *pL*, *Př*; *S*.

Str. 60 *XXXI*. *Jiný rozhovor*. Knižně poprvé v *Př*; *pL* (tisk *Př*) kor. inkoustovou tužkou. — *L*, *pL*, *Př*; *S*.

2 do batohu. *L*] do batochu. *pL*] do baťochu. *Př*; 15 světa však *pL*] leč světa *Př*; 57 nechtěl bys *Př*] bys nechtěl *S*.

Str. 62 *XXXII* (Podzimní den zesmutnělý...). Knižně poprvé v *Př* s titulem *Šerosvit*; *pL* (2 listy, strojopis), *O* (s označením *XXXV*; chybí poslední strofa s verši 31—36, psaná na samostatném a později patrně ztraceném listě); v *R* (1 list, 14,5 cm × 22,7 cm, psáno inkoustovou tužkou po obou stranách) a v *O* záhlaví datace 26.—27. září 1926. — *L*, *pL*, *Př*, *O*, *R*; *S*.

1 zesmutnělý *L*] sesmutnělý *pL*] v *Př* jako v *L*] v *O* a *R* jako v *pL*; 2/3 par — / Pouze vzpomínkou *pL*] par, / pouze snem a snem *Př*] *S*.

v O a R jako v pL; 5/6 rojí / podoby tvé *pL*] rojí, / touho má, tvůj *PĚ*]
v O a R jako v pL; 8 na tvých nálad šerosvit *pL*] na života šerosvit *PĚ*]
v O, R jako v pL; 10—12 neznám cíle, / tajemné mně přiřklas míle, /
 je můj osud *pL*] nemám cíle, / neznámé mi přiřklas míle, / osud můj je
PĚ] *v O, R jako v pL*; 15 rozsevač *PĚ*] rozsévač *O, R*; 16 věřím —
v štěstí pL] věřím v štěstí *PĚ*] *v O, R jako v pL*; 17—18 jež z dvou srdcí
 musí vzkvésti, / když se k druhu tulí druh *pL*] které může z tebe vzkvé-
 sti, / když chce vůle, duch i vzruch *PĚ*] *v O, R jako v pL*; 19 Věřím
 v svazek, jehož tmelem *pL*] Věřím ve dny, jejichž tmelem *PĚ*] *v O, R*
jako v pL; 20 vznět *R*] vzrůst *S*; sen, *O*] sen; *R*; 21/22 že si s jasným
 čelem / dobudeme *pL*] že lze s jasným čelem / dobýti si *PĚ*] *v O, R jako*
v pL; 26 přijde *O*] přijde *R*; 27 vzpomínky se rojí ve mně *pL*] pochyb-
 nosti rostou ve mně *PĚ*] *v O, R jako v pL*; 28 s touhou *pL*] s bází *PĚ*]
v O, R jako v pL; úpěnlivou *O*] upěnlivou *R*; 31—34 Ó, jak prahnu v ta-
 ké chvíli / po tvé ruce! Ve tvůj klín / v snách se moje hlava chýlí. / A jen
pL] Ó jak v také chvíli prahnu / schoulit se již v temna klín, / z okna
 ještě k dálce sáhnou, / a jen *PĚ*] *v R jako v pL*; 34/35 ráno / a v tvých
 očích *pL*] ráno, / na všech věcech *PĚ*] *v R jako v pL*; 36 stín! *pL*] stín.
PĚ] *v R jako v pL*] dým! *S*.

Str. 64 XXXIII (Vzpomínám si, vzpomínám...). Reflektor 2, č. 21
 (1. listopadu 1926), str. 14 (*Rf*), kde s označením *I* a spolu s básní *II*
 (Touhy chudásů jsou krásné...) pod společným názvem *Dvě písně*.
 Knižně poprvé v *PĚ* s titulem *Píseň*; *pL* je tisk *PĚ*. — *L, pL, PĚ, Rf*.
 10 noc... *PĚ*] noc. *Rf*.

Str. 65 XXXIV (Koráby starostí a hoří...). Knižně poprvé v *PĚ*
 s názvem *Neotálej!* *pL* je tisk *PĚ*. — *L, pL, PĚ; S*.
 11 vyšňoř *L*] vyšňoř *pL, PĚ*.

Str. 66 XXXV (Lidé si kupují pečené kaštiny...). Rudé právo 7,
 č. 292 (12. prosince 1926), Dělnická besídka str. 1 (*RP*), s označením *I*
 (dále srov. bibl. údaj k básni *Prolog*, zde na str. 350). Knižně poprvé
 v *PĚ* s názvem *Meditace*; *pL* je tisk *PĚ*. — *L, pL, PĚ, RP; S*.

7 A v zracích *RP*] V zracích *S*; 14 rudým... *PĚ*] rudým. *RP*.

Str. 67 XXXVI (Touhy chudásů jsou krásné...). Reflektor 2, č. 21
 (1. listopadu 1926), str. 14 (*Rf*), s označením *II*; výše srov. bibl. údaj
 k básni XXXIII (Vzpomínám si, vzpomínám...). Knižně poprvé v *PĚ*
 s názvem *Touhy chudásů* stejně jako v *BDP*; *pL* je tisk *PĚ*. — *L, pL,*
BDP, PĚ, Rf; S.

4 ruměnc *PĚ*] růměnc *Rf*; 8 by se jimi krájel *PĚ*] by byl jimi krájen *Rf*.

Str. 68 XXXVII. *Modlitba*. Tvorba 2, č. 6 (červen 1927), str. 162 (*T*). Knižně poprvé v *PĚ* s týmž názvem; *pL* je tisk *PĚ*. — *L*, *pL*, *PĚ*, *T*; *S*.

3 chtiví *PĚ*] chtivi *T*; 5 A také *PĚ*] A tak *T*; běží; *T*] běží, *S*; 26 hluší *T*] hluši *S*; 28 umrou *PĚ*] umrou *T*.

Str. 70 XXXVIII (Ó světlo, světlo, jak ti vděčen jsem...). Plán 1, 1929—1930, č. 3, str. 130 (*Pl*), s označením *I* a spolu s básní *II* (Má radost z květiny, jež sladce voní...) pod společným názvem *Díkučinění*. Knižně poprvé obě básně ve stejnojmenném tisku (*D*) s týmž označením; *pL* (tisk *D*, kor. inkoustovou tužkou), *R* (1 list, 17 cm × 20,8 cm, strojopis kor. perem, jímž je za básní připsáno datum 1. 12. 1928). — *L*, *pL*, *D*, *Pl*, *R*; *S*.

7 po všedních dnech *pL*] po dnech všedních *D*, *Pl*, *R*; srdcí sladký rým *oR*] srdcí sladkých rým *R*; 15 <ji> že utkalas ji *R*.

Str. 71 XXXIX (Má radost z květiny, jež sladce voní...). Plán 1, 1929—1930, č. 3, str. 130—131 (*Pl*), s označením *II*, dále srov. údaj k předchozí básni XXXVIII (Ó světlo, světlo, jak ti vděčen jsem...). Knižně poprvé v tisku *Díkučinění* (*D*) se stejným označením; *pL* (tisk *D*), *R* (1 list, 16,8 cm × 21 cm, strojopisná kopie s datací *List[opad] 1928*, připsanou inkoustovou tužkou za báseň). — *L*, *pL*, *D*, *Pl*, *R*; *S*.

6 díkučiněním... *Pl*] díkůčiněním... *R*; 8 ji nést *Pl*] tě nést *R*; 9 hedvábím ji obaliti *L*] hedbávím ji obaliti *pL*, *D*, *Pl*] hedbávím tě obaliti *R*.

Str. 72 XL (Žhavý oblak zlatý po mém nebi pluje...). Tvorba 2, č. 6 (červen 1927), str. 161 (*T*), s názvem *Píseň*. Knižně poprvé v *PĚ* s týmž titulem stejně jako v *BDP* a *R*; *pL* (tisk *PĚ*), *R* (1 list, 14,3 cm × 14 cm, psáno perem na okrovém kartónu, vlevo nahoře razítko *Majetek Girgal*, v záhlaví básníkův autograf, na rubu listu inkoustovou tužkou neurčeným rukopisem údaj *Rukopis Stan. K. Neumanna 9. listop. 1927*). — *L*, *pL*, *BDP*, *PĚ*, *T*, *R*; *S*.

1 po mém *PĚ*] na mém *T*.

Str. 75 *XLI. Magnólie*. ReD 1, č. 3 (prosinec 1927), str. 100 (RD). Knižně poprvé v Ž; pL (kor. perem). — L, pL, OŽ, Ž, pŽ, RD; S.

2 ruměnc pŽ] růměnc OŽ] v Ž jako v pL] v pŽ a RD jako v OŽ; 5 světla. pL] světla! OŽ, Ž, pŽ, RD; 6 tesknící pL] tesknící OŽ] v Ž, pŽ, RD jako v pL; 17 z Ostrovů pŽ, RD] z ostrovů OŽ.

Str. 76 *XLII (Ó Pomono mé jeseně, ty víš, jak vděčen jsem...)*. Plán 1, 1929—1930, č. 2, str. 68 (Pl), s názvem *Fragment*, kde otištěna pouze první sloka rozčleněná na tři čtyřverší. Knižně poprvé v Ž s titulem *Přízrak* stejně jako v OŽ, pŽ a R; pL (kor. perem), R (1 list, 20,7 × 34 cm, psáno perem, inkoustovou tužkou doplněn titul, provedeny korektury a škrtnuta datace 22. 2. 1929 za básní). — L, pL, OŽ, Ž, pŽ, Pl, R; S.

2 za všecko pŽ] za všechno Pl] v R jako v pŽ; 2/3 sládne, / co bylo pL] sládne. / Co bylo OŽ, Ž, pŽ, Pl, R; 6 tvých hroznů sladce zatrpklých, tvých hořce vonných vřesů pŽ] tvých, tělo, hroznů opojných, tvých, duše, vonných vřesů Pl] v R jako v pŽ; 8 sklizně pL] sklizně OŽ] v Ž, pŽ jako v pL] v R jako v OŽ; 10 trýzně: OŽ, Ž, pŽ, R] trýzně; L, pL; 12 kralovala pL] královala OŽ] v Ž, pŽ jako v pL] v R jako v OŽ; 15 Leč ve svých snách pL] Však ve svých snech OŽ] v Ž, pŽ, R jako v pL; 17 <něco chybí> chybí cosi R; 19 zahradou tvou přetěžkou oR] po tvém boku, královno R; 24 cizinkou Ž] úžinkou pŽ] v R jako v Ž.

Str. 77 *XLIII (Stříbrná hvězdo na nebi...)*. Knižně poprvé v L; R (1 list, 10,5 cm × 17 cm, psáno inkoustovou tužkou a kor. perem, za básní datace 12. 1. 1931). — L, pL, R; S.

11/12 z daleka, / a vše L] z daleka / a vše pL, R; 14 kolem lží krouží maličkých L] kol klamů krouží maličkých pL, oR] kol falší krouží ubohých R.

Str. 78 *XLIV (Pět let jsem ti věrně sloužil...)*. Knižně poprvé v L; pL je strojopisný originál, jehož kopií je R (1 list, 17 cm × 21 cm); obé kor. perem, jímž jsou na rubu pL básníkovou rukou vypsány pádové tvary os. zájm. on, dodatečně škrtnuté inkoustovou tužkou. — L, pL, R; S.

19 Odchází R] Odcházel S.

Str. 79 *XLV (Na tvrdé lavici tvrdě natažen...)*. Knižně poprvé v Ž s názvem *Cestou* stejně jako v OŽ a pŽ. — L, pL, OŽ, Ž, pŽ; S.

9 vagóny, básník *Ž*] vagóny básník *pŽ*; 20 *v pŽ se zarážkou dvou pís-
men.*

Str. 80 *XLVI* (Zlatý oblak odplul v neshledanou...). Literární rozhledy 14, 1929—1930, č. 8 (květen 1930), str. 258 (*LR*), kde s označením *I* a spolu s básněmi *II* (V oblacích a mračnech...) a *III* (Když chlap je samý pláč...) pod společným titulem *Tři písně o neštěstí*. Knižně poprvé v *Ž* s názvem *Žavražděný sen* stejně jako v *OŽ* a *pŽ*. — *L, pL, OŽ, Ž, pŽ, LR; S.*

6 leží rozdrceno *OŽ*] leží, rozdrceno *L, pL, Ž, pŽ, LR; 7/8* zavolalo. / Bere. *LR*] zavolalo, / bere. *S; 12* ruměncem. *pL*] růměncem. *OŽ*] *v Ž, pŽ, LR jako v pL.*

Str. 81 *XLVII* (Profil bledý...). Knižně poprvé v *Ž* s názvem *Píseň* stejně jako v *OŽ* a *pŽ* (zde psáno na osu); *pL* (2 listy). — *L, pL, OŽ, Ž, pŽ; S.*

14 smědá *L*] snědá *pL, OŽ, Ž*] *v pŽ jako v L, 39/40* vzpomínám, / tvář *pL*] vzpomínám / tvář *OŽ*] *v Ž a pŽ jako v pL.*

Str. 83 *XLVIII* (V oblacích a mračnech...). Literární rozhledy 14, 1929—1930, č. 8 (květen 1930), str. 258 (*LR*), s označením *II*; výše srov. údaj k básni *XLVI* (Zlatý oblak odplul v neshledanou...). Knižně poprvé v *Ž* s názvem *Havárie* stejně jako v *OŽ, pŽ* a *R; R* (1 list, 17 cm × 20,8 cm, strojopisná kopie, titul doplněn inkoustovou tužkou, datum *Říjen 1930* za básni tužkou obyčejnou). — *L, pL, OŽ, Ž, pŽ, LR, R; S.*

8 do propasti. *LR*] do propastí. *R.*

Str. 84 *XLIX* (Když chlap je samý pláč...). Literární rozhledy 14, 1929—1930, č. 8 (květen 1930), str. 258 (*LR*), s označením *III*, výše srov. bibl. údaj k básni *XLVI* (Zlatý oblak odplul v neshledanou...). Knižně poprvé v *Ž* s názvem *Umřel sen* stejně jako v *OŽ* a *pŽ; pL* (kor. perem), v *R* (1 list, 17 cm × 20,9 cm, strojopis) psáno na osu, v údaji za básni *v úterý 30. dubna v Pardubicích 1930* doplněn letopočet tužkou. — *L, pL, OŽ, Ž, pŽ, LR, R; S.*

2/3 pohřeb. / Nebude-li *LR*] pohřeb; / nebude-li *R; 6* jemu; *pL, OŽ, Ž, pŽ, LR, R*] jemu, *L*] jemu. *S; 7* umře-li *pL*] umřel-li *OŽ*] *v Ž, pŽ, LR, R jako v pL*] Umře-li *S.*

Str. 85 *L. Ža Majakovským*. *Tvorba* 5, č. 17 (1. května 1930), str. 259 (*T*). Knižně poprvé v *Ž*. — *L, pL, OŽ, Ž, pŽ, T; S.*

10 *v L* nezačíná nová strofa; 15 krov: *pŽ*] krov; *T; 17* já, *S. K. N.,*

jsem *pL*] já S. K. N. jsem *OŽ*, *Ž*, *pŽ*, *T*; v *dáli pŽ*] z *dáli T*; 19 Po letech *Ž*] Po dnech *pŽ*] v *T jako v Ž*; 19/20 neštěstí svého / malicherného, *T*] neštěstí svého, / malicherného, *S*; 26 temná noc a jarní letí deště *pL*] temná noc, a jarní letí deště *OŽ*] v *Ž*, *pŽ* a *T jako v pL*; v *T verše 26 a 30 nejsou odděleny od předcházejících mezerou (z nedostatku místa na stránce), verš 30 je vysázen se zarážkou 26 písmen.*

Str. 86 *LI* (Nepláči pro ženu...). Knižně poprvé v *Ž* s názvem *Nepláči pro ženu* stejně jako v *OŽ* a *pŽ*. — *L*, *pL*, *OŽ*, *Ž*, *pŽ*.

4/5 pohozen / jako květ *pL*] pohozen. / Jako květ *OŽ*] v *Ž* a *pŽ jako v pL*; 14 dost, *pL*] dost; *OŽ*] v *Ž* a *pŽ jako v pL*.

Str. 87 *LII* (Prý vraždíme, co milujeme...). Knižně poprvé v *Ž* s názvem *Pod gilotinou* stejně jako v *OŽ*, *pŽ* a *R*; *R* (1 list, 16,9 cm × 20,3 cm, strojopis, inkoustovou tužkou doplněn jednak titul a datum *Žáří 1930* za básní, jednak škrtnuto v podtitulu označení *III*); báseň tvořila původně celek s čísly *I* (Odkvetlo stéblo tonoucího...) a *II* (V bludném kruhu utrpení...); svědčí o tom zařazení a očíslování v *R* (*I—III*), datace (všechny jsou ze *září 1930*) i stejná vnější podoba rukopisu (týž papír, typ stroje i okolnost, že *I* a *II* byly původně psány na jednom listu a teprve dodatečně odděleny, jak dokazuje návaznost přetrženého papíru). — *L*, *pL*, *OŽ*, *Ž*, *pŽ*, *R*; *S*.

5/6 gilotina. / Skláním *pL*, *OŽ*, *pŽ*, *R*] gilotina, / skláním *L*; 11 hedvábných nohou *pL*] hedvábných nohou *OŽ*] v *Ž*, *pŽ jako v pL*] v *R jako v OŽ*.

Str. 88 *LIII* (Odkvetlo stéblo tonoucího...). Kvart 1, 1930—1931, č. 3 (leden 1931), str. 192 (*K*), s označením *I* a spolu s básní 2 (Unavené konvalinky...) pod společným titulem *Dvě písně*. Knižně poprvé v *Ž* s názvem *Černé pole* stejně jako v *OŽ*, *pŽ* a *R*; *R* (1 list, 17 cm × 12 cm, strojopis kor. perem, titul dopsán inkoustovou tužkou, již je škrtnuto jednak původní označení *I*, jednak číslice *II* při dolním okraji listu, patřící už k básni *V bludném kruhu utrpení...*; srov. pozn. k předcházející básni; datace za básní *Žáří 1930* doplněna obyčejnou tužkou). — *L*, *pL*, *OŽ*, *Ž*, *pŽ*, *K*, *R*; *S*.

4 plouží *pŽ*] plíží *K*] v *R jako v pŽ*; 13/14 třeba: / ty mrtvé pohřbít *pL*] třeba: / Ty mrtvé pohřbít *OŽ*] v *Ž jako v pL*] v *pŽ jako v OŽ*] třeba. / Ty mrtvé pohřbít *K*] v *R jako v OŽ*.

Str. 89 *LIV* (Balvan v sobě nosím...). Rozpravy *Aventina* 6, 1930—1931, č. 4 (16. října 1930), str. 37 (*RA*), s označením *II*, kde spolu s básněmi *I* (Řekněte jí, až ji potkáte...) a *III* (Dvacátá třetí na

věži kdes bije. . .) pod společným titulem *Ž nových písní* a se závěrečnou datací *Turnov, červenec 1930*. Knižně poprvé v *Ž* s názvem *Balvan* stejně jako v *OŽ* a *pŽ*. — *L*, *pL*, *OŽ*, *Ž*, *pŽ*, *RA*; *S*.

10 žiti; *pŽ*] žiti, *RA*.

Str. 90 *LV* (*V bludném kruhu utrpení. . .*). Knižně poprvé v *Ž* s názvem *V bludném kruhu* stejně jako v *OŽ* a *pŽ*; *R* (1 list, 17 cm × 9 cm, strojopis, inkoustovou tužkou doplněn titul *Bludný kruh* a závěrečné datum 23. 9. 1930, které je dodatečně škrtnuté); srov. dále pozn. k básni *LII* (*Prý vraždíme, co milujeme. . .*), zde na str. 366. — *L*, *pL*, *OŽ*, *Ž*, *pŽ*, *R*; *S*.

6 očím! *OŽ*, *Ž*, *pŽ*, *R*] očím. *L*, *pL*.

Str. 91 *LVI* (*Nic na cestu již nezbylo. . .*). Plán 2, 1930—1932, č. 2, str. 33 (*Pl*), kde s označením *I* a spolu s básněmi *II* (*Chtěl bych mít boha, abych proklínal. . .*), *III* (*Zbledl mi svět jako hvězdnatá noc k ránu. . .*) a *IV* (*Jak teskno stromu košatému kdysi. . .*) pod společným názvem *Žal*. Knižně poprvé v *Ž* s titulem *Ž jabloně marně sněží* stejně jako v *OŽ*, *pŽ* a *R*; *R* (1 list, 17 cm × 20,8 cm, strojopisná kopie, titul doplněn inkoustovou tužkou, v dataci při pravém dolním okraji *Léto 1930* dopsáno první slovo perem, druhé tužkou). — *L*, *pL*, *OŽ*, *Ž*, *pŽ*, *Pl*, *R*; *ŽP*, *S*.

4 nejkrásnější zůstal sen *pŽ*] nejkrásnějším zůstal sen *Pl*] v *R* jako v *pŽ*; 17 všecko *pL*, *OŽ*, *Ž*, *pŽ*, *Pl*, *R*] všechno *L*.

Str. 92 *LVII* (*Chtěl bych mít boha, abych proklínal. . .*). Plán 2, 1930—1932, č. 2, str. 33 (*Pl*), s označením *II* (dále srov. pozn. k předcházející básni). Knižně poprvé v *Ž* s názvem *Bezradnost* stejně jako v *OŽ* a *pŽ*; *R* (1 list, 17 cm × 21 cm, strojopis, v dataci za básní v pátek, 2. května 1930 doplněn letopočet tužkou). — *L*, *pL*, *OŽ*, *Ž*, *pŽ*, *Pl*, *R*; *ŽP*, *S*.

3 a 7 však mám jen *L*] leč mám jen *pL*] mám však jen *OŽ*] v *Ž*, *pŽ*, *Pl* a *R* jako v *pL*.

Str. 93 *LVIII* (*Zbledl mi svět jak hvězdnatá noc k ránu. . .*). Plán 2, 1930—1932, č. 2, str. 34 (*Pl*), s označením *III*; výše srov. pozn. k básni *LVI* (*Nic na cestu již nezbylo. . .*). Knižně poprvé v *Ž* s názvem *Jdu mezi spáče* stejně jako v *OŽ*, *pŽ* a *R*; *pL* (kor. perem), *R* (1 list, 17 cm × 21 cm, strojopis, titul doplněn inkoustovou tužkou, letopočet 1930 za básní obyčejnou tužkou). — *L*, *pL*, *OŽ*, *Ž*, *pŽ*, *Pl*, *R*; *ŽP*, *S*.

2 a 8 však *opL*] leč *pL*] v *OŽ* jako v *opL*] v *Ž*, *pŽ*, *Pl*, *R* jako v *pL*;

2 přijde *pL*] přijde *OŽ*] *v Ž, pŽ, Pl jako v pL*] *v R jako v OŽ*; 6/7 *snu, / jdu pL*] *snu; / jdu OŽ*] *v Ž, pŽ, Pl, R jako v pL*.

Str. 94 *LIX* (Jak teskno stromu košatému kdysi. . .). Plán 2, 1930 až 1932, č. 2, str. 34 (*Pl*), s označením *IV*; dále srov. pozn. k básni *LVI* (Nic na cestu již nezbylo. . .), zde na str. 367. Knižně poprvé v *Ž* s názvem *Spálený strom* stejně jako v *OŽ* a *pŽ*; *pL* kor. perem. — *L, pL, OŽ, Ž, Pl; ŽP, S*.

1 stromu košatému *L*] stromu, košatému *pL, OŽ, Ž, pŽ, Pl*; 3 optimismus *opL*] optimism *pL*] *v OŽ jako v opL*] *v Ž, pŽ, Pl jako v pL*; 9 Tu, neumře-li *pL*] Tu neumře-li *OŽ*] *v Ž, pŽ, Pl jako v pL*; 10 ukřižovaný *pL*] ukřižovaný *OŽ*] *v Ž, pŽ, Pl jako v pL*; 15 bujná *Pl*] bujně *S*.

Str. 95 *LX* (Bludička dobrá nebo zlá. . .). Knižně poprvé v *Ž* s názvem *Modrá hvězda* stejně jako v *OŽ* a *pŽ*; *R* (1 list, 17 cm × 21 cm, strojopis, inkoustovou tužkou doplněn titul *Bludička*, obyčejnou tužkou datace *Říjen 1930* za básní); v *pŽ* a *R* sudé verše se zarážkou tří písmen. — *L, pL, OŽ, Ž, pŽ, R; S*.

1 dobrá *pL*] dobra *OŽ*] *v Ž, pŽ, R jako v pL*; 13 Však provždy *pL*] Provždy však *OŽ*] Leč provždy *Ž, pŽ, R*.

Str. 96 *LXI* (Řekněte jí, až ji potkáte. . .). Rozpravy *Aventina* 6, 1930—1931, č. 4 (16. října 1930), str. 37 (*RA*), s označením *I*; dále srov pozn. k básni *LIV* (Balvan v sobě nosím. . .), zde na str. 366. Knižně poprvé v *Ž* s názvem *Výroční* stejně jako v *OŽ* a *pŽ*. — *L, pL, OŽ, Ž, pŽ, RA; S*.

15 Vřava světla *pL*] Vřava světa *OŽ*] *v Ž a pŽ jako v pL*] *v RA jako v OŽ*.

Str. 97 *LXII* (Ta neděle krásná mě zmučila. . .). Knižně poprvé v *L. pL* je strojopisný originál, jehož kopie (1 list, 16,9 × 21 cm) je *R*; obojí kor. perem. — *L, pL, R; S*.

8/9 paní. / / Ty *oR*] paní, / / ty *R*; 11 mne *pL*] mě *oR*] *v R jako v pL*; 13 mě *opL*] mne *pL*] *v oR jako v opL*] *v R jako v pL*; 16 zbyly mi *opL*] zbyly <jen> nám *pL*] *v oR jako v opL*] *v R jako v pL*; 21 mě *opL*] mne *pL*] *v oR jako v opL*] *v R jako v pL*; 21/22 opouštíš / zlákána *pL*] opouštíš, / zlákána *R*.

Str. 98 *LXIII* (Jsi z prutů zlatých a stříbrných. . .). Knižně poprvé v *L*; *pL* (strojopisná kopie, jejíž originál je uložen za celou složku), *R* (1 list, 17 cm × 21,2 cm, strojopis, datace za básní 14. 6. 1931 dopsána inkoustovou tužkou stejně jako v kopii uložené rovněž v rukopisné složce). — *L, pL, R; S*.

9/10 vzpomínám, / v pokorný *pL*, *R*] vzpomínám / v pokorný *L*.

Str. 99 *LXIV* (Srdce mi zarostlo kartouzky...). Knižně poprvé v *L*; *pL* je strojopisný originál, jehož kopie (1 list, 17 cm × 21 cm) je *R* (obojí kor. perem). — *L*, *pL*, *R*; *S*.

6 však *opL*] leč *pL*, *R*.

Str. 100 *LXV* (Stavěl jsem pomník nejkrásnější...). Knižně poprvé v *L*; *pL* je strojopisný originál, jehož kopie (1 list, 17 cm × 21 cm) je *R*; (obojí kor. perem). — *L*, *pL*, *R*; *S*.

17 Má Píseň písní] Má píseň písní *pL*, *R*; 23 *Ty pL*] *Ty R*.

Str. 101 *LXVI* (Své přátelství mně zachovalas...). Knižně poprvé v *L*; *pL* je strojopisný originál, jehož kopie (1 list, 18,9 cm × 20,8 cm) je *R* (obojí kor. perem). — *L*, *pL*, *R*; *S*.

12/13 srdce: / odpusť mi *R*] srdce: / Odpusť mi *S*; 16 mě tíží *opL*] mne tíží *pL*] *v oR jako v opL*] *v R jako v pL*.

Str. 102 *LXVII* (Libám-li ti měkkou ruku...). Knižně poprvé v *L*; *pL* je strojopisný originál, jehož kopie (1 list, 17 cm × 21 cm) je *R*; v *R* je v údaji *Kumanovo 8. 5. 1930* za básní dopsán letopočet perem, jímž jsou korigována také obě znění. — *L*, *pL*, *R*; *S*.

12/13 v dlaň. / *Tu R*] v dlaň, / *tu S*; 14 na tom, *R*] na tom; *S*.

Str. 103 *LXVIII* (Teď o samotě někdy se mi zazdá...). Knižně poprvé v *L*; *pL* je strojopisný originál, jehož kopie (1 list, 16,9 cm × 21 cm) je *R*; v *R* je v datu za básní *11. 5. 1930* dopsán letopočet perem, jímž jsou také korigována obě znění. — *L*, *pL*, *R*; *S*.

3 snů mých zbožná něha *R*] snů mých zbožných něha *S*; 13 však *L*] leč *pL*, *R*; 15 mne *pL*] mě *oR*] *v R jako v pL*; 15/16 oslepuje / a bledost *pL*] oslepuje, / a bledost *L*, *oR*] *v R jako v pL*; 21 Však *L*] Leč *pL*, *R*; 28 slzí *opL*] pláče *pL*] *v oR jako v opL*] *v R jako v pL*.

Str. 104 *LXIX* (Měj se dobře v domovině...). Knižně poprvé v *L*; *R* (1 list, 16,9 cm × 20,9 cm, psáno inkoustovou tužkou, na rubu básníkovy soukromé sdělení adresátce, které situuje báseň na přelom let 1929 a 1930, kdy Lída Špačková měla odjet do Moskvy jako sekretářka na Leninovu školu). — *L*, *pL*, *R*; *S*.

Str. 105 *LXX* (Viš o mně všechno, znáš i mou lásku...). Knižně poprvé v *L*; *pL* je strojopisná kopie kor. perem (2 listy očíslované v horním pravém rohu, na rubu prvního soukromá poznámka), jejíž ori-

ginál je *R* (2 listy, 16,8 cm × 20,8 cm). Srov. pozn. k předcházející básni. — *L*, *pL*, *R*; *S*.

1 i mou lásku *opL*] moji lásku *pL*, *R*; 12 volná *L*] volna *pL*, *R*; 13 marná *L*] marna *pL*, *R*; 15/16 srdce, / oddychneš si *L*] srdce. / Oddychneš si *pL*, *R*; 26 zde, kde mi *opL*] zde, kde mně *pL*, *R*; 28 Mám-li však *opL*] Leč mám-li *pL*, *R*; 30 na mě *opL*] na mne *pL*, *R*; 35 pro mě, a *L*] pro mě. A *opL*] pro mne. A *pL*, *R*] pro mne, a *S*.

Str. 107 *LXXI* (Pavouci smutku hlídají mě...). Almanach *Kmene* 1930—1931, str. 84—85 (*AK*), kde s názvem *Pavouci smutku* stejně jako v *OŽ*, *Ž* a *pŽ*. Knižně poprvé v *Ž*. — *L*, *pL*, *OŽ*, *Ž*, *pŽ*, *AK*; *S*.

4 lidé *pŽ*] lidi *AK*; 8 stená *oOŽ*] sténá *OŽ*] v *Ž* jako v *oOŽ*] v *pŽ* a *AK* jako v *OŽ*; 22/23 vidí. / Raněné *AK*] vidí, raněné *S*.

Str. 108 *LXXII. Fotografie*. Knižně poprvé v *Ž*, s tímž názvem i v *pL*, *OŽ* a *pŽ*; *R* (1 list, 17,3 cm × 27 cm, psáno inkoustovou tužkou, za básní datum 24. 4. 1930). — *L*, *pL*, *OŽ*, *Ž*, *pŽ*, *R*; *S*.

8 plout. *pŽ*] plout... *R*; 12/13 chléb, / pod kterým *Ž*] chléb. / Pod kterým *pŽ*, *R*; 15 kleče *Ž*] vkleče *pŽ*, *R*; 16 lkám. *pŽ*] štkám. *R*; v *R* navíc závěrečná strofa:

Ach, vědět aspoň, tího,
co tedy oloupilo,
co do snu nejčistšího
vrazilo nůž!

Str. 109 *LXXIII* (Dvacátá třetí na věži kdes bije...). Rozpravy *Aventina* 6, 1930—1931, č. 4 (16. října 1930), str. 37 (*RA*), s označením *III*; dále srov. pozn. k básni *LIV* (Balvan v sobě nosím...), zde na str. 366. Knižně poprvé v *Ž* s názvem *Noc touhy* stejně jako v *OŽ*, *pŽ* a *R*; *pL* (kor. perem), *R* (1 list, 10,5 cm × 17 cm, strojopis, inkoustovou tužkou doplněn titul a škrtnuta datace *Turnov, červenec 1930*). — *L*, *pL*, *OŽ*, *Ž*, *pŽ*, *RA*, *R*; *S*.

5 ticho červencové noci *R*] ticho v červencové noci *S*; 10 venkovem *opL*] venkem *pL*] v *OŽ*, *Ž*, *pŽ* *RA*, *R* jako v *opL*; 11 Však *opL*] Leč *pL*] v *OŽ* jako v *opL*] v *Ž*, *pŽ*, *RA*, *R* jako v *pL*.

Str. 110 *LXXIV* (Unavené konvalinky...). *Kvart* 1, 1930—1931, č. 3 (leden 1931), str. 192—193 (*K*), s označením 2; dále srov. pozn. k básni *LIII* (Odkvetlo stéblo tonoucího...), zde na str. 366. Knižně poprvé v *Ž* s názvem *Při víně* stejně jako v *OŽ* a *pŽ*; *R* (1 list, 10,6 cm × 17,3 cm, psáno inkoustovou tužkou, v záhlaví červenou pastelkou *II*, za básní údaj *Valencie* — tehdejší vinárna v Mariánské, dnešní Opletalo-

vě ulici — a obyčejnou tužkou připsán letopočet 1931; při horním okraji listu rovněž červenou pastelkou připsáno *I. Odkvetlo stéblo tonoucího*, naznačující určení obou básní k společnému otištění v časopise. — *L*, *pL*, *OŽ*, *Ž*, *pŽ*, *K*, *R*; *S*.

10/11 oblakem, / utkán *K*] oblakem: / utkán *R*.

Str. 111 *LXXV. Palma. Literární rozhledy* 12, 1927—1928, č. 5 (únor 1928), str. 197 (*LR*). Knižně poprvé v *Ž*; s tímž názvem ve všech zněních; *pL* (kor. perem), *R* (1 list, 21 cm × 33,8 cm, strojopis, při horním pravém okraji připsána rukou datace *Leden 1928*). — *L*, *pL*, *OŽ*, *Ž*, *pŽ*, *LR*, *R*; *SVB*, *S*.

1 lide *pL*] lidé *OŽ*] v *Ž*, *pŽ*, *LR* a *R* jako v *pL*; 7 objal přitištěn *pL*] objal, přitištěn *OŽ*] v *Ž*, *pŽ*, *LR* a *R* jako v *pL*; 10 sepni! *L*] sepni. *pL*, *OŽ*, *Ž*, *pŽ*, *LR*, *R*; 19 hedvábná *pL*] hedvábná *OŽ*] v *Ž*, *pŽ*, *LR* jako v *pL*] v *R* jako v *OŽ*; 22 zřící? *oR*] zřící! *R*; 25 bledolící. *pŽ*] bledolící! *LR* a *R*.

Str. 112 *LXXVI* (Když mezi láskou a sudbou svou...). Knižně poprvé v *Ž* s názvem *Smír* stejně jako v *OŽ*; v *pŽ* a *R* s titulem *Smíření*; *R* (1 list, 10,5 cm × 14,8 cm, psáno po obou stranách listu inkoustovou a kor. obyčejnou tužkou). — *L*, *pL*, *OŽ*, *Ž*, *pŽ*, *R*; *S*.

1 sudbou svou *pL*] sudbou zlou *OŽ*] v *Ž*, *pŽ* a *oR* jako v *pL*] osudem *R*; 3 s loďkou svou houpáš se ubohou *oR*] po všechny dny své se potácíš *R*; 5 po špičkách *oR*] něžný host *R*; 6 přijde host něžný *pL*] přijde host něžný *OŽ*] v *Ž* a *pŽ* jako v *pL* I v *oR* jako v *OŽ*] po špičkách přijde *R*; 7 má rozum soucitný v zorníčkách *oR*] soucitným rozumem provázen *R*; 11 <zazvoní stříbrem tvá samota> stříbrem tvá samota zazvoní: *R*; 14 <anděl> posel *OŽ*] posel *Ž*, *pŽ*, *R*; 15—16 <„Kdo ze vši myslí své miluje, / nemiluje již pouze sebe.“> Když strun <y>ám života <pochopíš> rozumíš, / sladko zapomenouti sebe.> Slyšíš-li života struny dout, / sladko zapomenouti sebe. *R*; 17—18 <A nitra čistého modrý květ / v hoři oběti nezaniká.“> A <srdce> nitra čistého modrý květ / v plameni hoře nezaniká. *R*; 20 <Jen srdce kytara ještě vzlyká.> <Srdce, srdce jen tiše vzlyká.> Srdce jen, srdce ještě vzlyká. *R*.

Str. 113 *LXXVII* (V otevřené rány žalu...). Knižně poprvé v *Ž* s názvem *Bez konce* stejně jako v *OŽ* a *pŽ*. — *L*, *pL*, *OŽ*, *Ž*, *pŽ*; *S*.

Str. 117 *LXXVIII* (Pro jednu ženu...). Literární noviny 6, č. 5 (březen 1932), str. 2 (*Ln*). Knižně poprvé v *SD* s titulem *Pro jednu ženu...* stejně jako v *pSD*, *Ln* (zde s datem 20. 1. 1932 za básní) a v *R*; *pL* je strojopisná kopie, jejíž originál je *pSD* (kor. tužkou), *R* (1 list, 17 cm × 21 cm, psáno inkoustovou tužkou, titul doplněn perem, datum 20. 1. 1932 za básní obyčejnou tužkou). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *Ln*, *R*; *S*.

6 v pavučině *Ln*] v pavučinách *R*; 8 mu nechte kout *pL*] kout nechte mu *SD*, *opSD*] v *pSD* *Ln*, *R* jako v *pL*; 11 mění se, a tají *pL*] mění se a tají *SD*, *opSD*] v *pSD*, *Ln*, *R* jako v *pL*; 14 prýští *Ln*] pryští *R*; 14/15 milostnou / jak *Ln*] milostnou, / jak *R*; 16 stená *R*] sténá *S*; 18 suchý <svist> list *R*.

Str. 118 *LXXIX* (Zas bledá růže sametová...). Knižně poprvé v *SD* s názvem *Nový úsměv* stejně jako v *pSD*, kde titul doplněn perem; *pL* je strojopisná kopie, jejíž originál je *pSD* (kor. perem), *R* (1 list, 17 cm × 21 cm, strojopisná kopie k nedochovanému originálu, za básní datum 25. 12. 1930). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *R*; *S*.

5 Však *L*] Leč *pL*, *SD*, *pSD*, *R*.

Str. 119 *LXXX* (Kdyby má bolest byla jen...). Knižně poprvé v *SD* s názvem *Bolest* stejně jako v *pSD*, kde titul doplněn perem; *pL* je strojopisná kopie, jejíž originál je *pSD* (kor. perem), *R* (1 list, 17 cm × 21 cm, strojopis, na rubu listu datace Únor 1928, doplněná perem). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *R*; *S*.

9 Však *L*] Leč *pL*, *SD*, *pSD*, *R*; 11 jí *L*, *pL*, *opSD*] ji *SD*, *pSD*, *R*; 12/13 nezahojí / v tom *opL*] nezahojí. / V tom *pL*] v *SD* a *opSD* jako v *opL*] v *pSD*, *oR* jako v *pL*] v *R* jako v *opL*; 14 jež jasně vzplát by chtěly *L*] jež vzplát by chtěly jasny *pL*, *SD*, *pSD*, *R*; 15 v rakvi z chudoby *L*] v rakvi chudoby *pL*] v *SD* a *opSD* jako v *L*] v *pSD* jako v *pL*; 16 neumřely. *L*] neuhasly. *pL*, *SD*, *pSD*, *R*.

Str. 120 *LXXXI* (Ach, pojeděš-li v neděli...). Knižně poprvé v *SD* s názvem *Prosba milencova* stejně jako v *pSD*, kde je druhé slovo dopsáno perem; *pL* je strojopisná kopie, jejíž originál je *pSD* (kor. perem), *O* (s označením *XXX*, pův. *XXXI*, kor. perem), *R* (1 list, 14,5 cm × 22,8 cm, strojopis, tužkou doplněn titul *Prosba* a perem datace za básní červenec 1927). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *O*, *R*; *S*.

5 ústa — sladký *R*] ústa, sladký *S*; 6 se nerozvil *oO*] nerozvil se *O*] v *R* jako v *oO*; 7 vášněmi *R*] vůněmi *S*.

Str. 121 *LXXXII* (Tré neděl. Vteřina, a přece věčnost...). Knižně poprvé v *SD* s názvem *Vzpomínej*, stejně jako v *pSD*, kde titul dopsán perem; *pL* je strojopisná kopie, jejíž originál je *pSD*, *R* (1 list, 18,7 cm × 17,8 cm, psáno inkoustovou tužkou na odtržené polovině dopisního papíru, za básní datum 15. 7. 1927, na rubu listu zapsány první tři verše básně). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *R*; *S*.

Str. 122 *LXXXIII* (Teď chtěl bych všechno vzpomínání...). Knižně poprvé v *SD* s názvem *Denně* stejně jako v *pSD* a *R*; *pL* je strojopisná kopie, jejíž originál je *pSD* (kor. perem), *R* (1 list, 17 cm × 21 cm, strojopis, titul a datum 28. 9. 1927 v záhlaví básně dopsány tužkou). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *R*; *S*.

1 Teď *L*] Tak *pL*, *SD*, *pSD*, *R*; všechno vzpomínání *pSD*] všechno své vzpomínání *R*; 2 teď *L*] tak *pL*, *SD*, *pSD*, *R*; 8 jsi milenka *pL*] milenka si *SD*] v *pSD*, *R* jako v *pL*; 9 Však *L*] Leč *pL*, *SD*, *pSD*, *R*; 12 počátky, konce *pL*] počátek, konec *SD*, *opSD*] v *pSD* a *R* jako v *pL*.

Str. 123 *LXXXIV*. *M. & M.* Rudé právo 9, č. 31 (5. února 1928), Dělnická besídka str. 1 (*RP*). Knižně poprvé v *SD* s tímž názvem stejně jako v *pL* (strojopisná kopie kor. perem), jejímž originálem je *pSD* (kor. tužkou); v obou těchto zněních původní titul *Míla a Marek* škrtnut a nahrazen definitivním; *R* (1 list, 17 cm × 20,8 cm, strojopisná kopie k nedochovanému originálu, titul *M. a M.* a datum 18. 1. 1928 doplněny inkoustovou tužkou, k iniciálám názvu dopsána celá jména *Míla a Marek* obyčejnou tužkou). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *RP*, *R*.

4 rozkvétá; *RP*] rozkvetá; *R*; 5 krásné *pSD*] krásná *RP*] v *R* jako v *pSD*; 6 dva *opL*] dvě *pL*] v *SD* a *opSD* jako v *opL*] v *pSD*, *RP*, *R* jako v *pL*; 9 byl k nim *L*] k nim byl *pL*, *SD*, *pSD*] v *RP* a *R* jako v *L*; 14 kývaly: *L*] kývaly — *opL*] kývaly — — *pL*] v *SD*, *opSD* jako v *opL*] v *pSD* jako v *pL*] kývaly — : *RP*, *R*; 16 čtvero očí *pSD*] očí čtvero *RP*, *R*.

Str. 124 *LXXXV* (Svět je už jediné hnízdo vosí...). Knižně poprvé v *L*; *pL* (psáno perem), *R* (1 list, 10,5 cm × 17 cm, psáno inkoustovou tužkou, letopočet za básní 1932 doplněn tužkou obyčejnou). — *L*, *pL*, *R*.

4 sečou hladoví; *pL*] sečou, hladoví; *R*; 6 usychá *oR*] usýchá *R*; 8 sklizní *opL*] sklízni *pL*] v *oR* jako v *opL*, v *R* jako v *pL*; 10 obzory třísní požáru nach. *opL*] obzory třísní požárů nach. *pL*, *oR*] <naděje vadnou zůstává strach> <a máš jen strach> obzor je stopen v požárů nach. *R*.

Str. 125 *LXXXVI* (Mrazivý víchř událostí...). Knižně poprvé v *L*; *pL* (1 list, 14,8 cm × 21 cm, psáno perem, v záhlaví datum 8. 2. 1932). — *L*, *pL*; *S*.

2 vánicí nemilosrdnou *pL*] vánicí nemilosrdně *S*.

Str. 126 *LXXXVII* (Slavík na střeše mrakodrapu...). Literární rozhledy 12, 1927—1928, č. 9 (červen — červenec 1928), str. 286 (*LR*), kde s názvem *Stesk* stejně jako v *R*. Knižně poprvé v *L*; *pL* (kor. perem, s datem 16. 7. na rubu listu) je strojopisná kopie, jejíž originál je *R* (1 list konceptního papíru, 17 cm × 21 cm, titul básně i autorovo jméno doplněny inkoustovou tužkou, v levém horním rohu razítko *Majetek Girgal*); údaj *Liter. rozhl.*, připsaný červeným inkoustem v pravém horním rohu, a pokyny pro sazeče, předepsané inkoustovou tužkou, dokládají, že jde o předlohu sazby pro časopis; odtud i dvojí typ korektur, autorské (černým inkoustem) a tiskárenské (červeným inkoustem). — *L*, *pL*, *LR*, *R*; *S*.

10/11 šeru, / transatlantiky, *L*] šeru. / Transatlantiky, *pL*, *LR*; 16 zbytečně *opL*] zcela zbytečně *pL*] zbytečně jen *LR*, *oR*] v *R* jako v *pL*. V *R* kromě dvojteček a otazníků bez další interpunkce.

Str. 127 *LXXXVIII* (Probudil jsem se ve čtyři ráno...). Knižně poprvé v *SD* s názvem *Po zlém snu* stejně jako v *pSD*, kde titul dopsán perem; *pL* je strojopisná kopie, jejíž originál je *pSD*; *R* (1 list, 18,7 cm × 30 cm, psáno perem na výšku po jedné straně dopisního papíru, za básní autorův přípis *Líbá Tě Standa* a datum 25. 1. 1932). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *R*; *S*.

11 statečnost *R*] skutečnost *S*; 12 mne *pSD*] mě *R*.

Str. 128 *LXXXIX* (Kytíčku jahod na rty přitiskla mi...). Rozpravy Aventina 5, 1929—1930, č. 13—14 (19. prosince 1929), str. 162 (*RA*), s názvem *Píseň* stejně jako v *SD*, *pSD* a *R*. Knižně poprvé v *SD*; *pL* je strojopisná kopie, jejíž originál je *pSD*, *R* (1 list, 17 cm × 21 cm, strojopisná kopie k nedochovanému originálu, titul dopsán tužkou, datace *Léto 1929* za básní perem). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *RA*, *R*; *S*.

1 přitiskla mi, *pSD*] přitiskla mi; *RA*] v *R* jako v *pSD*.

Str. 129 *XC* (Starému námořníku...). Knižně poprvé v *SD* s názvem *Zasnoubení* stejně jako v *pSD*, kde titul dopsán perem; *pL* a *pSD* jsou strojopisné kopie k témuž nedochovanému originálu, v *pSD* při dolním okraji poznámka tužkou pro sazeče k zařazení básně (*mezi básně Píseň a Letovisko*), na rubu listu razítko se jménem a adresou nakladatelky Erny Janské; *R* (1 list, 17 cm × 20,8 cm, strojopis, s názvem *Impro-*

vizace pro Lidku, část druhá; datace za básní srpen 1927 dopsána inkoustovou tužkou). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *R*; *S*.

9 laská *pSD*] laská *R*.

Str. 130 *XCI* (Na splavu mi bílá voda...). Rozpravy Aventina 7, 1931—1932, č. 2 (24. září 1931), str. 12 (*RA*), kde s názvem *Letovisko* stejně jako v *SD*, *pSD* a *R* a kde spolu s verši *XCV* (*Reminiscence*) a *XCVI* (*Netrhej roušku mezi námi*) pod společným titulem *Ž nových básní*. Knižně poprvé v *SD*; *pL* je strojopisná kopie, jejíž originál je *pSD*; *R* (1 list, 17 cm × 21 cm, strojopisná kopie k nedochovanému originálu, za básní datace *Srpen 1931*). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *RA*, *R*; *S*.

Str. 131 *XCII* (Pomalu, den ze dne a rok po roce...). Almanach Kmene na rok 1931—1932, str. 9 (*AK*), s názvem *Píseň*. Knižně poprvé v *SD* s titulem *Koráb* stejně jako v *pSD*, kde název dopsán perem; *pL* je strojopisná kopie, jejímž originálem je *pSD* (kor. perem). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *AK*; *S*.

4 i hudbou *pSD*] i s hudbou *AK*; 5 mořem je *pL*] moře je *SD*] v *pSD* a *AK* jako v *pL*; 12/13 hodiny, / opuštěn *AK*] hodiny. / Opuštěn *S*; 14 snem: *pl*, *SD*, *pSD*, *AK*] snem, *L*.

Str. 132 *XCIII. Polemičky*. Rozpravy Aventina 3, 1927—1928, č. 6—7 (8. prosince 1927), str. 70 (*RA*), s názvem *Ž nových básní Stanislava K. Neumanna. Polemičky* a s dedikací *A. M. Pišovi*. S definitivním titulem také v *pL*, *L*, *SD* (zde knižně poprvé) a v *pSD*, dedikace vynechána v *L* a *SD*, vymazána v *pL* (strojopisná kopie, jejímž originálem je *pSD*) a škrtnuta v *pSD* (kor. perem a tužkou); *R* s názvem *Verše* dochován pouze u třetí části (1 list, 17 cm × 21 cm, psáno perem, za básní Neumannův autograf, při levém dolním okraji doplněno tužkou datum 5. 10. 1929). — Básně reagují na Pišovy recenze Písní o jediné věci (*S. K. Neumann* včera a dnes, *Literární svět* 1, č. 4, str. 3—5, 7. 11. 1927, a *Neumannovy Písně o jediné věci*, *Právo lidu* 36, č. 269, str. 9, 13. 11. 1927), srov. zde str. 337.

Str. 132 1 (Ano, pozitivní krásu...). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *RA*; *S*.

8 pro mne *pL*] pro mě *SD*, *opSD*] v *pSD*, *RA* jako v *pL*.

Str. 132 2 (Po zemi chodím, mezi lidmi žiji...). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *RA*, *R*; *S*.

5 evoluce *L*] revoluce *pL*] v *SD* a *opSD* jako v *L*] v *pSD* jako v *pL*] v *RA* jako v *L*.

Str. 133 3 (Jen jednou v životě snad nedoufáš v své štěstí...). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *RA*, *R*; *S*.

2 paprsek *pL*] obláček *SD*, *opSD*] v *pSD* jako v *pL*] v *RA* jako v *SD*] v *R* jako v *pL*; 6 s životem — *RA*] s životem. . . *R*; 7 Však *L*] Leč *pL*, *SD*, *pSD*, *RA*, *R*] v *SD* jsou verše 1, 3, 9 vysunuty o čtyři typy.

Str. 134 *XCIV. Píseň trampova*. Knižně poprvé v *SD* s názvem *Píseň trampa* stejně jako v *pSD* a *R*; *pL*, kde s definitivním titulem (konečná úprava strof naznačena inkoustovou tužkou), je originál strojopisu, jehož kopie je *pSD* (členění strof vyznačeno perem); v obou zněních dopsán perem i název; *R* (1 list, 16,8 cm × 21 cm, psáno perem na rubu strojopisu *Dějin lásky*, letopočet 1932 za básní připojen dodatečně; po délce pravého okraje autorova poznámka: „*Tohle asi do knížky nedám, ale opiš to prosím, abychom to měli všecho.*“). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *R*; *S*.

5 vlašťovkou *L*] vlašťovkou *pL*] v *SD* jako v *L*] v *pSD* a *R* jako v *pL*; v *pL* a *SD* je levý okraj básně zarovnan; v *R* jsou verše 9—12, 21—24 a 33 až 36 přiřazeny k předcházející strofě, verše 22—24 a 34—36 nedopsány, naznačeno pouze opakování refrénu.

Str. 136 *XCV. Reminiscence*. Rozpravy Aventina 7, 1931—1932, č. 2 (24. září 1931), str. 12 (*RA*), dále srov. pozn. k básni *XCI* (Na splavu mi bílá voda. . .), zde na str. 375. Knižně poprvé v *SD*; *pL* (strojopisná kopie k nedochovanému originálu), *pSD* (strojopis kor. perem); ve všech zněních z týmž názvem, v *pSD* dopsaným perem. — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *RA*.

12 jsme *pL*, *SD*, *pSD*, *RA*] jsem *L*; 16 v harému! *opL*] v harému. *pL*] v *SD* a *pSD* jako v *opL*] v harému? *RA*.

Str. 137 *XCVI* (Netrhej roušku mezi námi. . .). Rozpravy Aventina 7, 1931—1932, č. 2 (24. září 1931), str. 12 (*RA*), s názvem *Prosba*; dále srov. bibl. údaj k básni *XCI* (Na splavu mi bílá voda), zde na str. 375. Knižně poprvé v *SD* s titulem *Prosba básníková* stejně jako v *pSD*, kde titul dopsán perem; *pL*, *pSD* (kor. tužkou) a *R* (1 list, 12,3 cm × 20,8 cm) jsou strojopisy, v *R* datum 13. 3. 1931 za básní připsáno inkoustovou tužkou. — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *RA*, *R*.

2 mušelín *R*] muselín *S*; 6/7 vidinou, / jak ševel *R*] vidinou. / Jak ševel *S*.

Str. 138 *XCVII* (Slyšeli jste tu píseň. . .). Plán 1, 1929—1930, č. 4, str. 243 (*Pl*), místo titulu * *. Knižně poprvé v *SD* s názvem *Nic hlasitého* stejně jako v *pSD*; *pL* je strojopisná kopie, jejíž originál je *pSD*. — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *Pl*; *S*.

2 jdouc ulicí mlčky *Pl*] jdouc mlčky ulicí *S*; 14/15 cudného civismu / plaše *L*] cudného civismu, / plaše *pL*, *SD*, *pSD*, *Pl*; 23 *v SD* rozdělen do dvou veršů: poněvadž za ním trpělivě, / po špičkách chodívám.

Str. 139 *XCVIII* (Nad tvýma zavřenýma očima...). Knižně poprvé *v SD* s názvem *Má něha* stejně jako *v pSD*, kde dopsán perem; *pL* a *pSD* (zde kor. perem) jsou strojopisné originály, *R* (1 list, 20,8 cm × 33,5 cm, psáno perem na rubu strojopisu *Dějín lásky*, kor. odlišným inkoustem a inkoustovou tužkou, za básní datum 18. 1. 1932). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *R*.

3 a nad slézovým jejich sladkým stínem *oR*] a nad jejich slézovým stínem *R*; 6 když tichá rozkoš znává ho *oR*] když rozkoš znává jej *R*; 7/8 hrozny těžkými, / nebo snad *pL*] hrozny těžkými / nebo snad *SD*, *opSD*] *v pSD* jako *v pL*] *v R* jako *v SD*; 9 jež dálná svatyně <sem dala> mi darovala *oR*] jež z daleké sem přišly svatyně *R*; 13 *v snách L*] *ve snách pL*] *v SD* a *opSD* jako *v L*] *v pSD* jako *v pL*] *v R* jako *v L*; 14 <jako> jak *R*; 15 po něžné pak plavbě *oR*] po milostné plavbě *R*; <zušlechtěný> zušlechtěný *R*; 19 kde vše *oR*] jež vším *R*; 19/20 udiví, / vždy znova *pL*] udiví / vždy znova *SD*, *pSD*, *R*.

Str. 140 *XCIX* (Máš ráda měsíc, když se dívá...). Knižně poprvé *v SD* s názvem *Cynthia* stejně jako *v pSD* a *R*; *pL* a *pSD* (zde perem škrtnuto *v* záhlaví autorovo jméno, při dolním okraji poznamenán údaj o zařazení básně a na rubu razítko se jménem a adresou nakladatelky Erny Janské) jsou strojopisné kopie k témuž nedochovanému originálu, *R* (1 list, 20,8 cm × 34 cm, psáno tužkou na rubu strojopisu *Dějín lásky*). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *R*; *S*.

13 když tu mění *L*] když kol mění *pL*, *SD*, *pSD*, *oR*] jenž kol tu mění *R*; 15 Tak někdy tvoje tvář *oR*] Tak Tvoje tvář *R*; 16 jarní krajinu *oR*] sladkou krajinu *R*; 18/19 bolestí, / a jsem *pL*] bolestí / a jsem *SD*, *opSD*] *v pSD* a *R* jako *v pL*.

Str. 141 *C* (Poprvé ve svém životě celém...). Knižně poprvé *v SD* s názvem *Poprvé* stejně jako *v pSD*, kde titul dopsán perem; *pL* (kor. perem) je strojopisná kopie, jejíž originál je *pSD* (kor. tužkou), *R* (1 list, 17 cm × 21 cm, za básně připsáno perem datum 8. 1. 1932). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *R*; *S*.

3 <nelze slovy mi> nelze mi slovy *R*; 6 tichne *opL*] ztichne *pL*] *v SD* a *opSD* jako *v opL*] *v pSD* jako *v pL*] *v R* jako *v opL*.

Str. 142 *CI* (Co bych byl bez tebe?...). Literární noviny 6, č. 2 (únor 1932), str. 2 (*Ln*), s názvem *Píseň* stejně jako *v R*. S titulem *Jsem* *v SD* (kde knižně poprvé) a *pSD* (strojopis kor. tužkou); *pL* (strojopisná

kopie k nedochovanému originálu), *R* (1 list, 10,3 cm × 17 cm, psáno perem, tužkou doplněno za báseň datum *Únor 1932*). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *Ln*, *R*; *S*.

6 trčí jen *L*] suše čníci *pL*] v *SD* jako v *L*] v *pSD*, *Ln* a *R* jako v *pL*; 14/15 práce <, >. *R*.

Str. 143 *CII* (Kdybys byla z mramoru...). Knižně poprvé v *SD* s názvem *Žahradníkovy hoře* stejně jako v *pSD*, kde titul dopsán perem; *pL* a *pSD* jsou strojopisné originály kor. perem, k *pL* je dochovaná kopie ve složce *pŽ*; *R* (1 list, 17 cm × 20,8 cm, psáno perem na rubu strojopisu *Dějiny lásky*, za básní datum *31. 1. 1932*). Neumanna k básni inspiroval tehdy oblíbený Hašlerův foxtrot Až já půjdu do nebe, na jehož melodii text složil; o vzniku básně srov. pasáž z knihy Lidy Špačkové Takový byl, 1957, str. 13–14. — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *pŽ*, *R*; *S*.

2 nahoru *pSD*] nahoru *R*; 22 listopad <, >: *R*; 30 pozdě! *ed.*] „pozdě!“ *L*, *pL*, *pŽ*] „pozdě“ *SD*, *pSD*] v *R* jako v *L*] „Pozdě!“ *S*.

Str. 144 *CIII* (Březnové slunce už by hráti chtělo...). Knižně poprvé v *L*; *pL* je strojopisná kopie, jejíž originál je *R*₂ (1 list, 14,8 cm × 20,8 cm, kor. perem), uložený v rukopisné složce stejně jako *R*₁ (1 list, 11 cm × 20,8 cm, psáno dvojím inkoustem na rubu strojopisu *Dějiny lásky*, s datem *14. 4. 1932* za básní); v obou rukopisných verzích s titulem *Studené jaro*. — *L*, *pL*, *R*₂, *R*₁; *S*.

2 růměnec *R*₁] růměnec *S*; 3 vráscitě *R*₂] vrasčité *R*₁] 5 dobrým *R*₁] drobným *S*; 7 znova *R*₁] znovu *S*; 8 zamrzajících zas řek *oR*₂] znova zledovělých řek *R*₂] v *R*₁ jako v *oR*₂; 9 navrací se zina *oR*₁] přemožena zima *R*₁; 10 ač přemožena znova *oR*₁] se vrací ozubena *R*₁; 15 Nakonec < však > země *oR*₁] A přece země *R*₁; < výskne > výsknou *R*₁; 16 < a jaro nakonec provede svou > a jaro provede zas přec jen svou *oR*₁] nakonec provede přec jaro svou *R*₁; 17 Však žebráci, jak dříve zimou lysou *oR*₁] A jarem tím jak dříve zimou tesknou *R*₁; teď jarem půjdou se svým břemenem *oR*₁] žebráci půjdou s břemenem svých snů *R*.

Str. 145 *CIV* (Nevěř srdci, je to zrádný sval...). Knižně poprvé v *SD* s názvem *Žrada* stejně jako v *pSD*, kde titul dopsán perem; *pL* a *pSD* jsou originály strojopisů, *R* (1 list, 15,2 cm × 18,7 cm, psáno perem na první straně dopisního papíru, na jehož třetí straně je autorovo sdělení: „Musím jít hned po prvním k Brumlíkovi a ovšem konečně i — k Rösslerovi. V srdci to vězí, potvoře. Už nikdy nebudu o něm poeticky mluvit. Má drahá, drahá! Líbá Tě Standa.“ (Dr. Brumlík byl Neumannův ošetřující lékař, dr. Resler, právník, básníkův přítel.) Za básní datum *26. 1. 1932*. — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *R*; *S*.

5/6 nebije, / láska *pSD*] nebije. / Láska *R*.

Str. 146 *CV* (Navždy nám, navždy odkvetlo jaro...). Jarní almanach Kmene. Jízdní řád literatury a poezie, 1932, str. 104—105 (*ĴAK*), s názvem *A přece* stejně jako v *SD*, *pSD* a *R*. Knižně poprvé v *SD*; *pL* a *pSD* (zde poznámka o zařazení básně) jsou strojopisné kopie k témuž nedochovanému originálu. *R* (1 list, 10,7 cm × 17,2 cm, psáno inkoustovou tužkou, datum 18. 3. 1932 v záhlaví básně škrtnuto tužkou obyčejnou). — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *ĴAK*, *R*; *S*.

Str. 147 *CVI. Srdcová dáma*. Rozpravy Aventina 4, 1928—1929, č. 31 (duben 1929), str. 305—306 (*RA*). Knižně poprvé v *SD*; *pL* je strojopisná kopie, jejímž originálem je *pSD* (kor. tužkou a perem); *R* (2 listy, 20,3 cm × 29,2 cm, strojopisná kopie k nedochovanému originálu, kor. perem); v *RA* bez interpunkce; v *SD* verše 1, 3 a 10 vysunuty o čtyři typy. — *L*, *pL*, *SD*, *pSD*, *RA*, *R*; *S*.

3 Zesteronásoben *pSD*] Zestonásoben *RA*] v *oR* jako v *pSD*] v *R* jako v *RA*; 12 snů... *pL*] snů. *SD*, *opSD*] v *pSD* jako v *pL*] v *R* jako v *SD*; 24/25 Písně písni, / a zraky *pL*] Písně písni / a zraky *SD*] v *pSD* a *R* jako v *pL*; 28 Niel. *pL*] Niel... *SD*, *pSD*] v *R* jako v *pL*; 34 na jih *L*] na Jih *pL*, *pSD*, *RA*, *R*; 36/37 rád, / a láska *R*] rád. / A láska *S*; 39 kompromitovaná *pL*, *SD*, *pSD*, *RA*, *R*] kompromitována *L*; 49 pavučina *pL*] pavučinu *SD*] v *pSD*, *RA* a *R* jako v *pL*; 52 chce býti *R*] chce být *S*; 53 něha *pL*] něhu *SD*] v *pSD*, *RA* a *R* jako v *pL*; hedvábných *RA*] hedbávných *R*; 55 po dvou znova objevené tvoří v *SD* samostatný verš; 58 tajemství; *pL*, *SD*, *pSD*, *R*] tajemství: *L*; všecka svá tajemství tvoří v *SD* samostatný verš; 64 za tímto veršem následuje v *RA* strofa, která je v *R* škrtnuta a v dalších zněních chybí:

Pro ni bys obral s velikým nadšením
línou samičku bankéřskou o kožich
prodajnou star-kýč o skvosty
kdyby jen byly pravé

74 vystaveného *pL*] vystavěného *SD*, *opSD*] v *pSD*, *RA* a *R* jako v *pL*;
78/79 jména, / a nepřebil *pL*, *SD*, *pSD*, *R*] jména / a nepřebil *L*.

Str. 151 Z PÍSNÍ O JEDINÉ VĚCI

Str. 153 *Mudřec*. Rudé právo 7, č. 303 (25. prosince 1926), Dělnická besídka str. 1; dále srov. pozn. k básni *XV. Fred*, zde na str. 354. Knižně poprvé v *PĴ*. — *PĴ*, *RP*.

Str. 154 *Píseň*. Rudé právo 6, č. 254 (1. listopadu 1925), Dělnická besídka str. 2 (*RP*). Knižně poprvé v *PĴ* s tímž názvem. — *PĴ*, *RP*.

3 ví *PĴ*] víš *RP*; 4 a 5 vrátí *PĴ*] vrátíš *RP*.

Koncem května 1935 — ve dnech autorových šedesátin, široce připomínaných v české kulturní veřejnosti — vydal František Borový jako 13. svazek Spisů novou Neumannovu básnickou sbírku *Srdce a mračna*; podtitul zní *Básně a songy 1933—1935*: tak aspoň je — správněji — uvedeno v tiráži knihy, zatímco na titulní straně i v seznamu Spisů na obálce čteme 1934—1935. — Obálku navrhl Eduard Milén, vytiskla Akciová moravská knihtiskárna Polygrafie v Brně. Toto vydání stejně jako *Láska* bylo tištěno výhradně malými písmeny.

Všechny básně sbírky kromě šesti (*Na jarní zemi*, *Na horách*, *Nezaměstnaný*, *Zavřel jsem knihu...*, *Nad filmovou fotografií eskymácké matky* a *Poděkování Sovětskému svazu*) byly už ve chvíli vydání sbírky známy z předchozích otisků. Z těchto 48 básní byla největší část — 28 — publikována v Lidových novinách (*LN*), 10 v české mutaci satirického týdeníku *Simplicus* (*Sp*), jehož vydavatelem a odpovědným redaktorem byl Franta Bidlo, dále po dvou ve čtrnáctideníku *Listy pro umění a kritiku* (*LUK*) redigovaném Bedřichem Fučíkem, v nakladatelském listě Otakara Štorcha Mariena *Rozpravy Aventina* (*RA*), v měsíčníku *Středisko* řízeném v té době Bedřichem Václavkem (*St*) a v *Rozhledech* po literatuře a umění, orgánu Svazu knihkupců a nakladatelů, který vedl František Halas; kromě toho se po jedné básni z budoucí sbírky poprvé objevilo v *Almanachu Kmene* 1934—1935 připravovaném Klubem moderních nakladatelů (*AK*) a v Neumannově knize prozaických reportáží *Československá cesta I* (*ČČ*) vydané v dubnu 1934. Existují ovšem i další otisky veršů na jiných místech než na stranách *Srdce a mračen* — v *Přítomnosti*, *Haló* novinách a jinde —, ale ty patří k básním už nějak zveřejněným a zde nás nemusí zajímat.

Nejstarší básní sbírky je patrně *Žena*; byla otištěna (s titulem *Růst*) sice až 2. dubna 1933, dochovala se však — jako jediná z celé knihy — rukopisně, a to mezi milostnými verši z přelomu dvacátých a třicátých let, jimž je stylově a tematicky celkem dost blízká; rukopis je dodatečně datován údajem „1928?“. Lze se domnívat, že ji básník do *Lásky* nezařadil proto, že promlouvajícím subjektem je zde žena, zatímco v celé *Lásce* — kromě dvou dialogů — je to vždycky muž.

Vlastní období *Srdce a mračen* začíná však až s rokem 1933. Uvážíme-li, že poslední básně *Srdcové dámy* pocházejí patrně už z prvních měsíců 1932 a že ani z předchozího roku 1931 nemáme doloženou zvlášť hojnou lyrickou tvorbu, ukazuje se, že mezi *Láskou* a *Srdcem a mračny* bylo dost dlouhé období básnického odlivu. Žeň nově vzniklých a publikovaných básní z roku 1933 je jen o něco bohatší. Stále tu ještě doznívá *Láska*: tak v polemické *Odpovědi*, která je první časopisecky uveřejně-

nou básní *Srdce a mračen* (22. ledna), ve *Smíchu* (publikovaném sice až o rok později, ale připomínkou v textu — „Osm let brzy bude tomu, kdy květem vešlas . . .“ — datovaná do jara 1933), nemluvě o dvou básních do sbírek nezařazených.

Ohlášení nejen nové sbírky, ale celé nové etapy Neumannovy tvorby představuje teprve báseň *Funus* (otištěná v březnu 1933); vycházejí z bezprostředně viděného výjevu z života prostých lidí s množstvím charakteristických reálných detailů směřuje tu Neumann k objektivní lyrice s výpravným jádrem, nesené metodou realistické typizace — chtělo by se říci poprvé, i zde se však vybaví řada antecedencí už od sbírky *Sen* o zástupu zoufajících po *Nové zpěvy* a knížku 1914—1918. Také přátelský tón oslovení druhého člověka, potkaného poprvé a naposled, ale spjatého s mluvčím poutem společného lidství, známe už z dřívějška, zde však dospívá Neumann k maximální přirozenosti a uvolněnosti výrazu a ve všech čtyřech sbírkách, které ještě napíše, se tento tón objeví v textech nejvřelejších a básnicky nejkonkrétnějších.

Význam jara 1933 pro Neumannovo vykročení na nové cesty básnické vyvstane ještě daleko zřetelněji, odhodláme-li se uznat správnost velice pravděpodobné hypotézy, že vedle *Funusu* a *Setkání s velickou rodinou* (inspirovaného posezením ve společnosti prostých lidí v břevlaské restauraci 2. května 1933, viz dále) patří svým vznikem do týchž měsíců také báseň *Člověk s krajícem*, vyslovující — opět s hlubokým, intimním pochopením pro pracujícího člověka a neznámého přítele — bolestné vytržení průmyslového dělníka z domácího prostředí a přírody; báseň byla otištěna až 1934, ale už v polovině února, takže její autentická jarní scénérie může pocházet jedině z roku předchozího (a navíc, není-li tu motiv „džbánek vína“ pouhou rýmovou výplní, ukazoval by také někam na jižní Moravu nebo na Slovensko). Tím se však zároveň klade otázka datace básně *Lidé s modrými konvičkami*, která má s básní *Člověk s krajícem* společnou celou řadu tematických i stylových rysů; vnější evidence pro její původ z jara 1933 však není.

Jestliže Neumann v roce 1933 nepublikoval mnoho básní, udělal si tu pro mnohé počinek, a to právě ve směru, který vyznačily *Funus* a *Člověk s krajícem*. Šest měsíců — od 28. dubna do 28. října — strávil se svou přítelkyní na cestě kolem republiky, přičemž jeho hlavní povinností bylo zasílání reportážních fejetonů *Lidovým novinám*; jejich zpracováním pak vznikla dvoudílná *Československá cesta* (I — 1934, II — 1935). O konkrétní poznatky, viděné krajiny, prožítá setkání z této cesty se opírá řada básní nejen v *Srdci* a *mračnech*, ale i v *Sonátě horizontálního života* (1937) a *Bezedném roce* (1938). V období *Srdce* a *mračen* jsme napočítali 12 básní s touto inspirací: jedna z nich vyšla pouze časopisecky (*V nemoci*), tři jen knižně v *Československé cestě* I

(*Mapa, Bratislavská meditace, Žpěv shůry*), jedna až v Sonátě horizontálního života (*V Karpatech*), zbývajících 7 — všechny kromě jedné (*Na horách*) předtím publikovány v Československé cestě I anebo v časopisech — se stalo součástí Srdce a mračen.

Je zajímavé, že pro sbírku nevyužil Neumann ani všechno, co měl už dokončeno a co se týkalo Zakarpatska: není vyloučeno, že si tyto básně (nebo nebyly-li dosud napsány, příslušné náměty a motivy) šetřil pro pozdější publikaci věnovanou výlučně milovanému nejvýchodnějšímu cípu republiky. Existoval-li takový plán, byl jen do jisté míry realizován v prvním oddílu sbírky *Bezdný rok*. — Zaměření k realistické konkrétnosti a motiv přátelské komunikace s neznámým třídním bližním se v básních z cesty rozvíjí a utvrzuje, zároveň přibývá zejména krajinomalebných motivů. Po mnoha letech převážně městské poezie převažuje u Neumanna znovu příroda, plenér.

V mezidobí pražského pobytu (listopad 1933—duben 1934) jsou zřejmě nejprve dopracovány první básně z cesty, pak však Neumanna nakrátko pohlcuje zcela jiný typ poezie. Od března do června se v česko-německém časopise *Simplicus* objevují překlady songů německých antifašistických emigrantů, a brzy i několik původních Neumannových skladeb v podobném duchu; nebyly asi psány bez vzpomínky na kuplety pražských předválečných zpěvních síní. Výběrem z těchto útočných publicistických veršů je oddíl *Songy nenávisli* v *Srdci a mračnech*. Z původních básní je tu však pouze jeden v pravém smyslu „song“ (což zde znamená aktuální satirickou píseň spjatou s levicovým hnutím — žánr, který po značném uměleckém přetvoření se tak výrazně uplatnil např. v dramatech Bertolta Brechta) — *Song* (původně *Žpěv*) *bulvární krysy*. Z ostatních textů vedle programového reflexivního epigrafu je *Stavisky* publicistickým pamfletem vzdáleným písňovosti a *Chvála korupce* blasfemickou parodií básníkůvých vlastních rétorických ód z *Nových zpěvů*, závěrečná obšírná báseň *Sypejte ptáčkům* pak proudem trpkých lyrických a satirických glos, která se do okruhu songů nehlásí ani dobou svého vzniku (zima 1935). Největší část Neumannovy produkce pro *Simplicus* byla uveřejněna v průběhu jediného měsíce — dubna 1934. Přesto tato spolupráce zanechala v Neumannově díle trvalou stopu, a také žánr songu se znovu vynoří v několika básních *Sonáty horizontálního života*.

V dubnu 1934 odjel Neumann na léčení srdce do Poděbrad a vzápětí se tam s Lídou Špačkovou usadili natrvalo. Polabské město a okolní příroda se básníkovi na několik let staly významnou inspirací. Obdobně jako vzpomínky na cestu po republice byly mu i bezprostřední zážitky a pozorování z rybářských hodin u Labe, z procházek středočeskou krajinou a poučeného sledování drobných přírodních událostí dalším zdro-

jem konkrétních motivů pro realistickou tvorbu; do zdánlivého poklidu přírodních scénérií a nálad rušivě, výhrůžně přitom zaznívá hlas společenského dění. — Po pozdravu léčivé vodě nového domova (báseň publikovaná jen časopisecky v květnu 1934) se tvorba tohoto typu postupně rozbíhá, ve *Zpěvu pro rákosníka* z konce léta téhož roku dospívá k prvnímu vrcholu, pokračuje celý podzim a pak znova na jaře 1935. Tyto verše doplněné několika významnými texty z loňské cesty po republice se staly jádrem prvního, titulního oddílu *Srdce a mračen*. Při všech modifikacích tradičního žánru, jaké způsobil příliv aktuálně politických a sociálních motivů, je to stále v podstatě přírodní lyrika (se zřetelně vymezenou pozicí subjektu v krajinném okolí), a proto nepřekvapuje, že tento oddíl je i komponován ve shodě s tradicí podle cyklu ročních období: scénérie se mění, nehledíme-li k meditativnímu úvodu a závěru, od března do prosince. Jak známo, užil Neumann tohoto řazení už v *Knize lesů*, vod a strání, a zdaleka to není jediný rys, který jeho přírodní lyriku třicátých let spojuje s vrcholným dílem jeho přírodní poezie předválečné. Stejně jako tam užívá Neumann i nyní konkrétních, odstíněných pojmenování pro obraz přírodních reálií, stejně nazírá přírodní situaci ne jako stav, ale jako výsledek minulých a zdroj budoucích dějů, tedy v její dynamice, stejně shledává v přírodě znamení zákonitosti a řádu, které jsou mu mírou dezorganizovanosti v disharmonickém společenství lidí.

Tak jako se autor *Lásky* opřel o erotickou poezii svého postsymbolistického období (sbírky *Sen o zástupu zoufajících* a jiné básně a *Hrst květů z různých sezón*) i o zkušenost svých tehdejších generačních druhů (Gellner, Toman), tak se nyní básník *Srdce a mračen* rozpomíná na svou *Knihu lesů* a pro poezii socialistického realismu čerpá z jejích zdrojů. Zdaleka přitom nejde jen o básnickou techniku. Je příznačné, že ve velkém a upřímném rozhovoru s přírodní bytostí, ve *Zpěvu pro rákosníka*, připomíná své moravské období a srovnává s ním svou situaci současnou. V jeho interpretaci se doba prožitá na březích Svitavy jeví jako ovládaná „iluzí míru“, současnost pak jako období vnější i niterné disharmonie. — Těžištěm duchovního světa *Knihy lesů* byla představa „vteřiny“, oddané až do dna prožité a vyslovené v plnosti svého dozrání; nyní Neumann vidí především zábrany, které se staví mezi člověka a jeho životní naplnění. Otevřeně se zná k této situaci moderního subjektu, jehož „zde“ a „teď“ je opětovně narušováno vědomím konfliktů, krivd a nerealizovaných snů v širších rozlohách prostoru a času, v měřítku lidského rodu. Činí tak s vědomím, že právě proto „vteřina“ přichází o plnost své barvy a vůně, že mu „to rejstříkem jen jedovatě vrčí“ — že vystavuje zkoušce i estetickou působivost svých básní a že i v tomto ohledu svět *Knihy lesů* se pro něho stává

ztraceným rájem. Netají se svou hořkostí, neboť cítí, že právě v hořkosti jsou zdroje životní pravdy a že ona vypovídá o ovzduší epochy, která spoluvytvářela tuto poezii.

Dala-li přírodní poezie zejména z prvního poděbradského roku osu prvnímu oddílu, jsou do oddílu třetího shrnuty básně nejrozličnějšího původu i žánru. (Název *Co život dal* cituje titul známé Vrchlického sbírky a stejně jako tam a jako třeba v Hrsti květů z různých sezón naznačuje, že jde o volné spojení básní různé proveniencce.) Jsou tu nejstarší i nejpozdější verše sbírky, z mezidobí pak dvě básně z cesty po republice a několik básní polemických a meditativních. V nich se formuje — jako výsledek koncentrace a s využitím mluvního stylu a metricky pravidelného verše, jak krystalizoval v oproštěných básních Lásky — aforistický styl pozdní Neumannovy reflexivní a programové poezie. V básních, kde mluví hrdina netotožný s autorem, lze pozorovat snahu o charakteristiku mluvčího způsobem jeho projevu: vedle drsného vyjadřování Nezaměstnaného stojí telegrafický styl monologu zavražděného antifašisty, který vysílal do Hitlerova Německa z československého území. (Báseň *Hrdina* je zároveň posledním časopisecky publikovaným textem *Srdce a mračna*; byla otištěna 4. dubna 1935; pozdější verše z časopisů jsou už jen přetisky, které měly upozornit na ukončenou a brzy už i vydanou sbírku.)

K časově posledním básním sbírky *Srdce a mračna* patří i hymnické *Poděkování Sovětskému svazu*, které spolu s dalšími pěti básněmi bylo poprvé otištěno až v knize. Lída Špačková uvádí, že na něm St. K. Neumann pracoval po několik měsíců — pravděpodobně tedy v prvních měsících 1935. Neumannův dávný rozevlátý apostrofický sloh s předlouhými souvětími, do nichž kromě oslavných výroků se vejde i řada kontrastních věcně charakterizujících motivů, styl rozvinutý v ódách Nových zpěvů, je tu obohacen o nové tóny; reprezentovány jsou především osobními, vyznavačskými verši refrénu, kde jsou rytmus a eufonická hlásková seskupení podobné jako v některých Neumannových kolektivních hymnách dvacátých let. Je to závěr sbírky a zároveň poslední báseň tohoto ódického žánru, kterou nám Neumann zanechal.

Autorovy šedesátiny a jeho nová kniha byly příležitostí také pro literární kritiky, aby připomněli Neumannovu aktivitu nejen jako „velký kus české poezie, ale i kus českého života společenského“ (Hora). Ohlas sbírky zaměřené polemicky — v zobrazení vnitřního sváru básníkovy víry a beznaděje „uprostřed rozlomeného věku“ nebo v konfliktu dvou různých životních principů — odpovídal rozjitřenosti doby v polovině třicátých let.

Vědělo se, že básník je vážně nemocen. O to víc upoutala kniha svědčící o „zvýšené básnické rozhodnosti, s níž... píše své verše obnovené síly, ať „stříbrné“ či chmurné, ať přívětivé a konejšivé či nepřátelské a popuzující“ (Vodák). To konstatovala dobová kritika shodně, stejně jako skutečnost, že ani tentokrát nezůstal Neumann nic dlužen tradici své poezie, orientované k motivům zakotveným ve smyslovém vnímání. Shodně také shledávala patrnou spojnici mezi současnou Neumannovou poezií protestu a revolty a jeho prvními knihami. Kontraverznější už bylo hodnocení metod, jimiž Neumann integruje smyslové vjemy do sociálního kontextu nebo jich využívá k vyjádření politicky vyhraněných stanovisek. Ať už kritici doceňovali vyváženost obou základních složek sbírky, tj. lásky k „domácí zemi, nositelce básníkova smyslového života“, která je „bez otřesů doplňována útočnými invektivami proti společnosti, dusící pravý život miliónů chudých“ (Hora), ať označovali Neumannovu lyriku, „vyvíjející se stále zlomem a skokem“, za antitetickou („jejímž výrazovým prostředkem je protiklad“, Götz), nebo konečně v ní nacházeli „vnitřní a vpravdě tvořivý děj, který... zabráňuje jejímu zploštění“ (Fraenkl) a bez něhož by nebylo oné „napínavosti, již sbírka vzrušuje, ani té její dramatické dvojznačnosti mezi zjemněním a úmyslnou, nevyběravou drsností“ (Vodák), — vcelku lze říci, že docenili básníkuv záměr, jímž byla syntéza obou poloh, lyriky přírodní a politické, pro básníka tak charakteristická. I tu ovšem se ozvaly hlasy upozorňující na převahu volní složky Neumannovy poezie (Polan), z níž vyplývá nebezpečí jisté proklamativnosti a verbalismu. Tato kritická výtka pak převládla např. v recenzi Ruttové.

První a za Neumannova života jediné vydání sbírky *Srdce a mračna* se stalo výchozím i pro všechna vydání poválečná. — Do 23. svazku

G. [= František Götz]: *Lyrika lidského srdce v bouři přerodu světa*, *Národní osvobození* 12, č. 123, str. 5, 26. 5. 1935; jv [= Jindřich Vodák]: *Básník s obnovenou silou*, *České slovo* 27, č. 122, str. 16, 26. 5. 1935; -á- [= Josef Rybák]: *Básník S. K. Neumann...*, *Haló noviny* 3, č. 152, str. 3, 2. 6. 1935; -pa- [= F. X. Procházka]: *S. K. Neumann, Srdce a mračna*, *Zvon* 35, č. 38—39, str. 543—544, 5. 6. 1935; Bohumil Polan, *Jubilejní kniha lyrikova*, *Čin* 7, č. 12, str. 186—187, 6. 6. 1935; J. Hora: *Poezie šedesátiletého*, *Listy pro umění a kritiku* 3, č. 11—12, str. 377—378, 27. 6. 1935; Paul Eisner: *St. K. Neumanns Herz und Wolken*, *Prager Presse* 15, č. 206, str. 5, 2. 8. 1935; Pavel Fraenkl: *Básník přechodné doby*, *Lidové noviny* 43, č. 416, str. 9, 21. 8. 1935; M. Rutte: *Básnická fráze a básnické slovo*, *Národní listy* 75, č. 284, str. 5, 16. 10. 1935.

básníkůvých Sebraných spisů nazvaného *Písničky*, satiry, epigramy (1954) — zařadila Lída Špačková dvě básně z této sbírky, *Rockefellerovský song* a *Song bulvární krysy*.

Z prvního vydání vychází i naše edice. Rušíme pouze dobový úzus grafické úpravy textu bez velkých písmen; při rozhodování o užití velkého či malého písmene se v problematických případech opíráme o některé dřívější vydání básně. V soupisu růzností evidujeme všechny předcházející otisky z výše uvedených časopisů a publikací. Jak jsme už poznamenali, rukopisné dokumenty autorovy práce na sbírce — kromě básně *Žena* — se nedochovaly.

Str. 155 SRDCE A MRAČNA

Str. 161 *Hořká je lidská melodie*. Lidové noviny 42, č. 453 (9. září 1934), str. 1 (LN), s názvem *Elegie*.

12 lidská SM] naše LN; 14 cíli,] cíli, — LN.

Str. 162 *Mračna*. Lidové noviny 42, č. 414 (19. srpna 1934), str. 1—2 (LN), kde místo číslicemi odděleno hvězdičkou a kde bez závěrečného údaje.

Str. 162 I (Kde vzíti slova, řeč tak pronikavou, / bouřlivou...).

8 po vodách nemajících LN] po vodách, nemajících SM; 12/13 šprým / a modro ed.] šprým, / a modro SM] šprým. / A modro LN.

Str. 164 III (Kde vzíti slova, řeč dost pronikavou / o žalu...).

4 zmítáš SM] zmítá LN; 16 sejdou se přece SM] sejdou se spolu LN.

Str. 165 *Nežaluj*. Simplicus 1, č. 19 (31. května 1934), str. 2 (Sp).

3 po všech SM] po vsích Sp.

Str. 166 *Březnový sníh*. Lidové noviny 43, č. 126 (10. března 1935), str. 1.

3 jeho SM] jako LN.

Str. 167 *Na jarní zemi*. Přítomnost 12, č. 17 (2. května 1935), 3. str. obálky.

Str. 168 *Jaro na dědině*. Lidové noviny 42, č. 203 (22. dubna 1934), str. 1 (LN); za básní údaj *Československé cesty*, kde však báseň otištěna nebyla.

20 ve dvou *SM*] po dvou *LN*.

Str. 169 *Člověk s krajícem*. Rozhledy po literatuře a umění 3, č. 2 (15. února 1934), str. 9 (*RŽ*).

14 džbáanky *SM*] džbány *RŽ*.

Str. 170 *A dál*. Lidové noviny 42, č. 530 (21. října 1934), str. 1. — Neumannovy verše jsou polemikou s Františkem Halasem a s jeho básní *Nic víc*, otištěnou v Almanachu Kmene Jaro 1934, kterou dále uvádíme:

NIC VÍC

Říkám si stále život
je to jen vnitřní zrození
přibude trochu světla jisker
nebo světélkování
nic víc

Říkám si stále smrt
je to jen padání listí
přibude nový tón hnědě
nebo nachu
nic víc

Říkám si stále sen
je to jen šalebná oklika
přibude trochu naděje
a hodně smutku
nic víc

Říkám si stále poezie
je to jen přilévání věčnosti lasturou
přibude trochu štěstí
a údivu a zoufalství
nic víc

Str. 171 *Lidé s modrými konvičkami*. Listy pro umění a kritiku 2, č. 5 (12. dubna 1934), str. 103 (*LUK*).

16 Zahrady *LUK*] Zahrada *SM*; 30 očištec *SM*] Očištec *LUK*.

Str. 172 *Poledne*. Simplicus 1, č. 22 (21. června 1934), str. 2 (*Sp*).
1 čisté *SM*] čistě *Sp*; 6 dřímá *SM*] dříme *Sp*; 27 lyru *SM*] lýru *Sp*;

Str. 174 *Cestou*. Rozpravy Aventina 9, 1933—1934, č. 6 (7. prosince 1933), str. 54 (RA), kde s označením II a kde spolu s básní I (Potkáš-li prostého člověka...) pod společným názvem *Verše z cesty*. Knižně poprvé v Československé cestě I (ČC), s titulem *Temné vidiny na jarním světle*. — SM, ČC, RA.

2 břízce SM] bříze ČC] v RA jako v SM; 4 smutné SM] smutně ČC] v RA jako v SM; 5 bolů ČC] bolu RA; 8 divoké kachny ČC] divoká kachna RA; 9 v městě, plýtvajícím slovy, SM] v městě plýtvajícím slovy ČC, RA; 16 v dáli děti SM] v dáli jsou děti ČC, RA; 17 v dáli ženy, jichž těly SM] v dáli jsou ženy, jimiž ČC] v dáli jsou ženy, jichž těly RA; 18 v dáli muži, RA] v dáli muži SM] v dáli jsou muži ČC; 19 Mlázi nám konvalinkami voní SM] V mlázi nám konvalinky tu voní ČC] V mlázi nám konvalinky tu voní RA; 23 z lepší dálky naslouchati skřeku SM] z dálky naslouchati jen skřeku ČC, RA; 24 vražedných bláznů končícího věku! SM] marnivých bláznů nemocného věku. ČC, RA.

Str. 176 *Setkání s velikou rodinou*. Rozpravy Aventina 9, 1933—1934, č. 6 (7. prosince 1933), str. 53—54, kde s označením I; dále srov. pozn. k předcházející básni. Knižně poprvé v Československé cestě I (ČC). — SM, ČC, RA.

7/8 čerstvého, / nadojeného ČC, RA] čerstvého / nadojeného SM; 9/10 člověka, / nezmateného SM] člověka / nezmateného ČC] v RA jako v SM; 15 K utrpení jsou SM] Jsou k utrpení ČC, RA.

Str. 177 *Žas jako kdysi*. Lidové noviny 42, č. 402 (12. srpna 1934), str. 1 (LN).

1/2 ráno / u vody LN] ráno, / u vody SM.

Str. 178 *Rozhovor s lunou*. Lidové noviny 42, č. 543 (28. října 1934), str. 1.

2/3 před okny / pase SM] před okny, / pase LN.

Str. 179 *Žpěv pro rákosníka*. Lidové noviny 42, č. 479 (23. září 1934), příloha str. 1 (LN).

21 létávals SM] létával LN.

Str. 181 *V mlhavém ránu*. Lidové noviny 42, č. 504 (7. října 1934), str. 1.

Str. 182 *Jeseň*. Lidové noviny 42, č. 555 (4. listopadu 1934), str. 1.

Str. 183 *Hořká meditace*. Lidové noviny 42, č. 581 (18. listopadu 1934), str. 1.

Str. 184 *Listopad*. Lidové noviny 42, č. 568 (11. listopadu 1934), str. 3.

Str. 185 *Vodárenská věž*. Lidové noviny 42, č. 619 (9. prosince 1934), str. 1.

Str. 186 *Stromy a srdce*. Lidové noviny 42, č. 594 (25. listopadu 1934), str. 1.

Str. 187 *Prosincový den*. Lidové noviny 42, č. 630 (15. prosince 1934), str. 1.

Str. 188 *Sovy*. Lidové noviny 43, č. 139 (17. března 1935), str. 1.

Str. 189 *Meditace jednou provždy*. Lidové noviny 43, č. 100 (24. února 1935), str. 1 (LN).

17/18 budoucna, / s očima SM] budoucna / s očima LN; 23 z mnoha SM] s mnoha LN; 28 dívat. SM] dívat... LN.

Str. 191 SONGY NENÁVISTI

V závěru sbírky *Srdce a mračna* otiskl Neumann poznámku: *Čtyři songy z němčiny jsou vybrány z emigrantské lyriky německé, kterou jsem po nějakou dobu překládal do českého vydání týdeníku Simplicus. S. K. N. Tato informace se týkala čtyř z deseti překladů, uveřejněných spolu s devíti původními autorovými básněmi v nedlouhém časovém rozpětí od března do června v časopise Simplicus a tvořících v Neumannově tvorbě zvláštní skupinu.*

Z původních básní zařadil Neumann později šest do sbírky *Srdce a mračna* (*Smích, Politická píseň, Stavisky, Žpěv bulvární krysy, Nežaluj, Poledne*), jednu do *Sonáty horizontálního života* (*V Karpatech... a všude*), dvě další uvádíme v oddíle *Básní tištěných z časopisů a sborníků* (*Návrat špačků, Hymna nezmarů*). Z překladů, vesměs z lyriky německy píšících antifašistických básníků, začlenil Neumann čtyři do oddílu *Songy nenávisti*, do jehož koncepce zapadaly, pátý přešel v novém, volnějším přetlumočení do *Sonáty horizontálního života* jako *Nosič ze Santosu* a zbylých pět tiskneme na závěr této poznámky právě proto, že tematicky i formálně tvoří jeden celek téže dobové inspirace a podмінěnosti.

Pokud jde o autory těchto básní, nepodařilo se nám identifikovat jména, resp. pseudonymy *Andrea* (*Rockefellerovský song*) a *Peter Elemia* (*Život do odvolání, Muž, jenž se chvěje, Píseň o hodném muži*); u dalších uvádíme alespoň nejstručnější údaje, za jejichž poskytnutí děkujeme dr. Květě Hiršlové, pracovníci Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV.

Arnold Hahn, narozen 28. 8. 1881 v Čechách, zemřel 28. 6. 1963 v Londýně; chemik a žurnalista. Přispíval zejm. do časopisů *Der Simplicus*, *Prager Tagblatt* a *Die Brücke*; z knižních publikací: *Vor den Augen der Welt* (Praha 1936), *Das Volk Messias* (Praha 1936), *Grenzloser Optimismus* (Praha 1937).

Karl Schnog (pseud. Ernst Huth, Anton Emerenzer, Carl Coblenz, Tom Palmer, Kornschlag, Charlie vom Thurm), narozen 14. 6. 1897 v Kolíně, zemřel 23. 8. 1964 v Berlíně (NDR); lyrik, publicista, dramatik, herec a režisér, žijící od roku 1933 v emigraci. Spolupracoval s časopisem *Der Simplicus*. Z knižních publikací: *Gezumpel* (1925), *Zeitgedichte—Zeitgeschichte*. 1925—1950.

Georg Mannheimer, narozen 10. 5. 1887 ve Vídni, zemřel 22. 4. 1942 v koncentračním táboře Dachau; rakouský žurnalista a básník, redaktor časopisu *Bohemia*. Z knižních publikací: *Das Tagebuch eines Babys* (Praha 1933), *Lieder eines Juden* (Praha 1937), *Die Ballade vom Zeitungspapier* (Praha 1938).

Knižně nepublikovány zůstaly následující básně, opatřené vesměs poznámkou *Přel. -n*:

[Neznámý autor:]

DĚTSKÉ KOLO

Aj, mně chce se vůdcem býti —
ňuchnu, ňuchnu mám,
to je krásné živobyti —
ňuchnou brdoucám.
Vždyť já se vůdcem narodil,
lid bych rád celý pokurvil:
vše se musí přikrčiti,
na zadek se položit.

Mussolini,
Hitlerini,
Dollfussini
a já Henlíček.

Kdo je vypečený vůdce —
ňuchnu, ňuchnu mám,
do marxismu řeže prudce —
ňuchnou brdoucám.
Co vůdce semlel na salát,
stavovský jmenuje se stát:
vše se musí přikrčiti,
na zadek se položit.

Mussolini,
Hitlerini,
Dollfussini
a já Henlíček.

Aj, co chybělo by, páni? —
ňuchnu, ňuchnu mám,
vůdce krást smí na potkání —
ňuchnou brdoucám.
Odpůrci vědu, lidu vtip,
proto je boží vůle šíp;
vše se musí přikrčiti,
na zadek se položit.

Mussolini,
Hitlerini,
Dollfussini
a já Henlíček.

Simplicus 1, č. 10, str. 5, 29. března 1934

Arnold Hahn

LEGENDA O SOPTÍCÍM LEDOVCI

*Na Islandu počal soptiti ledovec.
Novinová zpráva*

A zase onehdy shlédl bůh
na naši oběžnici.
Co asi vyrostlo mi tu?
Šlechetní? Uličníci?

Jak tomu asi s očistou
od sedmi smrtelných hříchů?

Vyhnali „lenost srdce“ již
a ztratili pýchu?

Zrak jeho spatří Německo
od pohoří až k moři.
Spatří je v drápech pochopů
a v nejkrutějším hoři.

Zří šibenice na dvorech,
zří krvavou práci katů,
a soudci ničí tu tisíce
pro čest a slávu státu.

Ze sklepů slyší lidský křik,
do útrob kope četa.
Trpěl tak tehdy na kříži,
když visel pro spásu světa?

Zří pokořené a zoufalé,
jak v dráty ostnaté bijí,
za jiný názor filozof
i básník hajzly tu myjí.

Tu hlavu odvrátí bolestně
daleko za hranice...
Zda kolem v soucitu bratrském
lesknou se zřítelnice?

Zda srdce se jim sevřela,
jako by trpěli sami?
Zda hrůzou lkali, křičeli
hlasitě krajinami?

Vzplála jim srdce vysoko
plamenem rozhořčení?
Volali v zájmu cizích běd
o pomoc, vyslyšení?

A bůh se lekl. Slyší hluk,
vidí jen vlašnost hluchou.
Lenivost srdce se spojila
s lišáckou chytrostí suchou.

Státníci kalkulují lov,
vždyť kalnou vodu zří téci;
nelze se za nic na světě
mísiti do vnitřní věci.

A vytáhne-li k obraně
ubohých přesto kdos paty,
zavřou mu hubu korektně —
mohl by urazit katy.

Tu bůh, když viděl, že očista
u lidstva pohořela,
že „bližních“ srdce zestárlá
leností odumřela, —

o mukách jal se mluvit,
k ledovci skláněje hlavu.
A hle! Tu počal i ledovec
soptiti oheň a lávu.

Simplicus 1, č. 12, str. 7, 12. dubna 1934

Arnold Hahn

MADAME LUPESCU IN FABULA

To je ta železná garda
ve vzorném lesku svém;
porady tajné koná
jen v bordelu rasovém.

Tu sestra plnoňadrá,
na každém klíně je host:
kouří a plivá a klne
na zámeckou nemravnost.

My nestrpíme v zemi
— dí vzdělaná nevěstka —
nějakou Pompadourku,
by vládla nám metreska.

Metresy odjakživa
jsou pro panské rozmary,
jen pro vyšší úředníky
a pro naše bojary.

A příručí, student, škrabák,
když nalevo milují,
to nikoli metresami,
to poměrem jmenují.

Metresy nebo poměr
nejdou však pro krále,
jen morálkou má být veden
nyní i nadále.

A má-li rád ženu tak všele,
že pranic nepohne jím,
dojaty k slzám to čteme
— v románu sentimentálním.

Nám budiž král vždy „vůdcem“,
všech ctností korunou,
a vůdci po svatém zákonu
homosexuelní jsou.

Simplicus 1, č. 14, str. 2, 26. dubna 1934

Karel Schnog

CHORÁL ZBROJAŘSKÝCH PRŮMYSLNÍKŮ

Náš zástupce za dělové oddělení
je pro mezinárodní usmíření
(a po schůzi chce objednávky mít).
Je pro vyšší mzdy a pro svobodu,
pro pokrok a kulturu, pro dohodu
(a větší odbyť by měl ekrazit).

Jsmc proti svévoli, hrubému násilí
(prach je však prach, a když se nestřílí,
zastavit nutno pulvu i chemu).
A tak ať žije kontrákt mírový

(a odbyt prachu — denně desetitunový)
a pokoj,
na zemi pokoj všemu.

Náš zástupce za oddělení lodí
odsoudil státníky, že za nos vodí.
(Se sedmdesáti dreadnoughty objednanými.)
Je pro vyrovnání a mírotvorce
(a je náš expert pro bitevní lodiborce
i s kulomety letadlovými).

Jsme proti všemu, co hrubost, brutálnost
(mina však mina je, a nepraská-li dost,
je valná hromada oddána zlému).
A tak ať žije zásada rovnosti
(a také torpédo nové jakosti)
a pokoj,
na zemi pokoj všemu.

Náš zástupce za oddělení plynů
je proti krvavé frázi, násilnému činu
(a v chlorohořčičném plynu 30 tun obchod měl).
Je proti národním štvanicím a hmotaření
(a zvláštní plyn má, jenž za slzení
rozruší plíce a jméno Pax 14 obdržel).

Jsme proti všem, kdož válkou ohrožují svět
(plyn je však plyn, a nevrhá-li jed,
jsme napospas šéfu zuřivému).
A tak ať žije Locarno, ať žije Ženeva
(a smrtonosných plynů vražedná poleva)
a pokoj,
na zemi pokoj všemu.

Simplicus 1, č. 15, str. 8, 3. května 1934

Georg Mannheimer

PROFESOR POLITIKA

Nu, pánové, teď člověk zažije
jen řeči o krizi demokracie.
A přece mnohý již přišel věc na tu,

že běží jen o krizi demokratů.
To jsou tací, kdož nedovedou včas
kráčet s dobou svou dále zas.
Ztraceni ve snách, pozdě procitnou,
chybí jim rozhled, čich a triky.
Poslyšte tedy metodu mou,
jsem přece profesor politiky.

Z domova byl jsem — abych tak prál —
německý demokrat a liberál.
To dneska nebude nejlépe zníti, —
kdo chce však stoupat, stupeň musí míti.
Stupeň, toť počátek. K stoupání pak
ledacos ještě jiného třeba však.

Především — toho se nejsnáze vzdáš —
v programu nejhorší zavazadlo máš.
Nejlépe tomu, když po jiných plove.
(Jsou ještě bohudík tulpasové.)
Proto jsem, stoupaje, způsobem plyným
předal tu zbytečnost na záda jiným.
Liberála a demokrata . . . kousek po kousku
nechal jsem vzadu, jak papír na housku.
Také svou konfesi bez výkonů.
Můj praotec byl totiž z Libanonu.
Co bylo mi po tom? Vždyť jsem pospíchal
a na předsudky jsem se vykašlal.

Když někdo slabší v cestě mi byl,
tak jsem ho prostě rovnou odpravil.
Před silnějšími jsem s úsměvem stával,
oddaně páteř svou ohýbával.
Až si mě jeden pod pažďí vzal:
. . . tak jsem se dostal obratně dál.

Krákory závistivců mne nezdrťí:
„Dnes nalevo, zítra vpravo se zavrtí,
dnes poctivcem tu, zítra tam chce být zván,
dnes Kelsen mu modlou, zítra Spahn,
pozítří Goebbels snad bude to už.“

Jsem hotový muž.

Co je mi po tom?
Jsem profesor . . . vizte, nářek je mánie:
Kde je tu krize demokracie?

Simplicus 1, č. 18, str. 6, 24. května 1934

Str. 193 *Politická píseň*. Simplicus 1, č. 11 (5. dubna 1934), str. 2 (*Sp*). Báseň parafrázuje výrok studenta Brandera z pijácké scény v Auerbachově sklepe z prvního dílu Goethova Fausta. Tohoto výroku Neumann volně užil už dříve v prvním čísle Českých zpěvů (*Politická píseň ošklivá je píseň . . .*).

19/20 sazí, / jedna *SM*] sazí: / Jedna *Sp*.

Str. 194 *Stavisky*. Simplicus 1, č. 12 (12. dubna 1934), str. 9 (*Sp*). Podepsáno S. K. N. K básni podnítila Neumannova aféra, která propukla na přelomu roku 1933 a 1934 poté, co se provalily obrovské finanční podvody Sergeje Alexandra Staviského, dobrodruha velkého formátu. Stavisky si svým osobním kouzlem získal přístup do nejvyšších francouzských společenských kruhů, vládních i bankovních, a díky trestuhodným nedbalostem příslušného aparátu se mu podařilo vyzískat podvodně více než půl miliardy francouzských franků. Skandál se stal evropskou senzací, zpracovanou několikrát i literárně. Srov. také knihu E. Basse, *Divoký život Alexandra Staviského* (1934).

8 národ *SM*] nárok *Sp*; 10 Aj u sta *SM*] Aj, u sta *Sp*; 15 či *SM*] nebo *Sp*; za veršem 30 následuje v *Sp* sloka:

Aj, u sta hromů,
tisíce ramen
už tu máš.
Nesem ti z lomu
nejtvrďší kámen
na rubáš!

Str. 196 *Chvála korupce*. Středisko 4, 1934—1935, č. 2 (červenec až srpen 1934) str. 41 (*St*).

11 Úžasný *SM*] Úžasný *S*; 16 roje zčernalých letavic *SM*] roje letavic *St*; 18/19 dokonáno / a nechce složiti *SM*] dokonáno, / nechce však složiti *St*; 21/22 strome, nejrozvětvenější / nad naší bídou *SM*] strome nejrozvětvenější, / nad naší bídou *St*; 25 mučíc a zaučujíc *SM*] zaučujíc a mučíc *St*.

Str. 198 *Muž, jenž se chvěje*. Simplicus 1, č. 11 (5. dubna 1934), str. 4 (*Sp*), kde jako autor uveden Elemia, jako překladatel -n.

39 V každické chvíli *SM*] V každé chvíli *Sp*; 44 tu k zemi *SM*] tu dolů *Sp*.

Str. 200 *Píseň o hodném muži*. Simplicus 1, č. 21 (14. června 1934), str. 4 (*Sp*), kde jako autor uveden Petr Elemia, jako překladatel -n.

15 Kdo přítel děl? *SM*] Kde přítel šel? *Sp*; 16 Kdo] Kde *Sp*; 23/24 nevidím, / tak *SM*] nevidím. / Tak *Sp*; 36 všechno *SM*] všechno *Sp*.

Str. 202 *Život do odvolání*. Simplicus 1, č. 9 (22. března 1934), str. 11 (*Sp*), kde jako autor uveden Peter Elemia, jako překladatel -n.

4—6 tvoří v *Sp* jeden verš; 17 železného. *SM*] ocelového! *Sp*; 20/21 Krupp / a ostatní *SM*] Krupp. / A ostatní *Sp*.

Str. 204 *Rockefellerovský song*. Simplicus 1, č. 13 (19. dubna 1934), str. 7 (*Sp*), kde jako autor uveden Andrea, jako překladatel -n; v obsahu *SM* s názvem *Song rockefellerovský*.

10 od letadla *SM*] od létadla *Sp*; 39 bída *SM*] nouze *Sp*.

Str. 206 *Song bulvární krysy*. Simplicus 1, č. 14 (26. dubna 1934), str. 7 (*Sp*), s názvem *Žpěv bulvární krysy*. Podepsáno -n. Báseň adresoval Neumann novináři a politikovi Jiřímu Stříbrnému (1880—1955), po I. světové válce ministru prvních čs. vlád, od roku 1920 místopředsedovi čs. strany socialistické, za niž byl poslancem; v roce 1926 založil vlastní stranu slovanských národních socialistů (jejími tiskovými orgány byly Polední list a Expres), přejmenovanou 1930 na Národní ligu, která o pět let později splynula s národně demokratickou stranou ve fašizující Národní sjednocení. Jméno Stříbrného figurovalo v řadě politických afér a Neumanna k básni inspiroval Stříbrného výrok v jednom z jeho článků, že není revolver, ale kanón.

Str. 208 *Sypejte ptáčkům*. Lidové noviny 43, č. 74 (10. února 1935), příloha str. 3, s názvem *Sypeme ptáčkům*.

Str. 208 I (Krásné jsou sněhy...).

Str. 217 GO ŽIVOT DAL

Str. 219 *Ano nebo ne*. Lidové noviny 42, č. 607 (2. prosince 1934), str. 1 (*LN*).

8 přežvýkavce] přežvykavce *LN*; 10 posezení *SM*] posedění *LN*.

Str. 220 *Odliv*. Listy pro umění a kritiku 2, č. 5 (12. dubna 1934), str. 103, s názvem *Když myopické naše zraky lidské...* (*LUK*).

3 ven jak...nostalgické *SM*] ven, jak...nostalgické, *LUK*; 6 den *ed.*] den, *SM*, *LUK*.

Str. 221 *Smích*. Simplicus 1, č. 8 (15. března 1934), str. 2.

Str. 222 *Báseň*. Almanach Kmene 1934—1935, str. 29—30 (AK). — Báseň byla odpovědí na stejnojmenné verše Josefa Hory z jeho sbírky *Bouřlivé jaro* (1923), které tiskneme na závěr této poznámky.

20 ji SM] jí AK; 28 básníci SM] lyrici AK; 30 stojí nade vším SM] stojí a roste AK.

BÁSEŇ

Jako kopací míč mezi očima diváků
měla by kroužiti báseň, obdivovaná všemi.
Tak jako nohy Isadory Duncanové,
té tanečnice.
Tak jako pilot, jenž slétl se svým strojem
na náves mezi zvědavce.
Siréna houká, na cestu se dává
loď v oceán.

Ó, kéž bys unesla, má básni, tolik duší
a obzor jako moře před nimi prostřela!
Buď jako žena, jež se navrátí z procházky
a tisíc pohledů si z těla setřese,
než najde sebe.
Buď jako dělník, z jehož dlaní
píjí ti ostatní a jedí.
Buď jako Mikuláš Lenin. Nenávidějí ho,
ale mysliti na něho musí.
I mrtev, bude je soudit.

Str. 224 *Pašije*. Rozhledy po literatuře a umění 4, č. 8 (28. března 1935), str. 61.

Str. 225 *Ortodoxní Židé*. Přítomnost 11, č. 16 (18. dubna 1934), 3. strana obálky. Knižně poprvé v Československé cestě I (ČC).

1/2 rituální, / jak SM] rituální / jak ČC; 9 ztlumeně SM] tlumeně ČC.

Str. 226. *Nezaměstnaný*. Lidové noviny 43, č. 329 (3. července 1935), str. 1.

Str. 229 *Ocúny*. Lidové noviny 42, č. 491 (30. září 1934), str. 1 (LN), s názvem *Ocúny a básníci*.

4 jedovatí snem LN] jedovatí, snem SM; 15 lyrikou soumrak zdobí. SM] lyriky zářijové. LN; 17/18 milovali / v soumraku mezidobí. SM] milovali, / ocúny nečasové. LN.

Str. 230 *Tel Aviv*. Středisko 4, č. 5 (prosinec 1934), str. 140 (*St*).
19/20 zapomněl, / tisíce *SM*] zapomněl. / Tisíce *St*; 24 u Tel Avivu
St] v Tel Avivu *SM*.

Str. 232 *Žmije*. Lidové noviny 43, č. 113 (3. března 1935), str. 1 (*LN*).
16 nabobtnává *SM*] nabotnává *LN*.

Str. 234 *Laskavá náhoda*. Lidové noviny 42, č. 645 (23. prosince 1934),
str. 1 (*LN*).
17 měsíc nebo *SM*] měsíc? Nebo *LN*.

Str. 235 *Funus*. Lidové noviny 41, č. 143 (19. března 1933), str. 1
(*LN*).

8 ječí tu naříkačky *SM*] ječí ty naříkačky *LN*; 21 naskýtá *SM*]
naskytá *LN*; 24 zlý *SM*] spanilý *LN*.

Str. 236 *Odpověď*. Lidové noviny 41, č. 39 (22. ledna 1933), str. 1
(*LN*). — Neumann zde reagoval na báseň Olgy Scheinpflugové
Lidská, uveřejněnou v témže listě v č. 20 z 12. ledna 1933, str. 1;
otiskujeme ji na závěr naší poznámky.

2 zapřisaháš *SM*] zapřisaháš *LN*; 10 často jen *SM*] lidé jsou *LN*;
11 parnasie, vykvetlá nad ně, *SM*] parnasie vykvetlá nad ně *LN*.

LIDSKÁ

Kristus je spasen a už nekrvácí,
za jeho bolesti se modlit netřeba,
jen za právo bližních, za život a práci,
by udělal ráj ze země bez chleba.

Milovat jednoho, to srdci nedá víc
než slzy, krev a jed a muka mánie,
rozdat se v kousíčkách pro sto a pro tisíc,
jichž losy propadly, jichž oheň zhaslý je.

Milovat jednoho, to srdce vysílí,
raděj je rozdávat na milióny stran,
snad kdybychom to trochu zkusili,
i každý z nás by byl víc milován.

Milovat jednoho, to dávno nestačí,
a z klasu jednoho se málo zrna sklídí,
zasévat květy místo bodláčí
a milovat lidi!

Str. 237 *Žena*. Lidové noviny 41, č. 169 (2. dubna 1933), str. 1 (LN), s názvem *Růst*.

2 <a> proto R; 3 <své> svá R; 6 <sluneční> přijímá sluneční R; 14/15 vláhy. / Měkoučkým SM] vláhy, / měkoučkým LN, R; 18/19 zřejmě / i žal LN] zřejmě, / i žal R; 20 <pnu se však vzhůru> rostu však R; 23/24 jdete: / Zas R] jdete: / zas S.

Str. 238 *Hrdina*. Lidové noviny 43, č. 172 (4. dubna 1935), str. 1. K básni inspiroval Neumanna osud německého emigranta inženýra Formise, který si vybudoval v Záhoří u Svatojanských proudů tajnou protihitlerovskou vysílačku; v lednu 1935 byl zavražděn německou fémou.

Str. 239 *Nikdy nemusiti...* Lidové noviny 43, č. 22 (13. ledna 1935), str. 1.

Str. 240 *Poezii*. Lidové noviny 43, č. 165 (31. března 1935), str. 1 (LN).

1 Myslím, že rozejdu se] Být mladší, rozejdu se LN.

Str. 241 *Poděkování Sovětskému svazu*. Mladá garda 6, č. 10 (3. června 1935), str. 2 (tištěno bez velkých písmen). Verše doprovázela redakční poznámka: „Otiskujeme z nové krásné knihy básní St. K. Neumanna *Srdce a mračna* báseň, která tvoří její závěrečnou část. Doporučujeme ji soudruhům jako jeden z nejlepších materiálů k letnicovým slavnostem pracující mládeže.“ Báseň byla přetištěna též ve sborníku SSSR v československé poezii, 1936.

Str. 249 BÁSNĚ Z ČASOPISŮ A SBORNÍKŮ

Na rozdíl od předchozích básnických svazků naší edice je v tomto případě počet básní knižně nepublikovaných mnohem vyšší, a to především zásluhou Lídy Špačkové, v jejímž archívu je dochována obsáhlá složka rukopisů z tohoto období. Vzhledem k různé povaze materiálu jsme pokládali za účelné rozčlenit ho do oddílů Básní z časopisů a sborníků a Básní z rukopisu, protože na rozdíl od veršů, které zůstaly v ru-

kopise, se básním určeným k zveřejnění dostalo definitivnější autorovy redakce. Neumann zde postupoval podobně jako při přípravě Lásky: opatřil básně titulem, pokud v rukopise chyběl, odstranil případné data i jiné údaje, situující je do určité doby či konkrétní situace, a velká písmena v pádových tvarech osobního zájmena *ty* změnil na malá. Tyto zásahy patřily k proměně textů ze soukromého poselství v básně určené veřejnosti.

Jednotlivá čísla uvádíme v chronologickém pořadí, v jakém vycházela, což nám ve zkratce umožňuje sledovat proměny Neumannovy poetiky od období spojeného ještě s Rudými zpěvy (*Venkovské verše*) k Lásce a přes Srdce a mračna až k Sonátě horizontálního života.

Své příspěvky publikoval Neumann nejčastěji v Lidových novinách (LN) a v týdeníku Simplicus (Sp), ojediněle v Reflektoru (Rf), Rudém právu (RP), v časopise Lázně Poděbrady a konečně ve sbornících F. X. Šaldovi (který, „s kruhem přátel uspořádal Josef Hora“), Mahenovi (připravili František Halas a Jiří Žantovský), v Milostném almanachu Kmene pro jaro 1933 (redigovala Libuše Vokrová) a ve sborníku U vrbiček, který v létě 1934 vydal Vincy Schwarz. Jiná je situace básně *Odpověď básníkovi*. Neumann ji za svého života nepublikoval, není doložena ani rukopisem. Poprvé ji otiskla Lída Špačková v Písničkách, satirách, epigramech, 1954 (což je 23. svazek básnickových Sebraných spisů poválečného vydání v Čs. spisovateli); tamtéž publikovala vydavatelka i *Hymnu nezmarů*, *Spisovatelskou* a *Dekadenta*. Báseň *Se šibeničním humorem* vyšla knižně poprvé ve svazku Z intimní poezie 1925—1947 (vydal Karel Brož v Praze 28. června 1948), od 2. vydání Lásky ji Lída Špačková zařazuje do závěrečného oddílu Z pozůstalosti. Oba výbory, Z intimní poezie 1925—1947 (IP) i Písničky, satiry, epigramy (PS), stejně jako pozdní opisy rukopisů (S), registrujeme v různoctení jen tehdy, liší-li se jejich znění od pramenů základních, tj. raných opisů (O), rukopisů (R) a časopiseckých otisků.

Kromě výše uvedených publikací zařadil Neumann několik básní také do svých prozaických knih, které vyšly v těchto letech, do prvního dílu Československé cesty (*Mapa, Zpěv shůry, Bratislavská meditace*) a do románu Zlatý oblak (*Svoboda je křehké kvítko... a Velký táborák*), na které zde pouze odkazujeme.

Technickým nedopatřením se stalo, že do tohoto oddílu nebyla pojata báseň *V nemoci*, publikovaná s údajem *Rachov, červen 1933* v Rozhledech po literatuře a umění (roč. 3, č. 2, str. 9, 15. února 1934); otiskujeme ji proto na závěr této poznámky.

Starosti, nohy, všechny věci lidské
v posteli tiše odpočívají.

Po stěnách na zahradě fantastické
myšlenky v květech tajně dřímají.

Po vlahém moři možno takto plouti,
když za bezvětrí všecko umdlelo.
Ledaže bys mi chtěla přitisknouti
ledová ňadra dlouze na čelo.

Zvou hory tě, svět rozkoší a bázní,
jenž pro vteřiny štěstí nám tu zbyl.
Mě mdloba jímá jako v teplé lázni,
když mizí život z otevřených žil.

Zatímco zíráš na oblak, jenž pádí,
a nepokojně bloudíš jarním dnem,
mně lhostejno vše, jen když klid mě hladí
ke spánku hedvábným svým pocelem,

a kdyby spánek ten se ve smrt řítíl,
jak schnoucí stvol bych prostě umíral
a v klidu tom bych ani nepocítil,
že ztrácím vše, co jsem tu miloval.

Str. 251 *Venkoušské verše*. Reflektor 2, č. 2 (15. ledna 1926), str. 15.
Podepsáno *Karel Bedrna*.

Str. 253 *Se šibeničním humorem*. Rudé právo 9, č. 43 (19. února 1928),
Dělnická besídka str. 2 (RP). R (1 list, 21 cm × 34 cm, strojopisná
kopie na rubu neurčeného rukopisu, v údaji za básní *jaro 1927* je první
slovo dopsáno perem, druhé tužkou). Báseň reagovala na pozdrav,
který Neumannovi poslal z Korsiky malíř Otakar Nejedlý. — RP, R;
IP, S.

21 Leč prostřednost se brzy R] Prostřednost se však brzy IP; 22 jiné
R] jedné IP; 24 leč nikde se tak R] nikde se však tak IP.

Str. 255 *F. X. Šaldovi*. Sborník F. X. Šaldovi. 1932, str. 108.

Str. 256 *Jiřímu Mahenovi*. Mahenovi. Sborník k padesátinám. 1933,
str. 137.

Str. 257 *Blahopřání*. Lidové noviny 41, č. 1 (1. ledna 1933), str. 1 (LN). O (s označením XXXIV), R (1 list, 17 cm × 21 cm, strojopis, bez názvu, se soukromým přepisem za básní); v O a R v záhlaví údaj K 16. září 1926. — LN, O, R; S.

9 Také však bouře LN] Leč také bouře O, R] Však také bouře S;
11 bys měla pro vše jemný sluch LN] a abys měla pro vše sluch O, R.

Str. 258 *V mrazivé noci*. Lidové noviny 41, č. 78 (12. února 1933), str. 1.

Str. 259 *Víno*. Milostný almanach Kmene pro jaro 1933, str. 66—67 (MAK), s doprovodem kresby Toyen. Koncept básně je dochován ve dvou různých strojopisných exemplářích: R₂ (1 list, 21 cm × 30 cm, korigováno perem, nad titulem inkoustovou tužkou XIV, při levém horním okraji červenou pastelkou otazník), R₁ (1 list, 17 cm × 21 cm). — MAK, R₂, R₁; S.

6 již MAK, R₁] už R₂; 9 Nechutná, chutná MAK] Nechutná chutná R₁] Nechutná — chutná R₂; 20 Jak ... rád. MAK, R₁] Já ... rád! R₂] Jak ... rád! S.

Str. 260 *Návrat špačků*. Simplicus 1, č. 7 (8. března 1934), str. 2

Str. 261 *Hymna nezmariů*. Simplicus 1, č. 11 (5. dubna 1934), str. 5.
Podepsáno — n.

Str. 262 *Buď pozdravena voda léčivá...* Lázně Poděbrady 11, č. 8 (13. května 1934), str. 4. Titul doplnila editorka. V listu je reprodukována básníková poděbradská fotografie s poznámkou, že Neumann vepsal následující báseň do lázeňské pamětní knihy.

Str. 263 *Večerní slavnost v parku*. Lidové noviny 42, č. 427 (26. srpna 1934), str. 1.

Str. 264 *Spisovatelská*. Sborník U vrbiček, 1934, str. 14.

Str. 265 *Dekadent*. Sborník U vrbiček, 1934, str. 16. Titul doplnila editorka.

Str. 266 *Iluze*. Lidové noviny 42, č. 440 (2. září 1934), str. 1.

Str. 267 *Vrabci na plotě*. Lidové noviny 43, č. 152 (24. března 1935), str. 1.

Str. 268 *Odpověď básníkovi*. Knižně poprvé v *Písničkách*, satirách, epigramech, 1954, s datací 1935 a s poznámkou editorů: „Báseň je psána Fr. Halasovi, který ve společnosti generála Medka prohlásil, že Neumanna už dávno vymazal ze svého srdce.“

Str. 269 BÁSNĚ Z RUKOPISU

Básně z rozmezí let 1925—1930 obsažené v tomto oddílu představují ucelený soubor, paralipomena ke sbírce *Láska*.

Důvody, které Neumanna vedly k tomu, aby některé verše nechal mimo *Lásku*, byly různé. Většinu patrně pokládal za projev příliš soukromý, jiné se neuplatnily z kompozičních důvodů, další snad neobstály při autorově kritickém hodnocení.

I když Neumann při přípravě veršů pro publikaci většinou do vnější podoby rukopisů zasahoval, musíme ji my pochopitelně nechat beze změny: nedoplňovali jsme tituly (v poznámkovém aparátu a v obsahu uvádíme tyto básně prvním veršem v závorce), ponechali jsme údaje o době či místě vzniku básní (údaje doplněné dodatečně registrujeme však pouze v aparátu). Formální shodnost jsme zavedli do Neumannova způsobu psaní datace; rušíme jeho občasný zvyk psát datum ve zlomku, číslice měsíců sjednocujeme na arabské a nezachováváme ani zkrácené psaní letopočtu. Respektujeme ovšem psaní velkých písmen ve tvarech zájmena ty, tvůj (případně s kolísáním).

Sestavování oddílu bylo spojeno s problémem zachování chronologie, vzhledem k tomu, že podstatná část rukopisů není datována. Nemohli jsme se spolehnout na jejich řazení v rukopisné složce archívu Lídy Špačkové, kde během let evidentně docházelo k bezděčnému přehození listů. Nebylo spolehlivé ani několikeré dodatečné číslování básní, pořizované patrně k různým edičním účelům. Vycházeli jsme tedy především z básnickovy vlastní datace a z dalších, například místních údajů, které k ní připojil, z přípisů a sdělení soukromého rázu, nesouvisejících s vlastním básnickým textem, ale začleňujících jej do určitého časového kontextu (v takovém případě otiskujeme toto sdělení v poznámkovém aparátu nebo — podle míry privátnosti — tu na ně alespoň upozorňujeme), nebo z reálií a věcných či životopisných souvislostí v textu samém. Vodítkem nám dále bylo pořadí básní ve složce *O*, pořízené nedlouho po jejich vzniku, v některých případech jsme se mohli opřít o autorovo vlastní číslování, vedené záměrem vytvořit cyklus několika básní, sestavených jak z veršů zařazených později do některé sbírky, tak z těch, které zůstaly jen v rukopise. Pokud nedošlo k zveřejnění celého tohoto cyklu a byla publikována jen některá z jeho básní, stalo se datum časopiseckého otisku vodítkem i pro řazení ostat-

ních; srovnáním máme totiž doloženo, že pouze ojediněle byla větší časová vzdálenost mezi vznikem básně a jejím časopiseckým zveřejněním. Pozornost jsme věnovali i vnější podobě rukopisů, tj. kvalitě a formátu papíru i typu psacího stroje, kterých Neumann v dané době užíval.

Výchozím textem převážně většiny básní tohoto oddílu je jejich rukopisné znění (*R*), u čísel, která byla zařazena do složky prvních opisů (*O*), tento jejich text, neboť zde básník provedl už první redakci. Některé z básní vyšly knižně poprvé až po Neumannově smrti ve výboru *Z intimní poezie 1925—1947* (*IP*), jehož text přejala Lída Špačková od 2. vydání *Lásky* (1950) jako její závěrečný oddíl s titulem *Z pozůstatosti*. (*IP* je tedy — až na některé zanedbatelné difference v interpunkci — totožné se zněním v posledním oddílu *Lásky*, který proto zvlášť neevidujeme). Jsou to básně *Schovávej ty veršíky mé...*, *K půlnoci je. Vlak je smutný...*, *Ó drahá, mně někdy již nestačí...*, *A říkávám si denně...*, *Kolika básníkům vdechl jsem do mozku...*, *Písníčka jako z Jindřicha Heina*, *Snad je to jen mé zdání...*, *Proč rozum mám a proč mám, drahá, Tebe...*, *To víš, jsou vzpomínky, když léta tíží hlavu...*, *Jen jedno jaro v životě jsem ztratil...*, *Básničku k svátku chceš, má drahá ženo?*...

V různocteních také v těchto případech registrujeme *IP* stejně jako *S* (torzo strojopisných opisů Neumannových básní porízené Lídou Špačkovou po roce 1947) pouze tehdy, liší-li se jejich znění od ostatních základních pramenů (*O*, *R*).

Str. 271 (*K půlnoci je. Vlak je smutný...*). *O* (s označením *IV*, kor. perem), *R* (1 list průklepového papíru, 21 cm × 33,8 cm, psáno inkoustovou tužkou), v obou zněních se stejnou datací. — *O*, *R*; *S*.

10 už *oO*] již *O*, *R*.

Str. 272 (*Jsi jak propast mlčelivá...*). *O* (s označením *V*), *R* (1 list, 20,9 cm × 33,5 cm, strojopis). — *O*, *R*; *S*.

3 klidna být jak oblak *O*] klidna jako oblak *R*; 7 Ale jen ty *O*] Ale ty jen *R*; 11/12 mluvit, /slovem *O*] mluvit /slovem *R*; 18 V duchu *R*] v duchu *O*; verše 21—24 v *S* chybějí.

Str. 274 (*Schovávej ty veršíky mé...*). *O* (2 listy, s označením *VI*, kor. perem), *R* (1 list, 20,9 cm × 33,5 cm, strojopis kor. zelenou pastelkou). — *O*, *R*; *S*, *IP*.

4 do destiček *O*] do destiček *R*; 8 leč *R*] však *S*, *IP*; *podtržení slov* jen tvou v *R* je v *O* *škrtnuto*, v ostatních zněních není zavedeno; 9 Přijde čas] Přijde den *R*] Přijde den *IP*, *S*; 17 přijde *O*] přijde *R*; 25/26 člověk, / hlavně *O*, *R*] člověk / hlavně *IP*, *S*; 28 <ve své> v kritickém svém *R*;

31 budeš *oO*] chceš-li *O*, *R*; 44 řezat křehký] řezat v křehký < *m* > *R*] řezat v křehký *IP*.

Str. 276 (*Vzpomínku a pozdrav sterý. . .*). *R* (přibližně 4,6 cm × 5 cm, psáno inkoustovou tužkou na útržek pohlednice s tiskem Benešov-náměstí, podtrženým básníkovou rukou).

Str. 277 (*Ó Lído, jehňátko, má sladká láska tajná. . .*). *O* (s označením *X*, kor. perem), *R* (1 list, 17 cm × 21 cm, strojopis). V *R* v záhlaví básně údaj *V noci po Lysistratě* (v *O* škrtnut perem), za básní datace *Únor 1926*, doplněná tužkou (v *O* chybí). v *S* v záhlaví *Po Lysistratě*, za básní 1926. — *O*, *R*; *S*.

Str. 278 (*Vím, že jsem ti jen jako tisíc jiných. . .*). *O* (s označením *XII*, kor. perem), *R* (1 dvoulist, 16,5 cm × 20,8 cm, strojopis, psáno na první straně). — *O*, *R*; *S*.

3 leč *O*, *R*] však *S*; 11 vzplane *O*, *oR*] plane *R*; 15 jasný] jarní *R*; 17 Tvůj sladký obraz *O*, *R*] < Tvůj sladký obraz > Tvůj obraz sladký *S*; 18 jen oči, *oO*] leč oči, *O*, *R*] oči však *S*; 19 ó, *O*, *R*] ach, *S*; 20 u slov svůj obrázek zrušeno v *O* podtržení přejaté z *R*.

Str. 279 (*Tys mi tak hrozně daleko. . .*). *O* (s označením *XIV*, kor. perem), *R* (1 list, 16,5 cm × 20,8 cm, strojopis). Níže srov. pozn. k básni *Aspoň za něco již děkuji ti. . .* — *O*, *R*; *S*.

11/12 oněmím, / a zase *ed.*] oněmím / a zase *O*, *R*.

Str. 280 (*Stokráte jsem si řekl již. . .*). *O* (s označením *XV*), *R* (1 list, 16,5 cm × 20,8 cm, strojopis). Dále srov. pozn. k následující básni *Aspoň za něco již děkuji ti. . .*

Str. 281 (*Aspoň za něco již děkuji ti. . .*). *O* (s označením *XVI*, kor. perem), *R* (1 list, 16,5 cm × 20,8 cm, strojopis). V *R* na rubu tužkou psaná poznámka L. Špačkové: *XVII—XX napsány v sobotu 20. 2., dostala 22. 2. 1926 se podle řazení v rukopisné složce týká pravděpodobně básní Nardi gras, Tys mi tak hrozně daleko. . ., Stokráte jsem ti řekl již. . .* — *O*, *R*; *S*.

1 již *O*, *R*] už *S*.

Str. 282 (*Viš, drahá, že si už nedovedu. . .*). *O* (s označením *XXI*, kor. perem), *R* (1 dvoulist, 16,5 cm × 20,8 cm, strojopis, psáno na první straně). — *O*, *R*; *S*.

1 že si už *oO*] že už si *O, R*; 5 již *O, R*] už *S*; 7 pro tebe *oO*] pro Tě *O, R*; 9 ženo drahá, *oO*] Lidko drahá, *O, R*.

Str. 283 (*To je dnes hluku v zahradách...*). *O* (s označením *XXII*, pův. *XXIII*, kor. perem), v *R* (1 list, 10,5 cm × 17,3 cm, strojopis) s titulem *S dovolením epigram* a s údajem *Na Bílou sobotu v 5 hodin ráno* (obé též v *O*, kde škrtnuto). — *O, R*.

Str. 284 (*Sám sedím v pokoji tichém...*). Text dochován pouze v *O* (2 listy, s označením *XXII*).

5 nezešílel *ed.*] nesešílel *O*; 15 v *O* škrtnuta tužkou věta: A za dvěma dveřmi pobroukává si k práci mladá bytost, která mě zbožňuje, až to bolí; 30 < Prosím-li Tě? > Prosím-li Tě!? *O* 45 < vzdálená? > vzálená! *O*.

Str. 286 (*Jen minut několik to dneska bylo...*). *R* (1 list, 17 cm × 21 cm, přeložený do osmerky, psáno na první straně inkoustovou tužkou; pod údaj *Pondělí* v záhlaví básně doplněno obyčejnou tužkou *Sjezd 28. 4. 1926*). — *R; S*.

6 ochoten...*R*] ochoten. *S*.

Str. 287 (*Ó drahá, mně někdy již nestačí...*). *O* (s označením *XXV*, pův. *XXVI*, kor. perem), v *R* (1 list, 21 cm × 34 cm, strojopis) v záhlaví básně údaj *Květen 1926* (též v *O*, kde škrtnut). — *O, R; IP, S*.

1 mně někdy již *O, R*] mně již někdy *IP, S*; 2 pro tebe o lásce zpívat *oO*] pro Tě o své lásce k Tobě zpívat *O, R*; 3 zpupnému srdci *oO*] mé zpupné srdce *O*] v *R* jako v *oO*; jest *O, R*] je *IP, S*; 5 zabušit *oO*] zabušiti *O, R*; 6 i po kraji *oO*] a po kraji *O, R*; 7 chce se mi *O, R*] chce se mu *IP, S*; 8 na drahou hlavu *oO*] na milovanou hlavu *O, R*; 9—10 a písním bylo by vyprávět / každému jednotlivci a všemu davu *O, R*] a písním dát vyprávět celému davu *IP, S*; 12 do propasti *O*] do propastí *R*; 19 vzdorující bída *oO*] vzdorná, k vzpouře jdoucí bída *O, R*; 21 a chorál největších by duněl do slunka *oO*] a chorál největších by duněl jak Moskva matuška *O, R*] a chorál největší by duněl do slunka *IP, S*; 22 Li-dun-ka Li-dun-ka Li-dun-ka *oO*] Li-duš-ka Li-duš-ka Li-duš-ka *O, R*; 23 zvony se srdcem by slavně splývaly, *oO*] zvony, srdce moje, rytmy Internacionály *O, R*; v *R* za veršem 27 následuje řada pomlk, která je v *O* škrtnuta; v *O* verše 33—35 chybějí, jde patrně o ztracený list.

Str. 289 (*Včera jsem ti slíbil, že už budu hodný...*). *O* (s označením *XXVII*, pův. *XXVIII*, kor. perem), *R* (1 list, 16,8 cm × 21 cm, strojopis); v *R* za údaj *V úterý* v záhlaví básně dopsáno inkoustovou tužkou

16. 6., v *O* je tento údaj, doplněný o letopočet 1926, škrtnut. — *O*, *R*.
4 znova vzrůstá však *oO*] znova však vzrůstá *O*] v *R* jako v *oO*.

Str. 290 (*Žlé prý máš oči, které mě zničí. . .*). *O* (s označením *XXVIII*, pův. *XXIX*, kor. perem), v *R* (1 list, 16,7 cm × 21 cm, psáno inkoustovou tužkou) za básní doplněn obyčejnou tužkou údaj *Léto 1926*. — *O*, *R*; *S*.

3 Pro mě *O*, *R*] Pro mne *S*; 6 díváš se *O*, *R*] se díváš *S*.

Str. 291 (*S tou krásnou básní o dvou slokách něžných. . .*). *O* (s označením *XXXVI*), *R* (1 list, 14,5 cm × 22,7 cm, se stejnou datací jako v *O* psáno perem na rubové straně papíru s hlavičkou sekretariátu KSČ). — *O*, *R*; *S*.

2 kterou *O*, *R*] které *S*; 8 má rád *O*] rád má *R*; 11 Och *O*, *R*] Ach *S*; <hrdliček> zobáčků *R*; 12 <zobáčků> hrdliček *R*; na pohlazení! *O*, *R*] na pohlazení. *S*; 13 Leč, drahá, *O*, *R*] Má drahá, *S*; 19 v *S* slova právě rozvil nejkrásněji *nepodtržena*.

Str. 292 (*Po všem tom věčném soužení. . .*). *O* (s označením *XXXVIII*), v *R* (1 list, 10,5 cm × 24,2 cm, psáno inkoustovou tužkou) doplněn za datací v záhlaví básně letopočet 1926. — *O*, *R*; *S*.

4 <se> si nešvim *R*; 6 hlavu <, > : *R*.

Str. 293 (*Půldruhého roku býti Lídin. . .*). *R* (13,7 cm × 18 cm, psáno inkoustovou tužkou na první a třetí straně dopisního papíru); na rubu čtvrté strany v levém horním rohu 1; toto číslování básníkovou rukou spolu s datací naznačuje následnost básní *A říkávám si denně. . .* (2), *Třesnutý mráz. A země kol se jiskří. . .* (3), *Kolika básníkům vdechl jsem do mozku. . .* (4), *Ó jižní révo má, na sever vyhoštěná* (5) a *Denně si vyčítám svou lásku a své touhy. . .* (6). — *R*; *S*.

4 snů! *R*] dnů! *S*; 17 < stejnou touhou > stejná touha *R*.

Str. 294 (*A říkávám si denně. . .*). *R* (13,7 cm × 18 cm, psáno tužkou na čtyřech stranách dopisního papíru); na první straně v levém horním rohu a na čtvrté straně v horní polovině číslice 2; dále srov. pozn. k předchozí básni. — *R*; *IP*, *S*.

7 leč marnivý *R*] marnivý však *IP*, *S*; 14/15 usouzeno / < by > s básníkem *R*; 17 Dni *R*] Dny *IP*, *S*; 20 leč nedosáhnou *R*] nedosáhnou však *IP*, *S*; 21 pryští *R*] pryští *IP*, *S*; 22 křišťály *R*] křišťály *IP*, *S*; 49 Leč moci *R*] Moci však *IP*, *S*; 53 křišťálem *R*] křišťálem *IP*, *S*; 56 kvítí, — *R*] kvítí. *IP*, *S*.

Str. 296 (*Třesutý mráz. A země kol se jiskří...*). R (1 list čtverečkovaného papíru, 9,8 cm × 12,6 cm, psáno tužkou); v levém horním rohu a na rubu listu číslice 3; dále srov. pozn. k básni *Půldruhého roku býti Lídín...*, zde na str. 409 — R; S.

12 pro mě R] pro mne S; 17 již R] už S; 19 hlučni R] hluční S.

Str. 297 (*Kolika básníkům vdechl jsem do mozku...*), R (13,7 cm × 18 cm, psáno inkoustovou tužkou na druhé, třetí a čtvrté straně dopisního papíru; na první straně v levém dolním rohu číslice 4; dále srov. pozn. k básni *Půldruhého roku býti Lídín...*, zde na str. 409. — R; IP, S.

8 všemi R] mnoha IP, S; 21 miji, R] míjí, IP, S; 22 leč s Tebou R] s tebou však IP, S; 29 povždycky R] provždycky IP, S.

Str. 299 (*Ó jižní révo má, na sever vyhoštěná...*). R (1 list, 21 cm × 16,9 cm, psáno inkoustovou tužkou na polovině přetrženého papíru, na jehož druhé části je text následující básně *Denně si vyčítám svou lásku a své touhy...*; na rubu listu číslice 5; dále srov. pozn. k básni *Půldruhého roku býti Lídín...*, zde na str. 409 R; S.

4 mně R] mi S.

Str. 300 (*Denně si vyčítám svou lásku a své touhy...*). R (1 list, 21 cm × 17 cm, psáno inkoustovou tužkou; v pravém dolním rohu číslice 6; dále srov. pozn. k předchozí básni a k básni *Půldruhého roku býti Lídín...*, zde na str. 409 — R; S.

7 leč div se R] div se však S.

Str. 301 *Písnička jako z Jindřicha Heina*. R (1 list, 10,5 cm × 19,5 cm, psáno inkoustovou tužkou). Nikoli poprvé se zde Neumann inspiroval Heinovým dílem, k němuž měl od mládí vřelý vztah. Jak napsal v Politické epizodě (1911), jeho verše překládal už na Borech, převody z jeho poezie otiskoval ve svých časopisech Nový kult a Letáky pro zpěváky a jimi se také podílel na výboru *Jindřich Heine* (1904), který vydal jako 4. číslo své Knihovny revolucionářů a které vyšly i v rozšířeném Výboru básní Heinricha Heineho (1924) v Komunistickém nakladatelství a nakladatelství. Motem z Heina uvedl Neumann rovněž svou publikaci *Socialismus a svoboda* (1909, Sp II) a v souvislosti s Nerudou (*Jan Neruda*, Lidové noviny 19, 1911, Sp III) a Macharem (např. *Nová česká poezie*, Pozor 14, 1907, Sp II, a *Básník občan*, Lidové noviny 22, 1914, Sp IV) připomněl několikrát Heinův vliv na vývoj české moderní poezie. Na básníkovu obranu vystoupil energicky také v polemice s Richardem Weinerem ve fejetonu *Kdo to chodí po hřbitově...*? (Lidové noviny 20, 1912, knižně *S městem za zády I*, 1922) a při-

hlásil se k němu nejen v dalším fejetonu *Oltář umění a nový patos* (Lidové noviny 21, 1913, knižně *Ať žije život*, 1920, Sp IV), ale i v několika básních, ať už jmenovitě, jako např. v *Apostrofě k 13. prosinci 1899* (Nový kult 2, 1899, B I), v básni *Volnými rytmy* (Omladina 6, 1900, též B I), ukazujících k Heinově básni Meergruß (z oddílu Nordsee v Buch der Lieder), nebo narážkou, jako v básni *V dešti* (Lidové noviny 20, 1912, též B II), do jejíhož textu začlenil vlastní překlad jedné strofy z Heinovy básně Weltlauf z oddílu knihy Romanzero, nazvaného Lazarus, nebo v básni *RSFSR* (Proletkult 1, 1922, knižně Rudé zpěvy, 1923, též B III), v níž připomněl Heinovo Konfession z Buch der Lieder, rovněž z oddílu Nordsee; Heinově památce konečně dedikoval také sbírku Sonáta horizontálního života (1937). K cyklu Traumbilder z knihy Buch der Lieder odkazuje i naše báseň. — *R; S, IP.*

2 s cizí, nevím jakou, ženou *R*] s cizí, nevím jakou ženou *IP, S*;
4 úštěpačně *R*] uštěpačně *IP, S*; 15 Smála jsi se, hovořilas. *R*] Smály
jste se. Hovořily. *IP, S.*

Str. 302 (*Má plachá královno . . .*). *R* (1 list, 23,2 cm × 29 cm, strojopis kor. inkoustovou tužkou). — *R; S.*

3 a 32 králování *R*] kralování *S*; 4 zamiloval! . . . *R*] zamiloval. *S*;
5 již *R*] už *S*; 6 platím — *R*] platím, *S*; 9 A přece, hleď *R*] A přece
hleď *S*; snadnější *R*] snadnějšího *S*; 20 sladký Tvůj obraz *R*] drahý
obraz tvůj *S*; 21 bledá moje *R*] moje bledá *S*; 26 námi, — *R*] námi, *S*;
27 leč *R*] však *S*; 31 Leč prosté dívky *R*] Prosté dívky *S.*

Str. 304 *Balada o mých strastech*. *R* (1 list, 21 cm × 34 cm, strojopis kor. inkoustovou tužkou, datace 20. 5. 1927 dopsána obyčejnou tužkou; též údaj na rubu červenou pastelkou). — *R; S.*

9 zpustlou *R*] pustou *S.*

Str. 306 (*To víš, jsou vzpomínky, když léta tíží hlavu . . .*). *R* (1 list, 16,9 cm × 20,8 cm, psáno po obou stranách inkoustovou tužkou, kor. tužkou obyčejnou; v záhlaví básně škrtnuta číslice II). — *R; IP, S.*

6 obrazy *oR*] hodnoty *R*; 11 Stará *R*] stará *IP, S*; 13 po těžkém zápasu a nedorozuměních *oR*] po těžkém zápasu, všem nedorozumění *R*] Po těžkém zápasu a nedorozuměních *IP, S*; 14 po sprchách studených, jež zmrazovaly něhu *oR*] po sprchách mrazivých, jež krušily mou něhu *R*; 15 po skepsi leptavší v mých pastelových sněních *oR*] po červu skepse zlé, jenž hlodal tak v mém snění *R*; 19 nyní *R*] nyní *S*; 23 rozpučely *R*] rozpučely, *S*; 24 dění, — *R*] dění, *IP, S*; 28 tu *IP, S*;] Tu *R*; 32 já *IP, S*] Já *R*; 33 leč *R, S*] však *IP*; 36 přijde *R*] přijde *IP, S.*

Str. 308 (*Snad je to jen mé zdání...*). R (1 list, 20,8 cm × 33,7 cm, strojopis kor. perem, ojediněle inkoustovou tužkou, již je doplněna také datace *Srpen 1927* za básní. — R; IP, S.

4 již R] už IP, S; 9 láská R] laská IP, S; 10 a s těmi R] s těmi IP, S; již R] už IP, S; 11 cudnou R] plachou IP, S; 12/13, tedy, / teď, R] tedy / teď IP, S; 19 upěnlivé R] úpěnlivé IP, S; 21 již R] už IP, S; 30 jízlivými R, IP] jízlivými S; 31 Leč R] Však IP, S; 32 ve Tvém R, S] v tvém IP; 37 ve Tvé náruči. R, S; ve tvém náruči. IP; 39 vzpomínati... R] vzpomínat... IP, S; 40 Leč o Tebe R] O tebe však IP, S; 41 snad R, S] teď IP; 51 ach oR] ó R; 54 bouři IP, S] bouří R; 57 vždycky R] vždy IP, S; 58 chlap! R] chlap. IP, S; 62 naše sladké milování R] naše milování IP, S; 66 hoři! R] hoři. IP, S; 71 Marně ed.] marně R, IP, S; 71/72 nezpívala, / a marně R] nezpívala / a marně IP, S; 72/73 zápasí — / Ty: R] zápasí: / ty: S] zápasí. / Ty: IP; 73 pěkně oR] krásné R.

Str. 311 (*Hubené prsty moje...*). R (1 dvoulist, 10,5 cm × 17 cm, psáno inkoustovou tužkou na první straně.

Str. 312 (*Proč rozum mám a proč mám, drahá, Tebe...*). R (1 list, 15,3 cm × 20,7 cm, psáno inkoustovou tužkou na první straně podélně přeloženého papíru. Podnětem k básni byla poprava dvou amerických dělníků italského původu — Nicola Sacca a Bartolomea Vanzettiho; oba byli roku 1920 křivě nařčeni z vraždy a roku 1921 odsouzeni k trestu smrti, který byl po šesti letech vykonán navzdory celosvětovému protestnímu hnutí. — R; IP, S.

Úvodní údaj: večer, po zprávách R] večer, po zprávě IP] večer. Po zprávě S; 5 <posluguje> olizuje R; 9 Leč rozum mám R] Mám rozum však IP, S.

Str. 313 (*Myslím-li na Tě — a myslím na Tě stále...*). R (1 list, 21 cm × 34 cm, psáno perem.

Str. 314 (*Básničku k svátku chceš, má sladká ženo?...*). R (1 list, 12,9 cm × 20,2 cm, psáno inkoustovou tužkou na rubu neznámého tištěného textu). — R; IP, S.

5 sobě dím i Tobě R] sobě dím, i tobě IP, S; 13 <Co platny Ti> Co veliké však sny mé platny jsou Ti, R; 20 <ba k sv[átku]> ba ani k svátku R.

Str. 315 (*Rci, drahá, což jsme nedobojovali...*). R (přibližně 10 cm × 22 cm, psáno perem, poslední strofa inkoustovou tužkou na útržek

firemní obálky Družstevní práce s Neumannovou adresou — Čerčany č. 27). — *R*; *S*.

1 *Rci*, *R*] *Ach*, *S*; 9 *Leč život R*] *Život však S*; 13 < *láska* > *lásce R*; 18 *lásky R*] *láska S*; 23/24 < *i Tobě*; / *až v přátelství jen* > a *Tobě*, / *i v přátelství až R*.

Str. 316 (*Jen jedno jaro v životě jsem ztratil...*). *R* (1 list, 17 cm × 21 cm, strojopis kor. inkoustovou tužkou, jíž také naznačeno nad prvním a za posledním veršem metrické schéma; datace za básní *Únor 1928* doplněna obyčejnou tužkou, na rubu listu perem). — *R*; *IP*, *S*.

2 *ho R*, *S*] je *IP*; 9 *Škoda je i toho oR*] *Škoda i toho R*.

Str. 317 (*Praha, Bratislava, Rusa, Varna...*). *R* (1 list, 17,2 cm × 20,8 cm, psáno inkoustovou tužkou na rubové straně strojopisu *Dějin lásky*; datace *Srpen 1928* obyčejnou tužkou). — *R*; *S*.

5 < *cos* > *co R*; v *kupé*, na *parníku* — *S*] v *kupé na parníku*, — *R*; *S*; 7 < *sebou*, > *sebou: R*; 14/15 *vlny*, / a *já R*] *vlny / a já S*.

Str. 318 (*Budeš-li v městě tom nad Správou...*). *O* (s označením *XXIX*, pův. *XXX*, kor. perem), v *R* (1 list, 14,5 cm × 22,7 cm, strojopis, údaj *Léto 1920* doplněn za báseň tužkou). — *O*, *R*; *S*.

3 v *krvince každé O*, *R*] v *každé krvince S*; 13 *chlapce si*, *O*, *R*] *přítele*, *S*; 14 *Lidunko, oO*] *Liduško, O*, *R*] *děvenko, S*.

Str. 319 (*Nikdy jsem nebyl domýšliv...*). *R* (1 list, 17 cm × 21 cm, strojopisná kopie kor. perem, jímž doplněna : datace 19. 5. 1930 za básní). — *R*; *S*.

3 *mě oR*] *mne R*; 7 *leč R*] *však S*.

Str. 320 (*Dnes v neděli červen rozbujel...*). Koncept básně je uložen v rukopisné složce ve dvou exemplářích: *R*₁ (1 list, 17 cm × 21 cm, strojopis) s titulem *Na rozloučenou* a s označením *I* v podtitulu, doplněném tužkou, a *R*₂ (strojopisná kopie předchozího, kor. perem, bez názvu). Podle svědectví Lidy Špačkové byla báseň původně určena pro bibliofilii Žal, ale po dohodě s Karlem Janským ji básník vyřadil. — *R*₂, *R*₁; *S*.

1 *Dnes v neděli oR*₂] *Té neděle R*₂, *R*₁; 6 *Voní má země oR*₂] *Voněla země R*₂, *R*₁; 15 *byla by R*₂, *R*₁] *by byla S*; 20 *Stůj! oR*₂] *stůj! R*₂, *R*₁.

Str. 321 (*Aspoň ti za kvítí děkuji...*). Koncept básně je uložen v rukopisné složce ve dvou exemplářích: *R*₁ (1 list, 17 cm × 21 cm, strojopis,

za časový údaj doplněn tužkou letopočet 1930) a R_2 (strojopisná kopie předchozího kor. perem, bez letopočtu). V R_2 důsledně měněno velké počáteční písmeno osobního zájmena *ty* v pádových tvarech na malé. — R_2 , R_1 ; S .

Str. 322 (*I za to přátelství tvoje . . .*). Koncept básně je uložen v rukopisné složce ve dvou exemplářích: R_1 (1 list, 10,5 cm × 16,8 cm, strojopis) a R_2 (kopie předchozího kor. perem). V R_2 důsledně měněno velké počáteční písmeno osobního zájmena *ty* v pádových tvarech na malé. — R_2 , R_1 ; S .

8 já R_2] já R_1 .

Str. 323 (*Na kopci v parčíku ta světlá ozdravovna . . .*). Koncept básně je uložen v rukopisné složce ve dvou exemplářích: R_1 (1 list, 17 cm × 21 cm, strojopisná kopie od nedochovaného originálu korigovaná tužkou, letopočet 1930 v datu doplněn perem) a R_2 (1 list, 21 cm × 30 cm, strojopisný originál, jehož kopií je S , bez datace). — R_1 , R_2 ; S .

4 jež R_1] <jež> jež R_2 ; 12 leč R_1] však R_2 ; 17 již R_1] už R_2 .

Str. 324 (*Myslím, že můžeš mi odpustit věru . . .*). R (1 list, 16,9 cm × 21 cm, psáno inkoustovou tužkou). — R ; S .

5 nervy <docela> svaté R ; 15 <moje> mé R .

Str. 325 *Hovor se sfingou*. R (1 list, 18,2 cm × 57,3 cm, strojopisná kopie kor. perem, psáno na rubu sloupcové korektury Krize národa). — R ; S .

8 hedbávné R] hedvábné S ; verše 11—14 v S chybějí; 15 leč nejvíce R] nejvíce však S ; 24 jako balvan R] jak balvan S ; 53 leč R] však S ; 62 růměnec R] ruměnec S ; 68 na mě R] na mne S ; 75 k tomu se R] se k tomu S ; 79 ó ženo R] má ženo S .